

**Administrationspraksis af naturbeskyttelseslovens § 3
- en undersøgelse af amternes og kommunernes
§ 3-administration i hhv. 2006 og 2008**

Indholdsfortegnelse

DEL I – BAGGRUND OG RESUMÉ	3
INDLEDNING	3
RESUMÉ	4
DEL II – METODE OG RESULTATER	5
METODE	5
ANALYSEMETODE	6
ORDFORKLARING	6
DEL III - ANALYSE AF AFGØRELSESPRAKSIS FOR ALLE § 3-SAGER, REGIONAL OG LOKAL FORDELING AF SAGER MV.	8
DEL IV – ANALYSE AF NATURTYPERNE	20
ANALYSE AF § 3 SØER	20
ANALYSE AF § 3 ENGE	33
ANALYSE AF § 3 MOSER	46
ANALYSE AF § 3 VANDLØB	59
ANALYSE AF § 3 HEDER	71
ANALYSE AF § 3 OVERDREV	84
ANALYSE AF § 3 STRANDENGE	96
ANALYSE AF § 3 MOSAIK	108
ANALYSE AF § 3 STRANDSUMP	116
ANALYSE AF § 3 STRANDOVERDREV	121
NATURTYPER OG NATURA 2000	127

Del I – Baggrund og resumé

Indledning

Naturbeskyttelseslovens § 3 indeholder en generel beskyttelse af søer over 100 m², konkret udpegede vandløb, samt heder, moser, strandenge, ferske enge og overdrev, når naturtypen enkeltvis eller i sammenhæng er større end 2.500 m². Hvis et areal opfylder lovens og lovbemærkningernes definition af naturtyperne, er arealet beskyttet af § 3. Beskyttelsen er umiddelbar og forudsætter hverken, at områderne er registrerede eller, at ejerne har modtaget underretning. Der må ikke – uden forudgående dispensation – foretages ændringer i tilstanden af de beskyttede områder. Bestemmelsen er ikke til hinder for, at hidtidig lovlig anvendelse af de beskyttede arealer kan fortsætte.

Indtil 2007 har amterne været ansvarlig myndighed for § 3-beskyttelsen, men siden kommunalreformen er det kommunerne, der varetager denne opgave.

I foråret 2010 blev der derfor iværksat et serviceeftersyn af naturbeskyttelseslovens § 3. Som led i dette eftersyn, har By- og Landskabsstyrelsen udarbejdet en kvantitativ undersøgelse af amternes og kommunernes administrationspraksis af naturbeskyttelseslovens § 3 for hhv. 2006 og 2008.

Formålet med denne undersøgelse er at identificere en eventuel ændring i sagsbehandlingen efter kommunalreformen. Undersøgelsen omfatter data fra afgørelser truffet af amterne i 2006 samt afgørelser truffet af kommunerne i 2008. Derudover er data fra *Effektvurderingen af naturbeskyttelsesloven*, fra 1995/1996 inddraget i det omfang, det har ladet sig gøre.

Resumé

Amternes og kommunernes administrationspraksis af naturbeskyttelseslovens § 3 er overordnet ens. Både i 2006 og i 2008 gives der i ca. 85 % af afgørelserne dispensation eller lovliggørende dispensation. Hovedparten af dispensationer har et naturforbedrende formål. Kommunerne viderefører på alle væsentlige områder amternes administrationspraksis.

Dispensationer til tilstandsændringer, der ikke umiddelbart tjener et naturforbedrende formål, tilknyttes oftest vilkår, der skal minimere fysiske skader eller sikre at fysiske skader helt undgås på § 3-arealer. Få tilstandsændringer omhandler nedlæggelse/ødelæggelse af § 3-natur, og til disse tilstandsændringer gives der i vid udstrækning afslag eller lovliggørende afslag.

Fordelingen af ansøgte tilstandsændringer fordeler sig ens på naturtyperne i både 2006 og i 2008. Der ansøges om flest tilstandsændringer i søer – fortrinsvist oprensning – efterfulgt af enge, moser, vandløb, heder, overdrev.

Undersøgelsen viser også, at kommunerne stiller flere og mere specifikke vilkår pr. tilstandsændring end amternes gjorde i 2006.

Samlet set er der sket et fald i antallet af § 3-sager fra 2006 til 2008. Det endelige antal sager i 2006 er opgjort til 1391, mens der i 2008 er registreret 1085 sager, hvilket svarer til ca. 22 % færre sager. Undersøgelsen kan ikke angive en årsag til faldet i antal sager.

Del II – Metode og resultater

Metode

Formålet med analysen er, at identificere om generelle træk i kommunernes praksis svarer til den tidligere registrerede praksis hos amterne, eller om afgørelsespraksis har ændret sig fra 2006 til 2008. Dvs. analysearbejdet består først og fremmest i at identificere den ændring, der har været over perioden, kvantitativt i procent eller i antal.

Ifølge § 9 stk. 1 nr. 3 i Bekendtgørelse om beskyttede naturtyper skal kommunalbestyrelsen meddele afgørelser om naturbeskyttelseslovens § 3 til Skov- og Naturstyrelsen, nu By- og Landskabsstyrelsen.

By- og Landskabsstyrelsen journaliserer de indsendte afgørelser for hver kommune. For at skabe et overblik over antallet af afgørelser er der først udarbejdet oversigtslister over de § 3-afgørelser, der er journaliseret på hver kommune i 2008. Disse lister er herefter gennemgået for at finde sager, der evt. er journaliseret dobbelt, fejljournaliseret eller journaliseret som en akt, men som i virkeligheden blot er en rettelse til en akt, og som derfor ikke skal tælles med som en selvstændig afgørelse, men i stedet skal knyttes til den relevante akt.

Idet der er stor forskel på antallet af afgørelsesindberetninger kommunerne imellem, har det også været nødvendigt at undersøge for evt. manglende indberetninger. Det er naturligt at nogle kommuner har mere natur end andre kommuner og som følge heraf også træffer flere afgørelser på dette område. Eksempler på uregelmæssigheder kan være en kommune, der indberetter sager jævnt hen over året, men som ikke indberetter sager de sidste fire måneder af året eller en kommune, der kun har indberettet 2 sager for et helt år.

I 8 tilfælde har det været nødvendigt at tage kontakt og undersøge om det antal indberetninger, som By- og Landskabsstyrelsen har modtaget, også stemmer overens med det faktiske antal afgørelser uanset den opsøgende indsats, er det ikke helt sikkert, at alle sager er blevet indberettet. Der er dog grund til at antage, at de fleste sager afgjort i 2008 er registreret i undersøgelsen. Det vurderes ikke sandsynligt, at der forekommer større, systematiske mangler i antallet af indberettede afgørelser. Efter rapportens afslutning har tre kommuner samlet indberettet 12 sager. Disse 12 sager indgår ikke som en del af rapporten.

Der er i de enkelte sager registeret oplysninger om: Ansøger/sagsrejsjer til tilstandsændringer og tilsyn (dvs. enten har en lodsejer henvendt sig til kommunen og derved rejst en dispensationssag, eller også har kommunen i forbindelse med et tilsyn konstateret et ulovligt forhold og på baggrund af tilsynet rejst en sag overfor en lodsejer), tilstandsændringens art (dvs. hvad søges der dispensation om), afgørelser vedr. tilstandsændringer (dvs. dispensation, afslag, lovliggørende dispensation eller lovliggørende afslag, påbud), vilkår/betingelser for dispensationer (i forbindelse med en dispensation eller en lovliggørende dispensation kan kommunen stille en række vilkår), erstatningsbiotop for dispensationer (i forbindelse med en dispensation eller lovliggørende dispensation kan en kommune stille krav om en erstatningsbiotop som erstatning for den ødelagte natur) og kommunens vurdering af dispensationens eller den lovliggørende dispensations effekt på naturtypen.

Hvis der foretages en tilstandsændring i en sø, og søen er omkranset af en anden naturtype, fx en eng, registreres tilstandsændringen i søen i den naturtype, som søen ligger i. Data er indtastet i et excelark, der er udarbejdet på baggrund af den undersøgelse, der blev udarbejdet af By- og Landskabsstyrelsen tilbage i 2006 over amternes praksis på dispensationsområdet. Undersøgelsen i 2006 har indberetninger fra 12 amter, mens undersøgelsen for 2008 har indberetninger fra 98 kommuner. Indtastningen af data fra kommunernes afgørelser er samlet i geografisk fysisk afgrænsede størrelse, der i videst muligt omfang følger de gamle amtsgrænser.

Udover undersøgelsen fra 2006 findes der også en opgørelse over amternes afgørelsespraksis fra 1995/1996. I de tilfælde hvor det er muligt, er *Effektvurdering af naturbeskyttelsesloven* også blevet inddraget.

Analysemetode

Idet undersøgelsen for 2008 så vidt muligt er en gentagelse af en undersøgelse fra 2006, har det været nødvendigt at sikre, at de indsamlede data for 2006 og 2008 er sammenlignelige. Det er først og fremmest sket ved at anvende den samme registreringsmetode i 2008, som blev brugt i forbindelse med undersøgelsen i 2006 – dette er beskrevet ovenfor.

Efter indtastningen er afsluttet, har det i begrænset omfang været nødvendigt at samle enslydende ansøgte tilstandsændringer fx *oprensning af sø* og *tilladelse til tilbagevendende oprensning af sø* i én kategori for at sikre et bedre overblik. Det samme har gjort sig gældende for vilkår stillet i forbindelse med dispensation og lovliggørende dispensation, hvor eksempelvis *søens dybde* og *søens størrelse* er samlet i kategorien udformning.

Der er to årsager til dette. For det første er der i 2008 blevet indberettet tilstandsændringer og vilkår, der stort set ligner de indberettede tilstandsændringer og vilkår, der blev indberettet i 2006, men som alligevel er lidt anderledes. Disse tilstandsændringer og vilkår er derfor blevet samlet sammen. For det andet har det været nødvendigt at samle flere tilstandsændringer og vilkår sammen i fælles kategorier, idet de kun er repræsenteret med få eller blot en enkelt tilstandsændring/afgørelse eller vilkår. En analyse uden disse kategorier vil hurtigt blive uoverskuelig og vil ikke være meningsfuld. Idet der i 2006 er udarbejdet figurer, der viser samlede kategorier for tilstandsændringer/afgørelser samt vilkår, er der et sammenligningsgrundlag til stede. Idet formålet med at sammenligne data fra de to år er at se på den generelle udvikling på landsplan vil få eller enkelte unikke tilstandsændringer ikke have relevans i denne analyse.

Ordforklaring

Nedenfor er udarbejdet en liste, som forklarer anvendte fagtermer i rapporten:

Andet: kategori under vilkår, der indeholder unikke vilkår, der ikke kan grupperes, og som kun er registreret få gange.

Ansøger: ansøger/sagsrejsner, den der indsender sagen til kommunen. Ansøger kan også være kommunen selv, der i forbindelse med et tilsyn har konstateret en ulovlighed og som derfor indleder en sag.

Beplantning: i 2006 er der i forbindelse med vilkår kun registreret for beplantning generelt. Idet det kan have betydning for naturtypen om et vilkår omhandler fjernelse eller etablering af beplantning, er der i 2008 skelnet mellem kategorierne fjerne beplantning eller etablere beplantning såfremt det har været muligt.

Erstatningsbiotop i et naturområde: når amterne placerer en erstatningsbiotop i et naturområde, der allerede er beskyttet af § 3, skyldes det, at amterne har vurderet, at naturområdet fremstår uden særlige biologiske værdier. Kommunerne har ikke defineret placeringen af erstatningsbiotoper i forhold til naturområde, men har i stedet placeret erstatningsbiotoperne på kortbilag.

Kategori: en betegnelse for en eller flere tilstandsændringer eller vilkår.

Sag: enten et kommunalt tilsyn eller en henvendelse fra en ansøger om en tilstandsændring i en eller flere naturtyper. En sag kan godt indeholde flere tilstandsændringer.

Skånsom udførelse i naturtypen: en kategori af vilkår, der skal sikre et minimalt slid på naturtypen i forbindelse med tilstandsændringer.

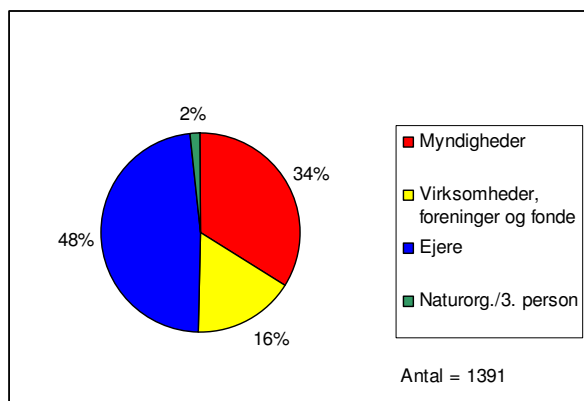
Tilladelse: dispensation.

Tilstandsændring: ønsket fysisk ændring – spændende fra naturforbedrende til naturforringende – i en naturtype.

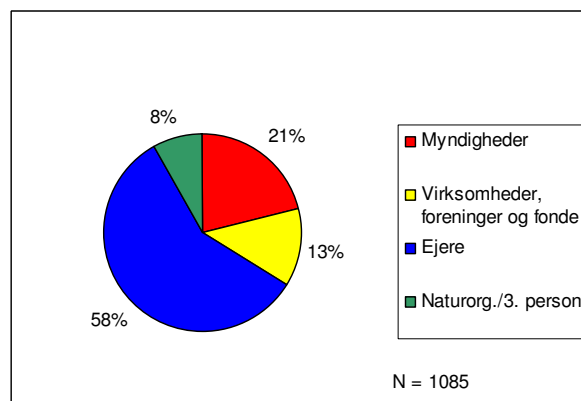
Vilkår/betingelse: krav stillet i forbindelse med en dispensation eller en lovliggørende dispensation.

Del III - Analyse af afgørelsespraksis for alle § 3-sager, regional og lokal fordeling af sager mv.

Registrerede sager

Figur 1a Samlede ansøgte sager om tilstandsændringer og tilsyn fordelt på ansøger i 2006.

Figur 1b Samlede ansøgte sager om tilstandsændringer og tilsyn fordelt på ansøger i 2008.

Fra 1995/1996 og frem til 2008 er sket et fald i antallet af behandlede sager, fra 1474 sager i 1995/1996 til 1391 sager i 2006 og 1085 sager i 2008. Fra 1995/1996 til 2006 faldt antallet af behandlede sager med ca. 6 %, mens faldet i antallet af behandlede sager fra 2006 til 2008 er ca. 22 %.

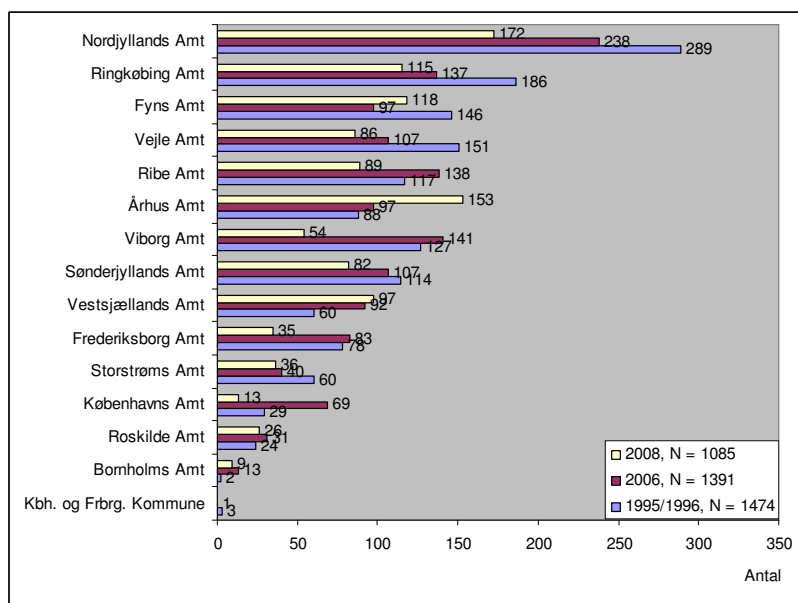
I undersøgelsen fra 1995/1996 blev det anført, at det var ventet, at antallet af sager med lovudvidelsen i 1992 ville stige. I begyndelsen af 1995/1996 og i 2006 behandles der flere § 3-sager sammenlignet med 1992, mens der i 2008 behandles der færre sager sammenlignet med 1992.

Det er vanskeligt at vurdere årsagen til udviklingen i antallet af sager.

Fordelingen af ansøgere viser, at der sker en stigning i antallet af ansøgere fra naturorganisationer/3. person fra 2006 til 2008. Den væsentligste årsag til dette er, at lodsejere, især ejere og virksomheder, foreninger og fonde, i større omfang end tidligere lader specialiserede naturkonsulentfirmaer uarbejde ansøgningerne. En årsag til dette kan være, at flere lodsejere har fået udarbejdet naturplaner af naturkonsulentfirmaer på deres arealer og i forlængelse heraf har ønsket at igangsætte initiativer med udgangspunkt i disse planer. Det er derfor nærliggende at konkludere, at lodsejerne har benyttet naturkonsulentfirmaer til også at udarbejde ansøgningen til kommunen om tilstandsændringer.

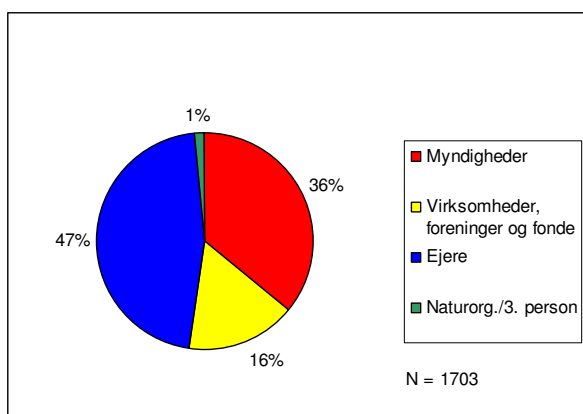
Antal sager fordelt på amterne

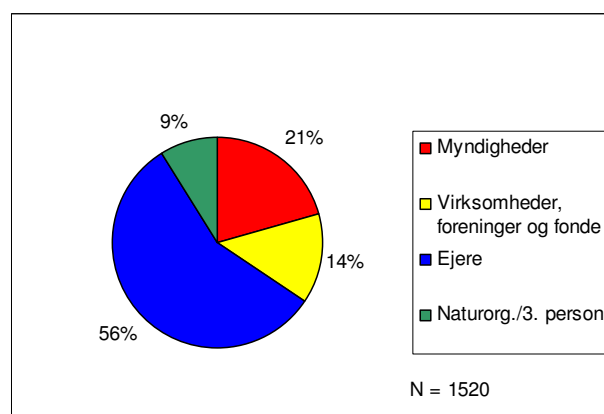
Figur 2 Fordelingen af § 3-sager imellem amterne for 1995/1996, 2006 og 2008. I 2008 er det anførte sagsantal for det enkelte amt et resultat af en sammenlægning af sagsantallet i de kommuner, som amtet er blevet opdelt i efter kommunalreformen. Hvis en nuværende kommune har været delt i to eller flere amter, er kommunens sagsantal blevet tildelt det amt, der havde det største arealmæssige overlap med den nuværende kommune.

Ændringer i sagsantallet imellem amterne for 1995/1996, 2006 og 2008 ses i figur 2. I de fleste amter falder sagsantallet, dog stiger antallet af sager i Århus Amt og Vestsjællands Amt.

Tilsynssager og ansøgninger om tilstandsændringer

Figur 3a Samlede ansøgte tilstandsændringer og tilsyn fordelt på ansøger i 2006.

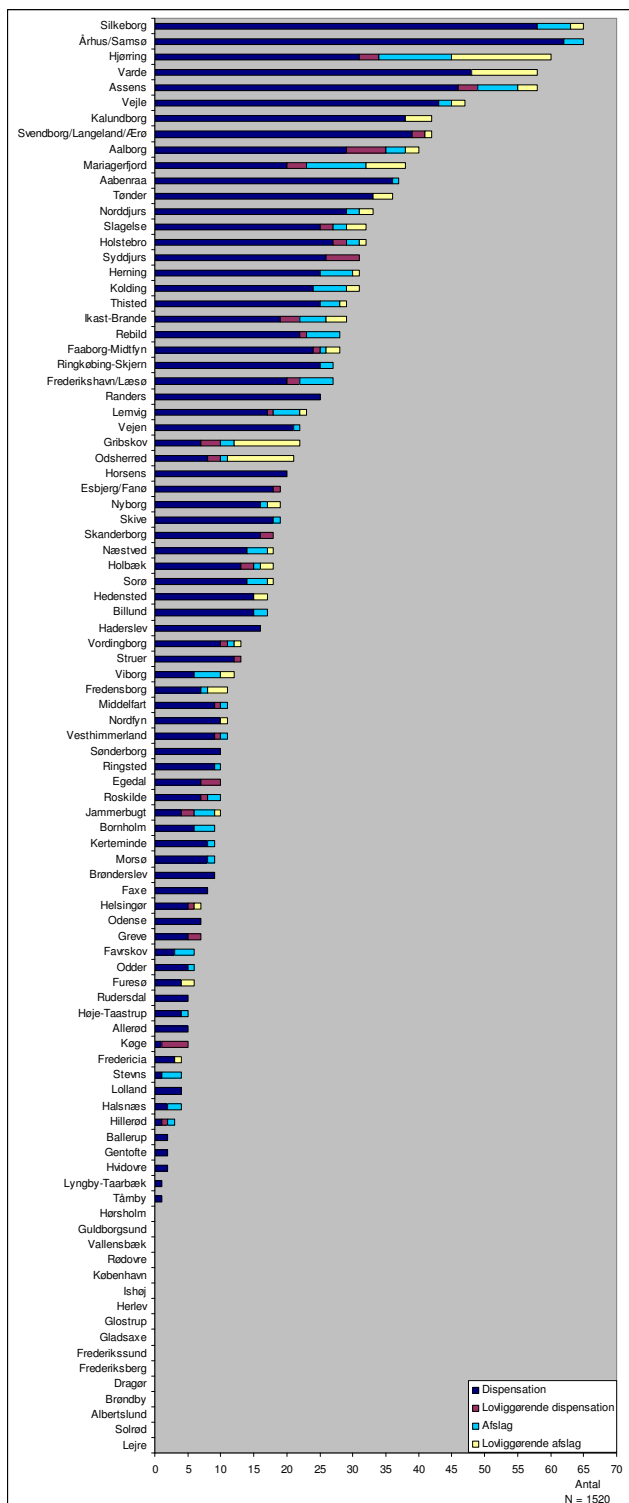
Figur 3b Samlede ansøgte tilstandsændringer og tilsyn fordelt på ansøger i 2008.

I 2006 og i 2008 er der udover antallet af sager også registreret for antallet af ønskede tilstandsændringer. Årsagen er, at en sag godt kan indeholde mere end én tilstandsændring. Overordnet er der sket et fald i antallet af ansøgte tilstandsændringer på ca. 11 % fra 1703 tilstandsændringer i 2006 til 1520 tilstandsændringer i 2008. Det procentvise fald i antal tilstandsændringer er mindre end faldet i antal sager. Det betyder, at der har været en stigning i antallet af tilstandsændringer pr. sag fra ca. 1,22 tilstandsændringer pr. sag i 2006 til ca. 1,40 tilstandsændringer pr. sag i 2008.

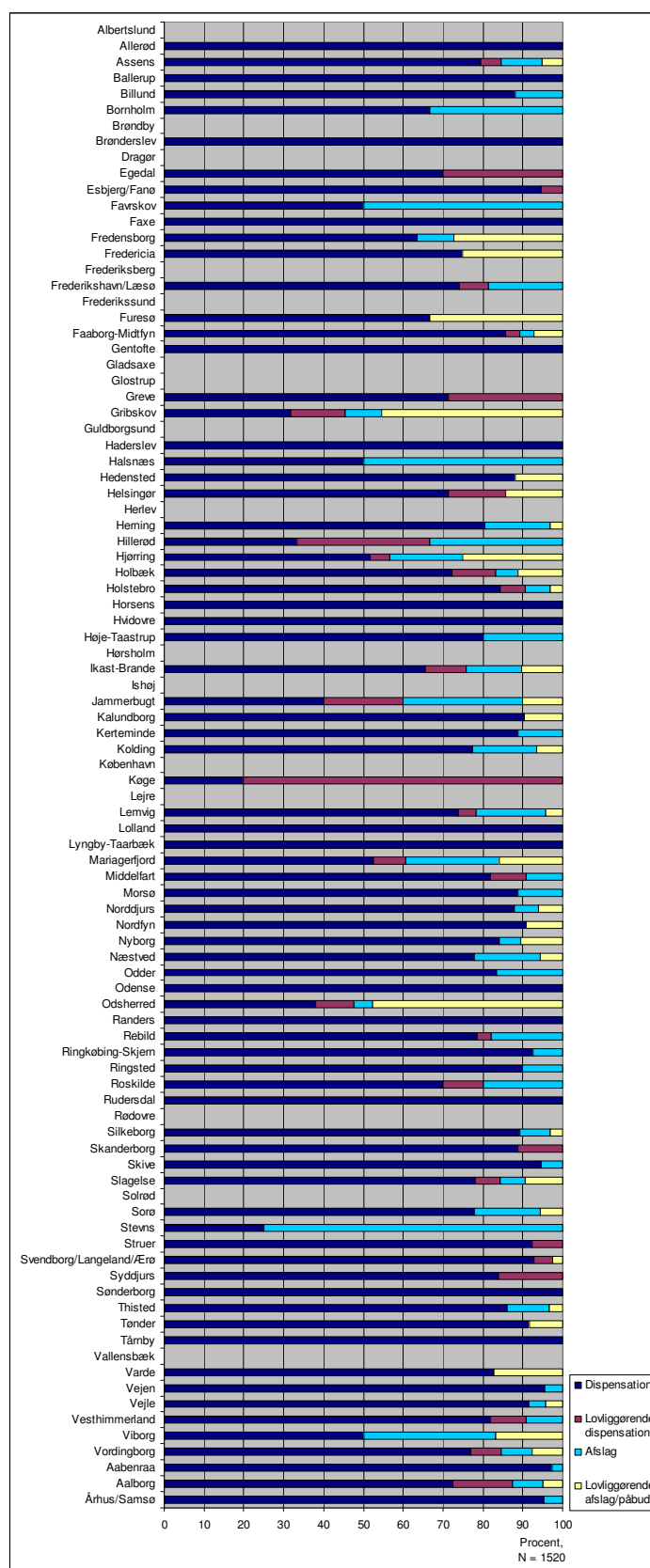
Ansøgte tilstandsændringer dækker både over naturforbedrende (eksempelvis oprensning af sø eller fjerne beplantning på overdrev) og naturforringende (eksempelvis at nedlægge en sø eller anlægge en motorvej) ansøgninger. Der er betydelig flest ansøgninger om naturforbedringer.

Fordeling af sagerne i kommunerne

Hovedparten af sager i kommunerne opstår ved at en lodsejer ansøger kommunen om dispensation efter § 3-bestemmelserne. Da arealet med § 3-beskyttet natur ikke er jævnt fordelt over landet, varierer antallet af sager også i den enkelte kommune se figur 4a og 4b.

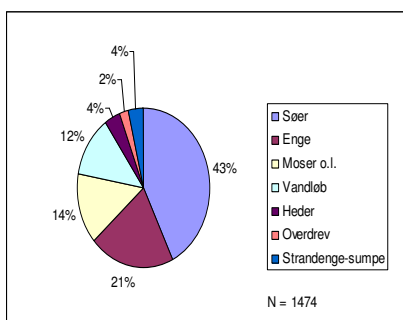

Figur 4a Antal § 3-sager fordelt på kommuner (2008 i absolutte tal)

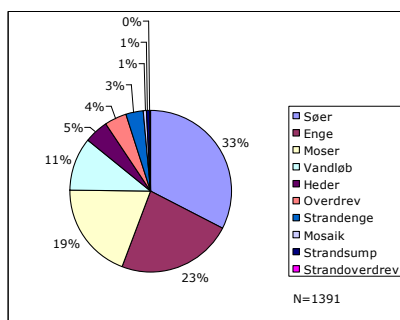

Figur 4b Kommunernes afgørelsespraksis i 2008 i procent.

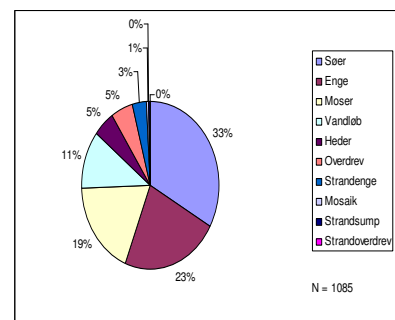
Fordeling af sager på naturtyper

Figur 5a Naturtyper i samtlige § 3-afgørelser for 1995/1996.

Figur 5b Naturtyper i samtlige § 3-afgørelser for 2006.

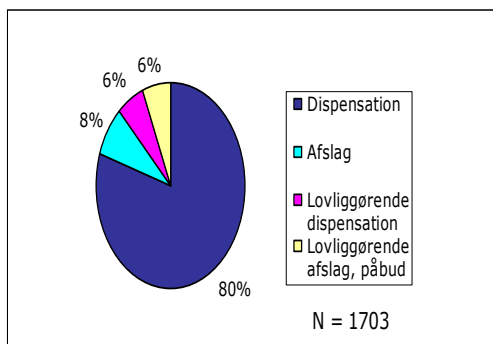

Figur 5c Naturtyper for samtlige § 3-afgørelser for 2008.

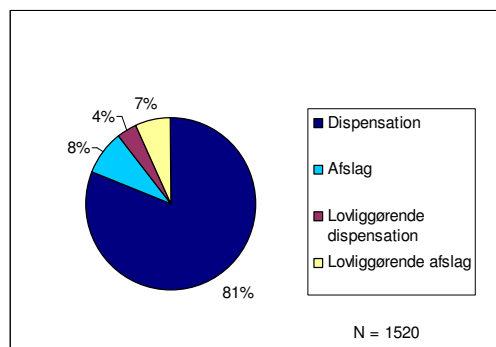
Den relative fordeling af sager pr. naturtype er nærmest identisk i 2006 og i 2008. I 1995/1996 er fordelingen af sager pr. naturtype lidt anderledes end i 2006 og 2008, idet der er lidt flere ansøgninger om tilstandsændringer i søer og lidt færre ansøgninger om tilstandsændringer i enge og moser. Dog er fordelingen blandt de 5 mest registrerede naturtyper ens alle årene.

For alle opgørelserne gælder, at de fleste tilstandsændringer sker i søer, og hovedparten af disse tilstandsændringer omhandler oprensning. Dertil kommer, at mange af de andre tilstandsændringer registreret i de andre naturtyper som eksempelvis enge, heder og overdrev også omfatter søer, enten fordi der etableres søer i disse naturtyper, eller fordi eksisterende søer i disse naturtyper ønskes oprenset. Praksis viser, at der i 2006 og i 2008 i vidt omfang dispenseres til etablering af søer i disse naturtyper.

Afgørelsespraksis på tilstandsændringer

Figur 6a Afgørelsespraksis blandt alle tilstandsændringer i 2006.

Figur 6b Afgørelsespraksis blandt alle tilstandsændringer i 2008.

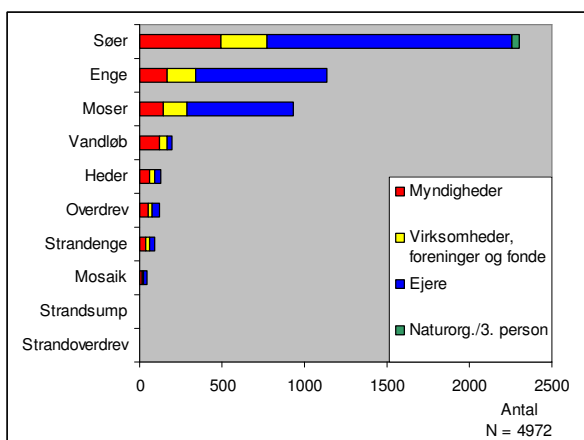
Undersøgelsen viser helt overordnet, at afgørelsespraksis ikke har ændret sig fra 2006 til 2008 hverken samlet set eller i forhold til de enkelte naturtyper.

Undersøgelsen viser, at hovedparten af de tilstandsændringer, der dispenseres til eller gives lovliggørende dispensation til, vurderes at være naturforbedrende.

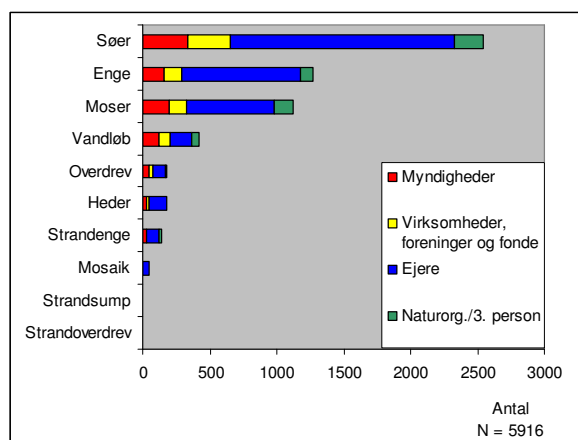
Påvirkningen fra naturforringende tilstandsændringer begrænses i størst muligt omfang ved at stille forskellige vilkår om, at arbejdet i naturtypen skal tage hensyn til naturen.

Der dispenseres også til tilstandsændringer, der ikke umiddelbart har karakter af at være naturforbedrende. Det gælder eksempelvis etablering af tekniske anlæg, udvidelse af eksisterende sø i en eng eller hede og anlæggelse af gangbro. Idet undersøgelsen er kvantitativ, kan der ikke siges noget specifikt om disse tilstandsændringer og deres betydning for naturtyperne. Dog kan det konstateres, at der overordnet set stilles flere og mere specifikke vilkår til dispensationer i 2008 end tidligere, og at kommunerne også i større omfang vurderer tilstandsændringerne neutralt eller positive.

Vilkår

Figur 7a Antal vilkår til naturtyperne fordelt efter ansøger i 2006.

Figur 7b Antal vilkår til naturtyperne fordelt efter ansøger i 2008.

Formålet med at stille vilkår er at mindske tilstandsændringernes påvirkning i naturtypen i udførelsesperioden, men også at sikre at tilstandsændringen styrker naturtypen fremover.

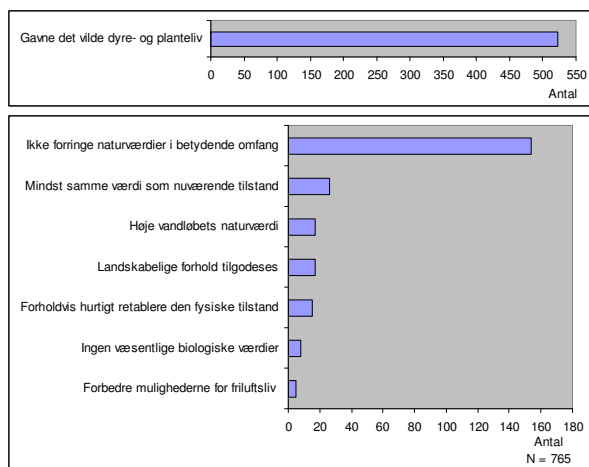
Det samlede antal vilkår pr. tilstandsændring stiger på trods af færre tilstandsændringer fra 2006 til 2008. Kategorierne og placeringen af de mest stillede vilkår på tværs af naturtyperne er overvejende ens de to år imellem. Dertil kommer, at flere af de vilkår der stilles i 2008 er individuelle vilkår, der bærer præg af at være målrettet de enkelte specifikke tilstandsændringers påvirkninger, hvorfor de heller ikke kan grupperes sammen. De vilkår, der stilles i 2006, er i langt overvejende grad generelle vilkår, dvs. vilkår uden nuancer i forhold til den specifikke tilstandsændring, der dispenseres for.

En fuldstændig liste over de vilkår der stilles kan findes i hver af naturtypebeskrivelserne. Blandt de mest stillede vilkår ses begge år kategorien ”udformning”. ”Udformning” stiller krav til, hvordan tilstandsændringen fysisk skal tage sig ud. Derudover stilles der ofte vilkår om at fjerne opgravet materiale fra § 3-området, ikke at fodre eller udsætte dyr, krav om udførelsesperiode samt om skånsom udførelse ift. naturen. Sidstnævnte kategori indeholder vilkår, der konkret beskriver hvordan arbejdet i naturtypen skal foregå, så naturen skånes mest muligt. Eksempler på sådanne vilkår er fx, at kørsel skal foregå på køreplader, og at jord og tørv lægges tilbage i samme rækkefølge, som den er opgravet.

Der stilles begge år vilkår om, at der ikke gødes eller sprøjtes i en bræmme omkring naturtypen.

Antallet af vilkår stillet af kommunen inden for den samme naturtype varierer en del, idet nogle kommuner stiller mange generelle og/eller specifikke vilkår, og andre ikke stiller vilkår. Men samlet set stilles der flere vilkår end tilfældet var, da amterne varetog opgaven.

Vurderinger af tilstandsændringer

Figur 8a Vurderinger af dispensationer/lovliggørende dispensationer i 2006.

I såvel 2006 og 2008 er der angivet flere kategorier af vurderinger end angivet i figur 8a og 8b. For at lette overblikket er de vurderinger, der minder om hinanden,

Figur 8a:

Gavne det vilde dyre- og planteliv: *forbedre forholdene for natur, miljø og dyreliv, forbedring af biologisk værdi, naturmæssig forbedring, på visse vilkår forbedre naturforholdene*

Ikke forringe naturværdier i betydende omfang: *ikke forringe stedets biologiske tilstand, ingen væsentlige tab/begrænset tab af naturværdier, ingen negative effekter/ikke forringe biologisk tilstand, ikke forstyrre plante- og dyreliv væsentligt, ingen negativ indflydelse på områdets natur*

Mindst samme værdi som nuværende tilstand:

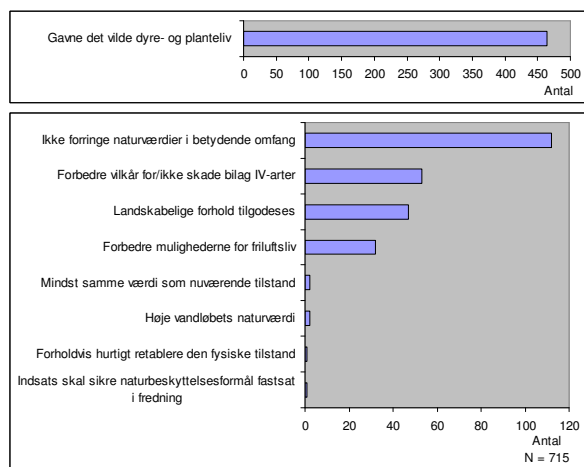
Høje vandløbets naturværdier: *ikke skade biologien i vandløb*

Landskabelige forhold tilgodeses: *øge landskabelige værdier*

Forholdvis hurtigt retablere den fysiske tilstand:

Ingen væsentlige biologiske værdier: *begrænset biologisk værdi*

Forbedre mulighederne for friluftsliv: *forbedre stedets rekreative kvaliteter*

Figur 8b Vurderinger af dispensationer/lovliggørende dispensationer i 2008.

blevet samlet sammen. Dette gælder for både 2006 og 2008. Listen nedenfor uddyber indholdet af vurderingerne angivet i figur 8a og 8b.

Figur 8b:

Gavne det vilde dyre- og planteliv: *gavne det naturlige plante- og dyreliv, forbedre forholdene for natur, miljø, dyreliv, forbedre naturtypen generelt, fremtidsikre fremtidig græsning, gavne lysåbne arealer, forbedre naturtilstand herunder lysåben natur, på visse vilkår forbedre naturforholdene, gavnlig effekt på vandmiljøet, øge naturmæssige ell. landskabsmæssige værdier, forbedring af biologisk værdi, naturmæssig forbedring/biologisk værdi øges*

Ikke forringe naturværdier i betydende omfang: *ikke forringe stedets biologiske tilstand, ingen væsentlige tab af naturværdier, ingen negativ effekt/ikke forringe biologisk tilstand, ingen negativ indflydelse på områdets natur, ikke forringe dyre- og planteliv (herunder i engen, mosen), ikke forstyrre plante- og dyrelivet væsentligt*

Forbedre vilkår for/ikke skade bilag IV-arter: *gavnlig for bilag IV-arter, ikke påvirke bilag IV-arter, ingen forringelse for bilag IV-arter*

Landskabelige forhold tilgodeses: *øge landskabelig værdi*

Forbedre mulighederne for friluftsliv: *øge rekreativ værdi i område, forbedre rekreative forhold, forbedre stedets rekreative kvaliteter, rekreativ betydning*

Mindst samme værdi som nuværende tilstand:

Høje vandløbets naturværdier:

Forholdvis hurtigt retablere den fysiske tilstand:

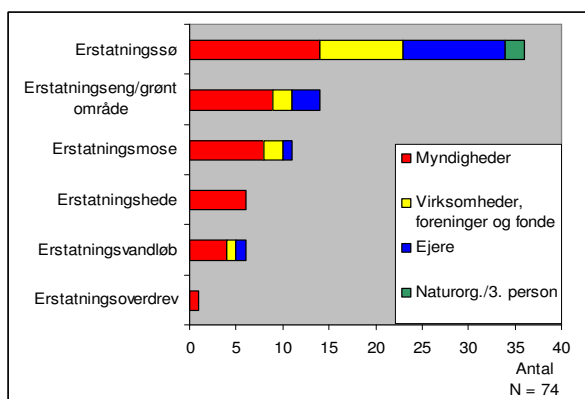
Indsats skal sikre naturbeskyttelsesformål fastsat i fredning:

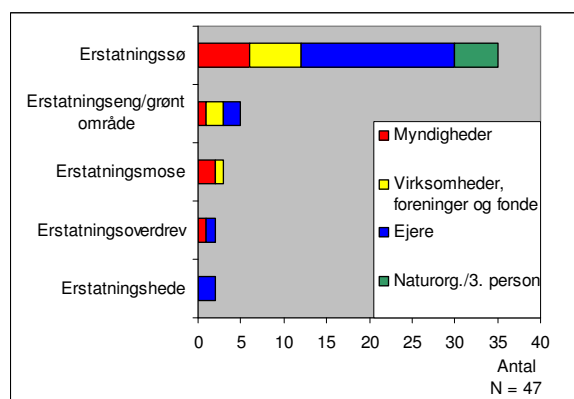
Kommunerne vurderer ca. 75 % af sagerne i 2008, mens amterne kun vurderer ca. 50 % af sagerne i 2006. Begge år spænder vurderingerne fra neutrale til positive.

Kommunerne har vurderet tilstandsændringerne efter flere kategorier sammenlignet med amterne. Dog ligner mange af disse vurderinger til forveksling hinanden. Derudover er mange kommuner som noget nyt også begyndt at vurdere tilstandsændringernes påvirkning i forhold til bilag IV-arter. En fuldstændig liste over kommunernes og amternes vurderinger kan findes i hver af naturtypebeskrivelserne.

Erstatningsbiotoper

Figur 9a Erstatningsbiotoper for naturtyper fordelt efter ansøger i 2006.

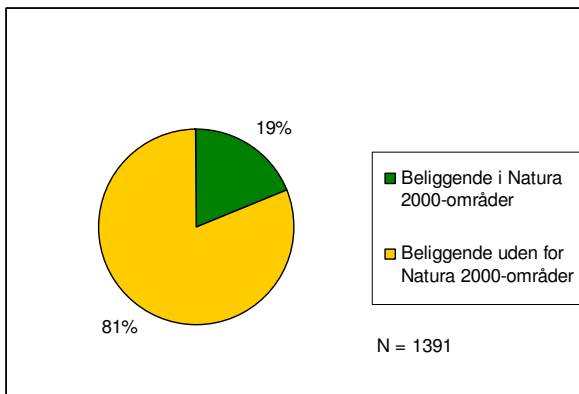
Figur 9b Erstatningsbiotoper for naturtyper fordelt efter ansøger i 2008.

I sager, der afgøres med dispensation eller lovliggørende dispensation, kan der som vilkår for dispensationen eller den lovliggørende dispensation stilles krav om en erstatningsbiotop. Oftest stilles kravet om erstatningsbiotop, når hele eller en del af en naturtype ødelægges.

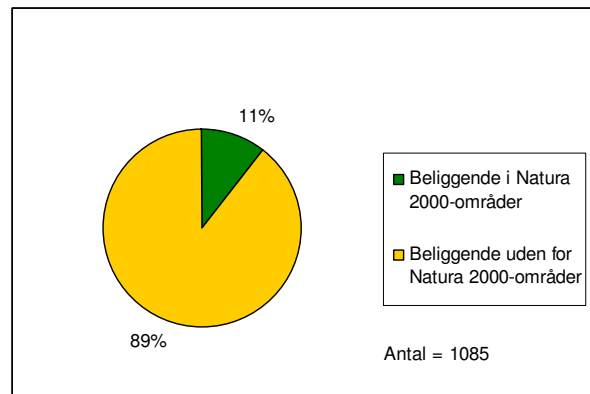
For søer gælder, at antallet af påbudte erstatningsbiotoper er næsten ens årene imellem. For alle andre naturtyper stilles der flere vilkår om erstatningsbiotoper i 2006 end i 2008. Mens andelen af krav om erstatningsnatur stillet til virksomheder, ejere og naturorganisationer relativt set er ens årene imellem, falder andelen af erstatningsbiotoper stillet til myndigheder.

Blandt de afgjorte sager kan det konstateres, at der begge år ud over de almindelige vilkår også er stillet vilkår om størrelsen af erstatningsbiotopen. Således blev der stillet vilkår om, at ca. 2/3 dele af erstatningsbiotoperne i 2006 skulle være større end den nedlagte natur, mens det i 2008 var halvdelen. Resten af erstatningsbiotoperne skulle alene have samme størrelse som den nedlagte natur. De fleste afgørelser er begge år også fuldt op med vilkår om placering samt en tidsangivelse for, hvornår erstatningsbiotopen skal være etableret.

Registrering af Natura 2000 i forbindelse med sager

Figur 10a Samlede afgørelser for § 3-natur beliggende i og uden for Natura 2000 i 2006.

Figur 10b Afgørelser for § 3-natur beliggende i og uden for Natura 2000 i 2008.

Andelen af registrerede tilstandsændringer i naturtyper, der er omfattet af Natura 2000, falder fra 2006 til 2008.

Del IV – Analyse af naturtyperne

Analyse af § 3 søer

Sammenfatning

- De fleste § 3 tilstandsændringer vedrører søer, hvor der især ansøges om dispensation til oprensning, udvidelse og nedlæggelse af søer
- Kategorierne af tilstandsændringer og afgørelsespraksis er meget ens de to år i mellem
- Færre myndigheder ansøger om tilladelse til at foretage tilstandsændringer i 2008 end i 2006
- Kommunerne stiller gennemsnitligt flere vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation end amterne
- Den hyppigst angivne begrundelse for dispensationer og lovliggørende dispensation er begge år begrundelsen gavne det naturlige plante- og dyreliv

Antal sager for § 3 søer

By- og Landskabsstyrelsen har i 2008 registreret 1085 § 3-sager fordelt på 10 forskellige naturtyper. § 3 søer udgør med 359 sager ca. 33 % af samtlige § 3-sager i 2008. I 2006 blev der registreret 1391 sager, hvoraf 454 sager omhandlede § 3 søer, dette svarer ligeledes til ca. 33 % af samtlige § 3-sager det år. Det samlede antal ansøgte sager for § 3-områder viser et fald på 22 % ansøgte sager fra 2006 til 2008.

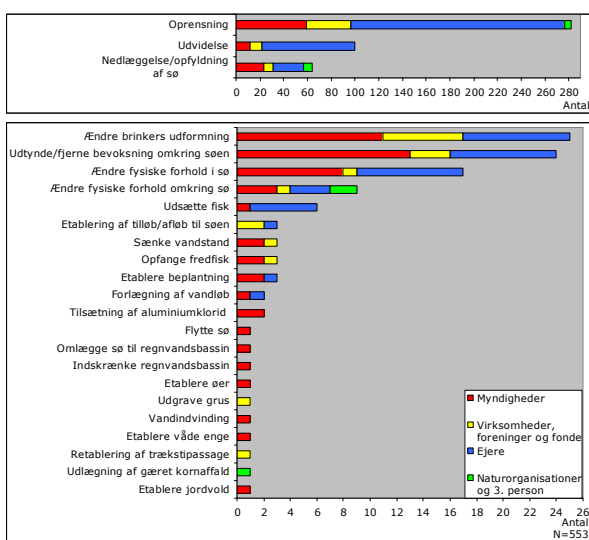
Tilsynssager og ansøgninger om tilstandsændringer i § 3 søer

Det samlede antal tilstandsændringer for alle naturtyper falder fra i 1703 tilstandsændringer i 2006 til 1520 tilstandsændringer i 2008, dvs. et fald på ca. 11 %. Antal ansøgte tilstandsændringer i søer er 553 tilstandsændringer i 2006 og 522 tilstandsændringer i 2008. Det er et fald på ca. 6 % og dermed et mindre fald end det generelle fald for det samlede antal tilstandsændringer. Andelen af tilstandsændringer i § 3 søer blandt alle tilstandsændringer falder fra ca. 36 % i 2006 til ca. 34 % i 2008.

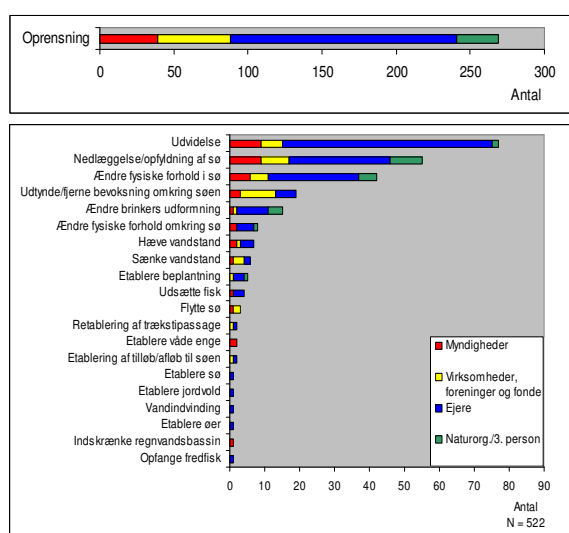
I tråd med 2006 opgørelsen er der for 2008 udarbejdet en liste med samlede kategorier (for mere information om opgørelsen fra 2006, se "Forvaltningspraksis af § 3 i 2006" på By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside). Dvs. at tilstandsændringer, der har et fælles indhold lægges sammen. Den nye og større gruppe bestående af forskellige tilstandsændringer får navn efter den ansøgte tilstandsændring der er mest repræsenteret.

De ansøgte tilstandsændringer er typisk oprensning, udvidelse, nedlæggelse/opfyldning af sø m.m. I 2006 er der i alt søgt om 24 forskellige kategorier af tilstandsændringer. Blandt de 24 forskellige kategorier er der 6 tilstandsændringer, der er repræsenteret med mere end 10 gange. I 2008 er der i alt søgt om 21 forskellige tilstandsændringer. Blandt de 21 tilstandsændringer er 7 tilstandsændringer repræsenteret med mere end 10 gange. For begge år er det overvejende tilstandsændringen oprensning der dominerer.

Tekstforklaringen under figur 1 forklarer, hvad de samlede kategorier indeholder af ansøgte tilstandsændringer i 2008.

Figur 1a Ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 søer i 2006 fordelt efter ansøger.

Figur 1b Ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 søer i 2008 fordelt efter ansøger.

Samlekategorier i 2008 består af følgende:

Oprensning: tilladelse til tilbagevendende oprensning, ændre banket og bortgrave ø
 Udvidelse: sø og regnvandsbassin
 Nedlæggelse/opfyldning af sø: opdyrke sø

Ændre fysiske forhold i sø: jordvarmeanlæg, søvarmeanlæg, belufningsanlæg, jordkabelforbindelser, fiskeplatform, lægge ledning, bebyggelse og foderautomat

Udtynde/fjerne bevoksning omkring søen:
Ændre brinkers udformning: *udlægge rensed jord rundt om sø*
Ændre fysiske forhold omkring sø:
Hæve vandstand: *udlede overfladevand til sø og hæve søbund*
Sænke vandstand: *dræne jord omkring sø*
Etablere beplantning: *udplante rodfæstede vandplanter*
Udsætte fisk: *udsætte dyr og krebs*
Flytte sø:
Retablering af trækstipassage: *sti*
Etablere våde enge: *ændre vandløbsføring*

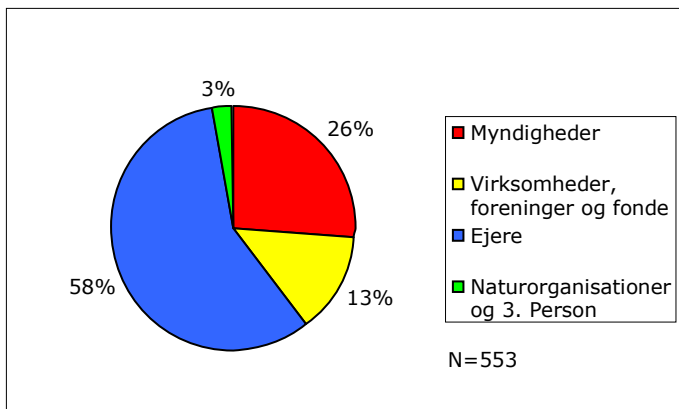
Etablering af tilløb/afløb til søen:
Etablere sø: *lystfiskersø*
Etablere jordvold: *dige og digevedligehold*

Etablere øer:
Vandindvinding:
Indskrænke regnvandsbassin:
Opfange fredfisk:

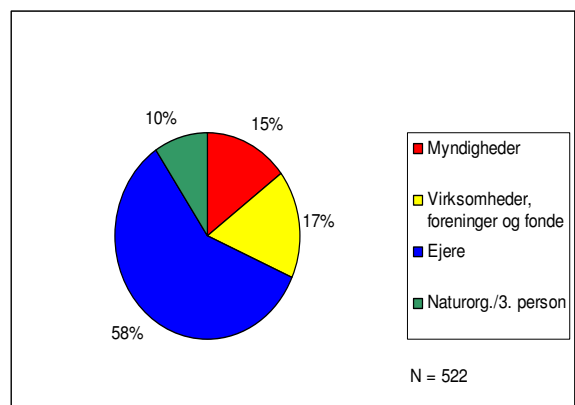
Figur 1 viser fordelingen af ansøgte tilstandsændringer på forskellige kategorier i 2006 og 2008. Kategorierne af de mest ansøgte tilstandsændringer er stort set ens årene imellem, og ligeledes er placeringen blandt de mest ansøgte tilstandsændringer forskellig.

- De ansøgte tilstandsændringer er overvejende ens årene imellem
- Der er flere ansøgninger om fysiske ændringer i søer i 2008 sammenlignet med 2006

Ansøger til tilstandsændringer i § 3 søer

Figur 2a Ansøger til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 søer i 2006.

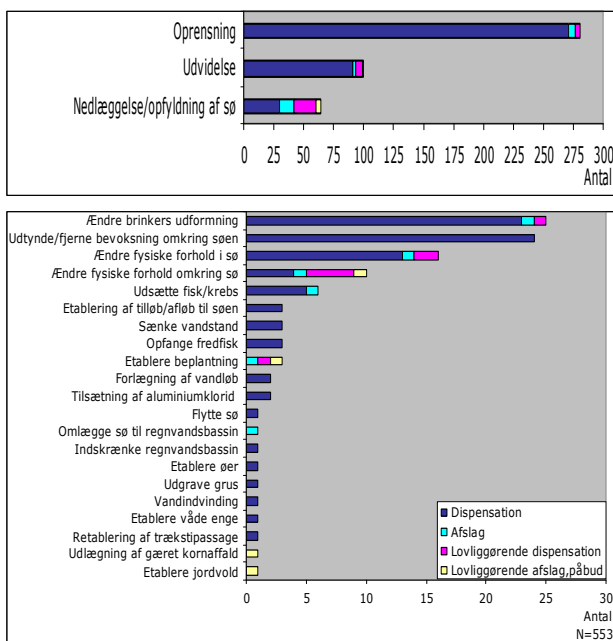

Figur 2b Ansøger til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 søer i 2008.

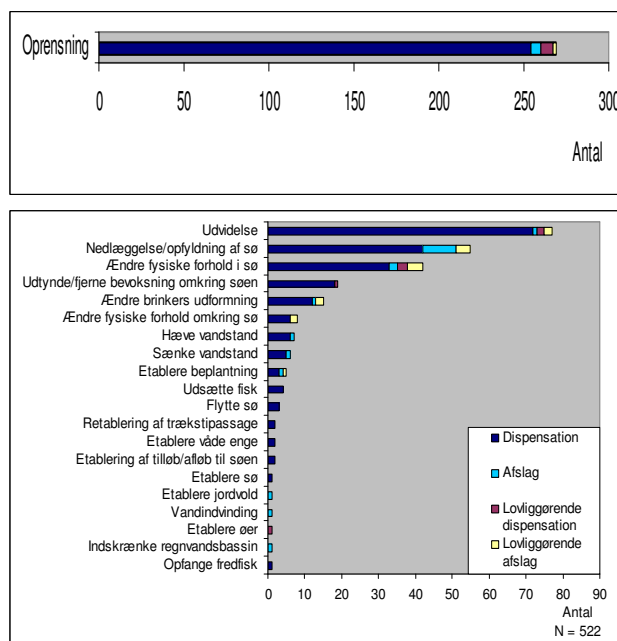
Figur 2 viser, hvem der søger om tilladelse til at foretage tilstandsændringer i § 3 søer i 2006 og i 2008.

- Myndigheder står for en mindre andel af ansøgte tilstandsændringer i 2008 end i 2006
- Andelen af tilstandsændringer ansøgt af ejere forbliver uændret de to år imellem

Afgørelser til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 søer

Figur 3a Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 søer i 2006.

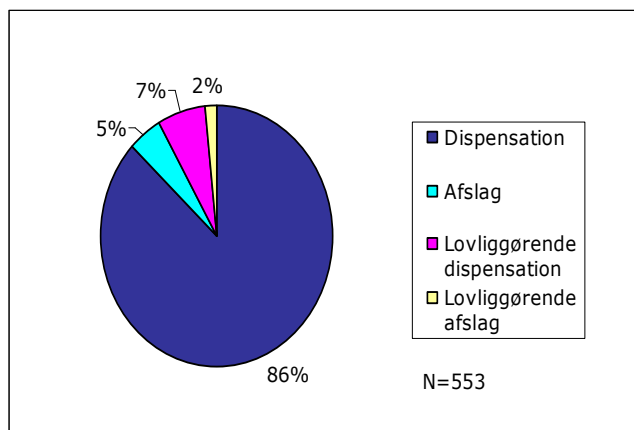
Figur 3b Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 søer i 2008.

Figur 3 viser, hvilke kategorier af tilstandsændringer, der er givet dispensation eller afslag til, hvilke der er givet efterfølgende lovliggende dispensation til, og endelig hvilke der efterfølgende er givet lovliggende afslag til og påbud om at genoprette/lovliggøre.

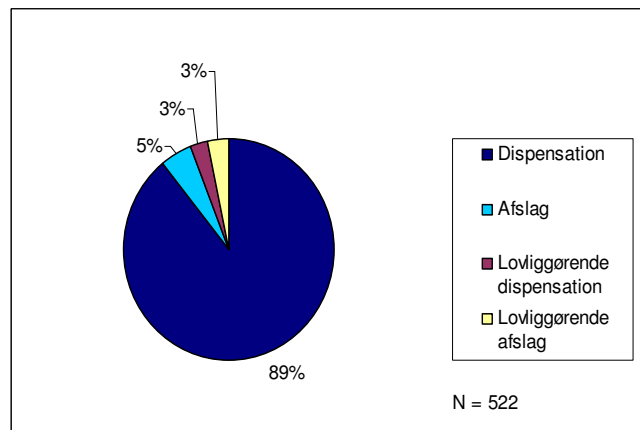
- Afgørelsespraksis er overordnet meget ens de to år imellem
- Afgørelsespraksis i forbindelse med ansøgningerne om nedlæggelse af sø er meget lig hinanden, idet langt hovedparten af tilstandsændringerne afgøres med dispensation eller lovliggende dispensation
- Der gives begge år mange dispensationer til oprensning af søer
- Der gives begge år relativt mange dispensationer eller lovliggende dispensationer til nedlæggelse/opfyldning af søer. I 2008 er mange af disse givet i forbindelse med vilkår om erstatningsbiotop
- Tilstandsændringer som oprensning, udvidelse, udtynde/fjerne bevoksning omkring søen, ændre brinkers udformning og ændre fysiske forhold omkring sø har overvejende naturforbedrende sigte

Fordeling af dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 søer

Figur 4a Fordeling af dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 søer i 2006.

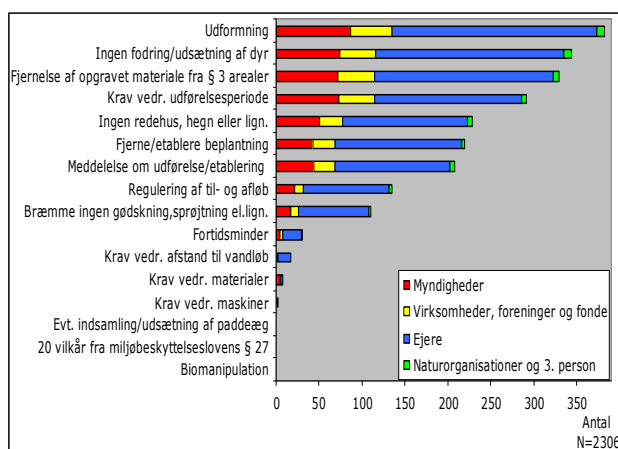

Figur 4b Fordeling af dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 søer i 2008.

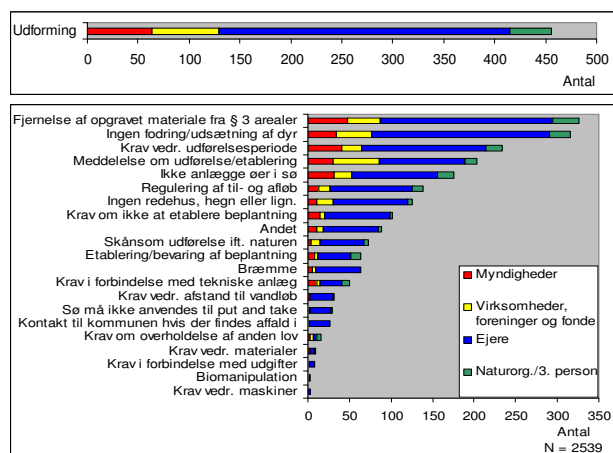
Figur 4 viser den samlede fordeling af dispensationer, afslag og lovliggørelser for søerne i 2006 og 2008.

- Afgørelsespraksis er overordnet ens, der gives dispensationer i langt de fleste sager
- Tilstandsændringer med efterfølgende afslag eller efterfølgende lovliggørelse udgør en lille del af den samlede antal tilstandsændringer

Vilkår i forbindelse med dispensation og lovliggørende dispensation for § 3 søer

Figur 5a Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 søer fordelt efter ansøger i 2006.

Figur 5b Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 søer fordelt efter ansøger i 2008.

I 2008 er der stillet 106 forskellige vilkår. For at lette overblikket er de 106 vilkår samlet sammen i 22 vilkår, se figur 5b. For at sikre sammenligneligheden med undersøgelsen fra 2006 er kategorierne fra 2006, se figur 5a, i videst muligt omfang genbrugt. Listen nedenfor uddyber indholdet af de samlede vilkår der er repræsenteret på figur 5b.

Udformning: søens dybde, søens størrelse, størrelsen på oprensingsareal, skabe adgang til/fra sø for padder

Fjernelse af opgravet materiale fra § 3-arealer: opgravet affald, fjernelse af ulovligt placeret materiale, krav til størrelsen på søens oprensingsareal, placering af oprenset materiale

Ingen fodring/udsætning af dyr:

Krav vedr. udførelsesperiode:

Meddelelse om udførelse/etablering: også efter årlig tilbagevendende oprensning, tilsyn i udførelsesperioden, kommunen kontaktes og orienteres om mængde og/eller placering af opgravede materiale, Skitse om endelig udformning indsendes ved projektets afslutning

Ikke anlægge øer i sø:

Regulering af til- og afløb: ikke etablere/forsyne/ændre på til/afløb, vandstand, ingen indvinding af overfladevand, maksimum grænse for udledning af vand i sø, aftale med lodsejer om udledning af overfladevand, krav til kvalitet af det tilledte vand, ikke tilføre regnvand til sø

Ingen redehus, hegn eller lign: dog er ikke synlige redehuse i orden, kreaturhegn tilladt

Krav om ikke at etablere beplantning: fjerne beplantning

Andet: reetablering af område til oprindelig status, genetablere vandhul som tidligere, tekniske specifikationer som ansøgt i ansøgningen anvendes, ingen gravning i eller omkring søen, ingen forbindelse mellem søer, krav om placering af sø, krav om regelmæssig oprensning af vegetation i sø, del af sø må ikke oprenses, krav vedr. hvad der må oprenses, krav om placering af oprenset materiale (rundt om sø, opfyld af nedlagt sø med oprenset materiale fra ny sø), krav til benyttelse af bro, ingen membran, fordring af fasaner, tinglysning af vilkår, krav vedr. opfangning af fisk, krav om afdækning af oprenset materiale, ingen kalkning gødning af sø, fjerne drænrør, krav om offentlig adgang til bro, krav om ikke at etablere bro, krav vedr. antal bådpladser, ingen aktiviteter omkring søvarmeanlæg, aktive dræn beholdes så naboareal stadig drænes, kommune skal godkende endelig placering, begrænsninger i placering af drænrør, opsætning af skilte, hjemmehørende fiskearter må godt udsættes, kontrol af flora fauna i sø, nedsætte lerpropper i sø, ingen yderligere opfyldning af sø, tilstedeværelse af biolog under oprensning, nedgrave drænrør med udledning af tagvand, oprindelig bro fjernes og køres på genbrugsplads, kommunen står for udsætning af fisk, forbud mod at anvende sø til jagt, Danmarks Borgcenter orienteres, afstrømning af jord forhindres, beskyttelse af regnvandsledning mod

forurening, stensætning må ikke berøres, utilsigtet stuvning af eller spærring af vandafledning undgås, krav om tørlægning af sø, krav vedr. midlertidig deponering, sø må bruges som regnvandsbassin, krav om vildtpleje, afløb blændes i forbindelse med oprensning, etablere naturareal mellem søer, fodring af fasaner er tilladt i afstand til sø, erstatningssø må ikke indespærres af bebyggelse

Skånsom udførelse ift. naturen: vandstandsende lag må ikke gennemgraves, søbunden må ikke beskadiges ved arbejdet, ingen eller stærkt begrænset kørsel i naturområde, terrænarbejde udføres skånsomt og begrænses mest muligt, skånsom anlæggelse af bro, krav om at beskytte naturen under arbejdet

Etablering/bevaring af beplantning: krav i forbindelse med etablering/beplantning, hele eller dele af beplantning, bevare en hængesæk, ny beplantning skal være at hjemmehørende arter, græstørv

Brømme:

Krav i forbindelse med tekniske anlæg: søvarmeanlæg, jordvarmeanlæg, fiskeplatform, tekniske anlæg må ikke røre ved sø, teknisk anlæg skal indgå i skolen undervisning, krav om at fjerne tekniske anlæg omkring sø

Krav vedr. afstand til vandløb: ingen forbindelse til vandløb, udlægge opgravet materiale så vandløbet ikke tilføres sedimenter

Sø må ikke anvendes til put and take: i forbindelse med udsætning af ænder, spildevandstilladelse

Kontakt til kommunen hvis der findes affald i jorden:

Krav om overholdelse af anden lov:

Krav vedr. materialer: hegning, materiale til stier, ren jord, placering

Krav i forbindelse med udgifter: nuværende og fremtidige

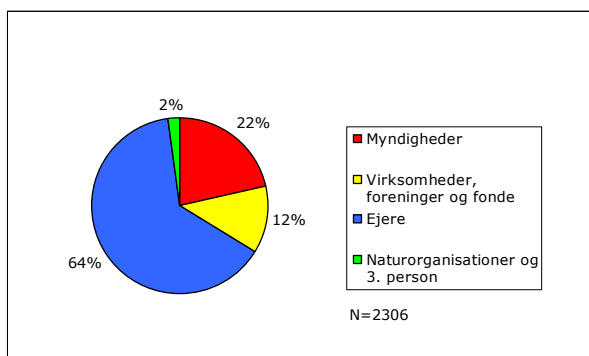
Bio-manipulation: flytning af stor vandsalamander

Krav vedr. maskiner:

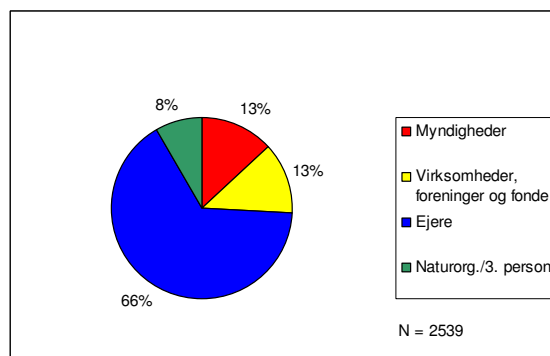
Figur 5 viser, hvilke vilkår der er stillet som betingelse for dispensationer og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 enge i 2006 og 2008. Som det fremgår af opgørelsen for 2006 er der stillet vilkår inden for 16 kategorier. I 2008 er der stillet 106 vilkår. Det betyder, at det enten har været nødvendigt at samle nogle af disse vilkår sammen i de kendte kategorier fra 2006 eller ved at oprette nye kategorier.

- De fleste vilkår rettes begge år til ejere
- Fordelingen af de mest anvendte vilkår er overordnet set meget ens de to år imellem
- Der er i 2008 stillet lidt færre vilkår til udførelsesperioden end i 2006
- Kommunerne stiller gennemsnitligt 5,3 vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation, mens amterne gennemsnitligt stiller 4,5 vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation

Fordeling af vilkår på ansøger i forbindelse med dispensation og lovliggørende dispensation for § 3 søer

Figur 6a Vilkår fordelt efter ansøger i § 3 søer i 2006.

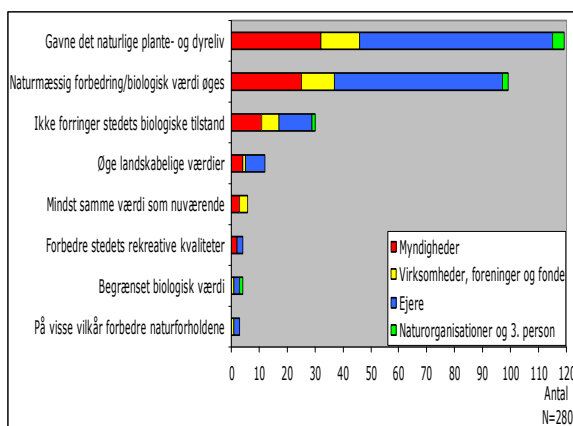

Figur 6b Vilkår fordelt efter ansøger i § 3 søer i 2008.

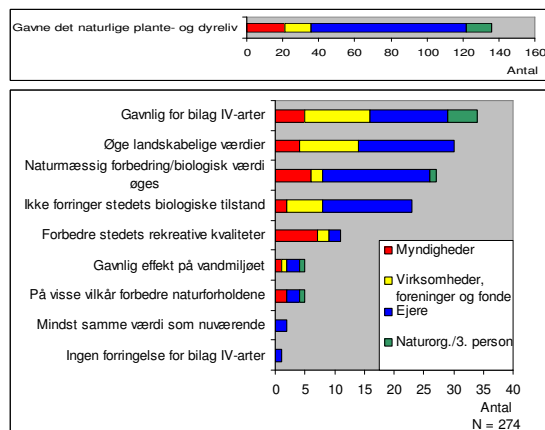
Figur 6 viser, hvem der er stillet vilkår til i forbindelse med dispensationer og lovliggørende dispensationer.

- Andelen af vilkår stillet til naturorganisationer / 3. person øges med 6 procentpoint
- Andelen af vilkår stillet til myndigheder falder med 9 procentpoint

Vurdering af dispensationer/lovliggørende dispensationer for § 3 søer

Figur 7a Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 søer i 2006.

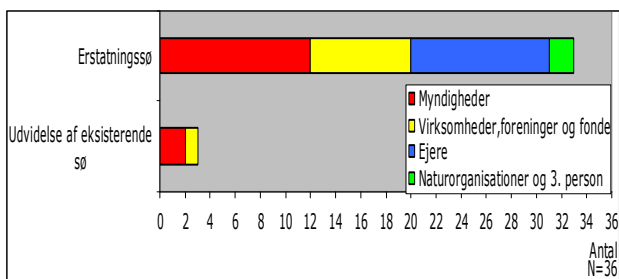

Figur 7a Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 søer i 2008.

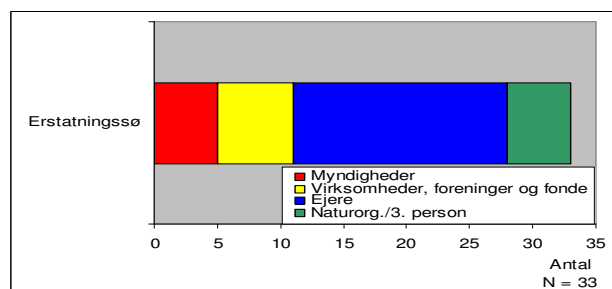
Figur 7 viser, om den dispensationsgivende myndighed har angivet, om der er tale om tilstandsændringer til fordel for naturtypen og dens tilknyttede plante- og dyreliv, eller om der er tale om, at søen ikke får sin biologiske tilstand forringet.

- Den hyppigst angivne begrundelse for dispensationer og lovliggørende dispensation er begge år begrundelsen gavne det naturlige plante- og dyreliv
- Kommunerne registrer som noget nyt tilstandsændringernes påvirkning ift. bilag IV-arter
- Begge år vurderes lidt over halvdelen af alle dispensationer og lovliggørende dispensationer. Relativt sker der en lille stigning fra 2006 til 2008

Erstatningsbiotoper for § 3 søer

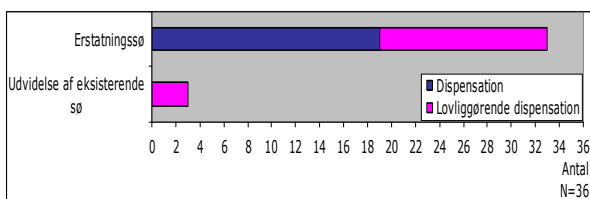
Figur 8a Erstatningsbiotoper for § 3 søer fordelt efter ansøger i 2006.

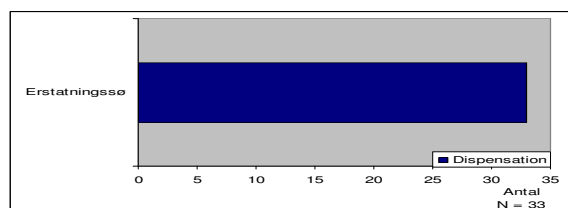
Figur 8b Erstatningsbiotoper for § 3 søer fordelt efter ansøger i 2008.

Figur 8 viser for hhv. 2006 og 2008, hvilke ansøgere, der har modtaget vilkår om erstatningsbiotoper samt, hvilke erstatningsbiotoper, der skal etableres.

- Der er stort set stillet lige mange vilkår om erstatningsbiotoper i 2006 og i 2008
- I 2008 stilles der lidt færre krav om erstatningsbiotoper til myndigheder og virksomheder, foreninger og fonde end i 2006

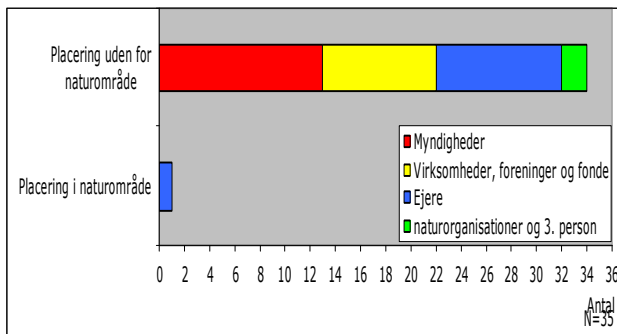
Figur 9a Erstatningsbiotoper for § 3 søer givet ved dispensation og lovliggørende dispensation.

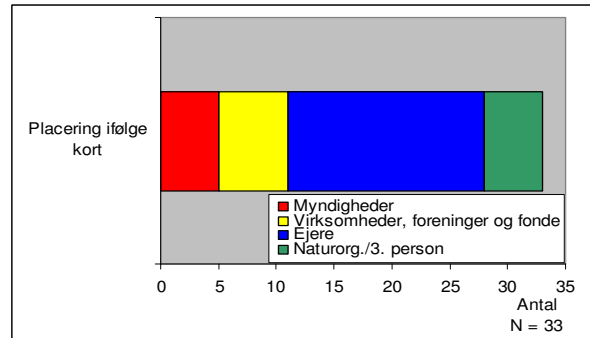
Figur 9b Erstatningsbiotoper for § 3 søer givet ved dispensation og lovliggørende dispensation.

Figur 9 viser om erstatningsbiotoperne er givet på baggrund af dispensationer eller lovliggørende dispensationer.

- Kommunerne har tilsyneladende ikke i forbindelse med tilsyn konstateret overtrædelser, der har medført krav om en erstatningsbiotop

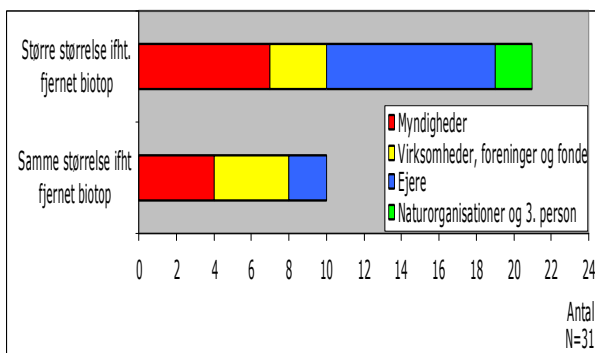
Figur 10a Placering af erstatningsbiotoper for § 3 søer fordelt efter ansøger i 2006.

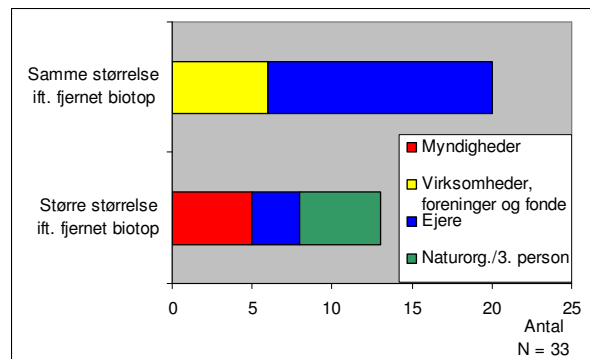
Figur 10b Placering af erstatningsbiotoper for § 3 søer fordelt efter ansøger i 2008.

Figur 10 viser placeringskrav stillet i forbindelse med erstatningsbiotoper fordelt efter ansøger for 2006 og 2008.

- I 2006 er der i forbindelse med erstatningsbiotoperne taget stilling til placering i og udenfor naturområde. I 2008 er erstatningsbiotoperne alene placeret på et kort

Figur 11a Erstatningsbiotopers størrelse fordelt efter ansøger i 2006 for § 3 søer.

Figur 11b Erstatningsbiotopers størrelse fordelt efter ansøger i 2008 for § 3 søer.

Figur 11 viser størrelseskrav stillet i forbindelse med erstatningsbiotoper for 2006 og 2008.

- I 2006 stilles der flere krav, om at erstatningsbiotopen skal være større end den fjernede biotop, end i 2008

Resultater for § 3 søer

- De fleste af de søer, der søges dispensation til, er mindre søer, der er ved at gro til eller med tiden gror til. Det har negative konsekvenser for den biodiversitet, der holder til i og omkring søen. Mange af de mest ansøgte tilstandsændringer såsom oprensning, udvidelse, udtynning/fjerne bevoksning omkring søen, ændre brinkers udformning og ændre fysiske forhold omkring sø bidrager til friholdelse af søer og dermed større biodiversitet. Årsagen til de mange dispensationer blandt disse tilstandsændringer, begrundes ofte med, at tilstandsændringerne styrker biodiversiteten i og omkring søen. Dispensationerne følges næsten i alle tilfælde op af vilkår, der også sikrer, at tilstandsændringerne støtter op om den lokale biodiversitet
- Både amter og kommuner giver dispensation til nedlæggelse/opfyldning af søer. Kommuner stiller ligesom amterne i stort omfang krav om erstatningssøer som kompensation for sådanne tilstandsændringer

Der gives ofte dispensation til nedlæggelse/opfyldning af søer, fordi den eksisterende sø har en ringe naturmæssig værdi, og fordi kommunerne vurderer, at en erstatningssø i højere grad vil bidrage til en større biologisk mangfoldighed i området

I 2006 er fordelingen af erstatningsbiotoper stort set ligeligt fordelt på dispensationer og lovliggørende dispensationer, mens der i 2008 udelukkende stilles krav om erstatningsbiotoper på baggrund af dispensationer. Kommunerne har tilsyneladende ikke i forbindelse med tilsyn konstateret overtrædelser, der har medført krav om en erstatningsbiotop

- Blandt de tilstandsændringer, der kun ansøges om få gange, kan undersøgelsen ikke sige noget generelt om, hvorvidt tilstandsændringerne er naturforbedrende eller ej. Dette skyldes, at tilstandsændringer som udsætte fisk, opfange fredsfisk, hæve/sænke vandstand kan påvirke naturen meget forskelligt, og derfor skal vurderes kvalitativt og konkret fra sag til sag

Analyse af § 3 enge

Hovedkonklusioner

- De mest ansøgte kategorier af tilstandsændringer og afgørelsespraksis er overvejende ens i 2006 og 2008 – dog er kommunerne tilsyneladende mere tilbageholdene med at give tilladelse til opfyldning og sløjfning af eng, end amterne var
- Flere ejere og færre myndigheder ansøger om tilladelse til at foretage tilstandsændringer i 2006 end i 2008
- Kommunerne stiller gennemsnitligt flere vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation end amterne gjorde
- I 2006 stilles der flere krav om erstatningsbiotoper sammenlignet med 2008
- Den hyppigst angivne begrundelse for dispensationer og lovliggørende dispensation er begge år begrundelsen gavne det naturlige plante- og dyreliv

Antal sager for § 3 enge

By- og Landskabsstyrelsen har i 2008 registreret 1085 § 3-sager fordelt på 10 forskellige naturtyper. § 3 enge udgør med 246 sager ca. 23 % af samtlige § 3-sager i 2008. I 2006 blev der registreret 1391 sager hvoraf 323 sager omhandlede § 3-enge, hvilket svarer til ca. 23 % af samtlige § 3-sager det år. Det samlede antal ansøgte sager for § 3-områder viser at der er 22 % færre ansøgte sager mellem 2006 og 2008.

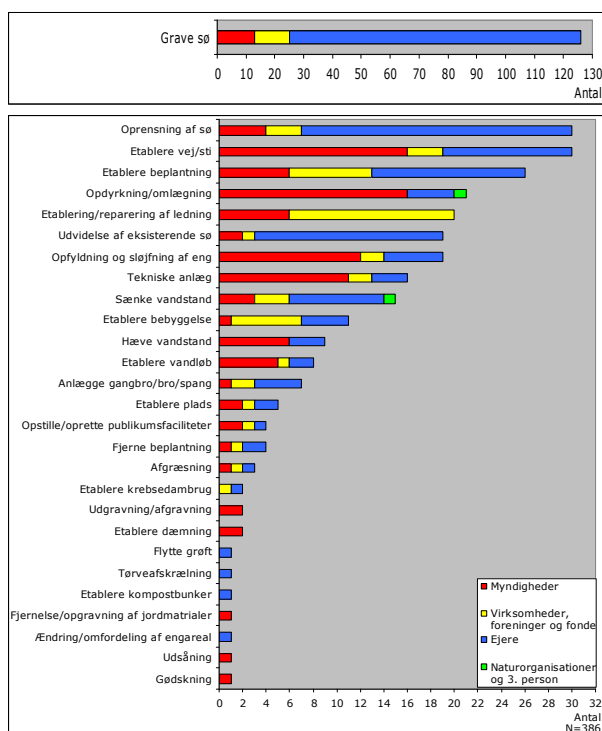
Tilsynssager og ansøgninger om tilstandsændringer i § 3 enge

Der er registreret 386 tilstandsændringer i enge i 2006 og 340 tilstandsændringer i 2008. Det er et fald på ca. 12 % og dermed et større fald end det generelle fald for det samlede antal tilstandsændringer. Andelen af tilstandsændringer i § 3- enge blandt alle tilstandsændringer er næsten ens med ca. 23 % i 2006 og ca. 22 % i 2008.

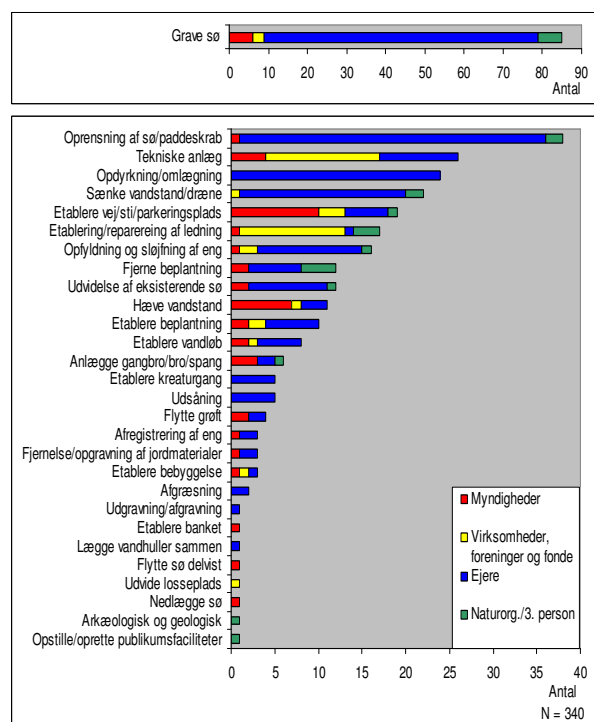
I tråd med opgørelsen fra 2006 er der for 2008 udarbejdet en liste med samlede kategorier (for mere information om opgørelsen fra 2006, se ”Forvaltningspraksis af § 3 i 2006” på By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside). Dvs. at tilstandsændringer, der har et fælles indhold lægges sammen. Den nye og større kategori bestående af forskellige tilstandsændringer får navn efter det ansøgte tilstandsændringer, der er mest repræsenteret.

De ansøgte tilstandsændringer er typisk gravning af sø, oprensning, etablere tekniske anlæg m.m. I 2006 er der i alt ansøgt om 28 forskellige kategorier af tilstandsændringer. 11 af de 28 kategorier af tilstandsændringer er repræsenteret med mere end 10 ansøgninger, mens resten er repræsenteret med 9 eller færre ansøgninger. I 2008 er der i alt søgt om 29 forskellige kategorier af tilstandsændringer. 11 af de 29 kategorier af tilstandsændringer er repræsenteret med mere end 10 ansøgninger, mens resten er repræsenteret med 10 eller færre ansøgninger.

Tekstforklaringen under figur 1 forklarer, hvad de samlede kategorier indeholder af ansøgte tilstandsændringer i 2008.

Figur 1a Ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 enge i 2006 fordelt efter ansøger.

Figur 1b Ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 enge i 2008 fordelt efter ansøger.

Samlekategorierne i 2008 består af følgende:

Grave sø:

Oprensning af sø:

Tekniske anlæg: *jordvarmeanlæg, nedsivningsanlæg, faskine, kabelnedlægning, kloakanlæg, lyslederkabel, pumpestation med bassin, el-mast, spunsvæg, okkerrensningsbassin og klaringsbassin*

Opdyrkning/omlægning: *15 års genopdyrkningsret og harvning*

Sænke vandstand/dræne: *oprense grøft, etablere grøft, afvande og grave grøft*

Etablere vej/sti/parkeringsplads: *oprense grøft, etablere grøft, afvande og grave grøft*

Etablering/reparering af ledning: *spildevandsledning og transmissionsledning*

Opfyldning og sløjfning af eng: *tilkørsel af jord, anlægge jordvold, udlægge jord og midlertidig deponering af jord*

Fjerne beplantning: *tagrørssump og bjørneklo, skære tagrør/rørskov, afbrænde tagrør og høslæt*

Udvidelse af eksisterende sø:

Hæve vandstand: *etablere vandområde, opstemme grøft til sø og nedlægge grøft*

Etablere beplantning: *beplantningslagune og bevaring af etableret beplantning*

Etablere vandløb: *frilægge vandløb, etablere vandløb, etablere frilagt vandløb og åbne rørledning*

Anlægge gangbro/bro/spang:

Etablere kreaturgang:

Udsåning: *udsåning af græs efter endt arbejde og iså græs*

Udgravning/afgravning: *uddybe eng*

Afregistrering af eng: *Afregistrering er i to tilfælde sket efter kortstudier samt besigtigelse af lokaliteten hvorefter det er konstateret, at de to lokaliteter er registreret på et fejlagtigt grundlag*

Fjernelse/opgravning af jordmaterialer:

Flytte grøft: *ændre vandløbsføring*

Etablere bebyggelse: *campingplads*

Afgræsning:

Etablere banket:

Lægge vandhuller sammen:

Flytte sø delvist:

Udvide losseplads:

Nedlægge sø:

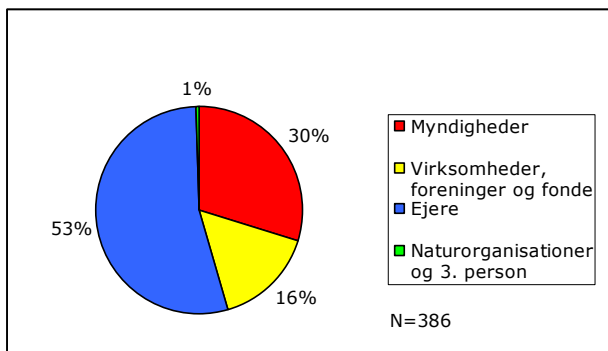
Arkæologiske og geologiske:

Opstille/oprette publikumsfaciliteter:

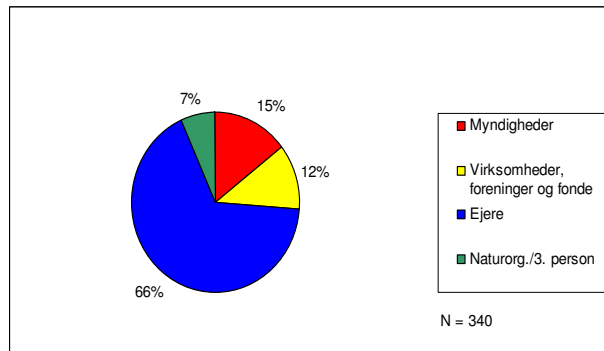
Figur 1 viser fordelingen af ansøgte tilstandsændringer på forskellige kategorier fordelt på ansøger i 2006 og 2008. Kategorierne af de mest ansøgte tilstandsændringer er stort set ens årene imellem, dog er placeringen blandt de mest ansøgte tilstandsændringer forskellig.

- Blandt de mest ansøgte tilstandsændringer er kategorierne af tilstandsændringer stort set ens i 2006 og 2008
- Tilstandsændringen ”grave sø” er den mest ansøgte tilstandsændring i både 2006 og 2008 med hhv. 126 og 86 tilstandsændringer. Det er især lodsejere, der ansøger om tilstandsændringen
- I 2006 er der færre ansøgninger om tilstandsændringer vedrørende etablering af vej/sti/parkeringsplads end i 2008
- Der er sket en lille stigning i antallet af ansøgte tilstandsændringer vedrørende opdyrkning/omlægning fra 21 tilstandsændringer i 2006 til 24 tilstandsændringer i 2008

Ansøger til tilstandsændringer i § 3 enge

Figur 2a Ansøger til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 enge i 2006.

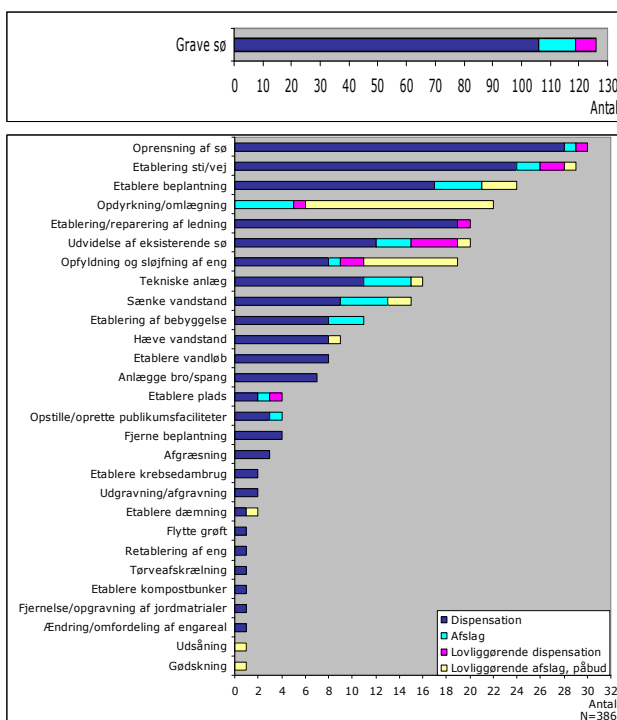

Figur 2b Ansøger til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 enge i 2008.

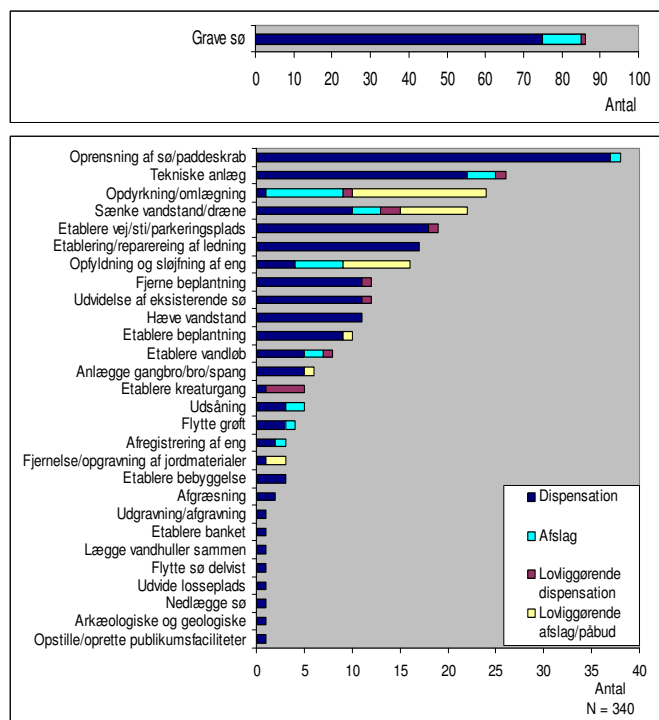
Figur 2 viser, hvem der søger om tilladelse til at foretage tilstandsændringer i § 3 enge i 2006 og 2008.

- Det er værd at bemærke, at myndigheder står for en mindre andel af ansøgte tilstandsændringer i 2008 end i 2006
- Ejere ansøger om de fleste tilstandsændringer, og andelen er steget fra 53 % i 2006 til 66 % i 2008
- Naturorganisationer / 3.personer står for en større andel af ansøgte tilstandsændringer i 2008 end i 2006

Afgørelser til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 enge

Figur 3a Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 enge i 2006.

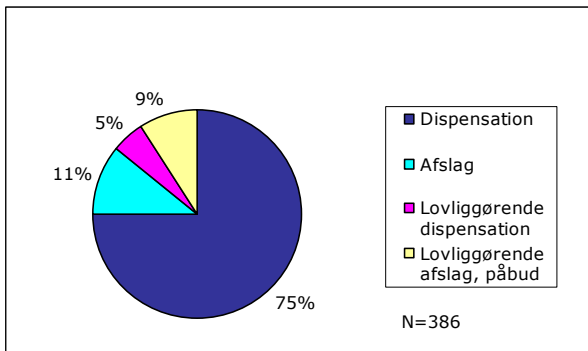

Figur 3b Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 enge i 2008.

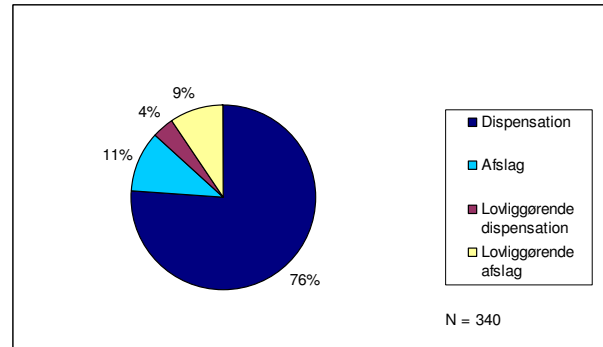
Figur 3 viser, hvilke kategorier af tilstandsændringer, der er givet dispensation eller afslag til, hvilke der er givet efterfølgende lovliggende dispensation til, og endelig hvem der efterfølgende er givet lovliggende afslag til og påbud om at genoprette/lovliggøre.

- Afgørelsespraksis viser, at kommunerne tilsyneladende er mere tilbageholdne med at give tilladelse til opfyldning og sløjfning af eng, end amterne var
- I forbindelse med opdyrkning/omlægning er antallet af tilstandsændringer og afgørelsespraksis stort set ens årene imellem
- Der gives begge år mange dispensationer til etablering af søer i beskyttede enge
- Der er i et enkelt tilfælde i 2008 givet dispensation til at udgrave/afgrave i et område registreret som eng. Til sammenligning er der i 2006 registreret to tilstandsændringer, der begge er afgjort med dispensation

Dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 enge

Figur 4a Fordeling af dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 enge i 2006.

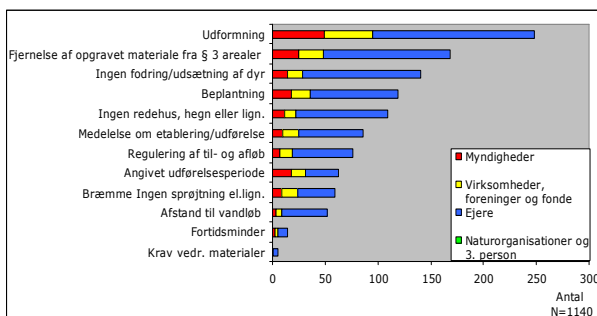

Figur 4b Fordeling af dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 enge i 2008.

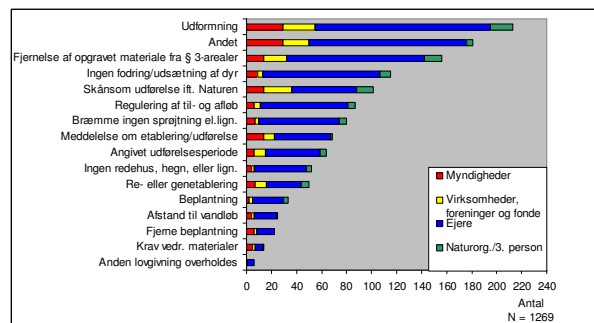
Figur 4 viser den samlede fordeling af dispensationer, afslag og lovliggørelser for engene i 2006 og 2008.

- Afgørelsespraksis mellem 2006 og 2008 er stort set ensartet

Vilkår i forbindelse med dispensationer og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 enge

Figur 5a Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 enge fordelt efter ansøger i 2006.

Figur 5b Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 enge fordelt efter ansøger i 2008.

I 2008 er der stillet 131 forskellige vilkår. For at lette overblikket er de 131 vilkår samlet sammen i 16 vilkår, se figur 5b. For at sikre sammenligneligheden med undersøgelsen fra 2006 er kategorierne fra 2006, se figur 5a i videst muligt omfang genbrugt. Listen nedenfor uddyber indholdet af de samlede vilkår der er repræsenteret på figur 5b.

Udformning: udgravning, følger beskrivelsen i ansøgningen, sti skal følge den naturlige vegetation), krav til størrelse af sø, krav til dybde af sø, krav til størrelse af arbejdsareal, krav i forbindelse med uddybning af eng (maksimal uddybning, størrelse på areal der uddybes), krav til linjeføringen af åbnet grøft, krav til vandløbsbunden, fjerne oprenset materiale tilbage i grøft (herunder faldsikring, profilreduktion)
Andet: eventuelle øer skal dannes naturligt, afgravning af sand og grus ophører, ingen markstak, gødskning som hidtidige omfang (som inden 1992), omlægning kun som i hidtidigt omfang, ingen membran, kreaturhegning omkring sø tilladt, ingen etablering af træer og buske, arealet må ikke tilsås (herunder med græs og omkring sø), drænes eller bearbejdes (herunder omlægges og opdyrkes), ingen forbindelse mellem vandhul og vandløb, fjerne hegn, krav om rørlægning af grøft, krav om faunapassage, krav til placering af sø, krav til pleje i området (herunder krav til etablering af jordvold, krav om at følge plejeplan, krav om forundersøgelser inden projektstart (herunder orientering om dræn i område), krav til ejer af teknisk anlæg, krav vedr. affald, engangsdispensation - fremtidig vedligehold kræver ny dispensation, krav om at VMP III gennemføres som skitseret, stubfræsning tilladt, general jordbearbejdning/fræsning ikke tilladt, kravspecifikationer til teknisk anlæg (herunder etablering af kreaturovergang, bro, farve på anlæg, placering af rør, sti), krav til midlertidig opbevaring af jord, krav om vedr. adgang (offentlig eller privat), krav

om opsætning af hegn og godkendelse af dette af kommunen, krav om etablering af teknisk anlæg (kreaturovergang, bro), krav om anvendelse af styret boring, krav vedr. midlertidig deponering af jord i § 3-område, evt. pleje sker efter aftale med kommunen, erstatningsbiotopmatriklen registreres som natureng, erstatningsareal tinglyses, ejer kontakter evt. forpagter vedr. erstatningsnaturen, lade arealet ligge urørt hen (herunder i forbindelse med lovliggørelse afslag), sø må ikke bruges til put and take, krav til kontakt med berørte lodsejere, krav om placering af ansvar ved uforudsete skader, alle udgifter til projektet afholdes af ansøger, kommune kan på virksomhedens regning berettigede forhold, hvis vilkår i tilladelsen ikke er fulgt, kommune fører tilsyn med arbejdets udførelse, ansøger udarbejder fremtidige vedligeholdsaftaler med berørte lodsejere, fremtidig vedligeholdelse afholdes af ejer, krav til opfangning af faunaarter, fodring af fasan i afstand til sø ok, krav om at kommune kan ændre på græsningstryk, krav om erstatningsareal (herunder placering på matrikel)
Fjernelse af opgravet materiale fra § 3-arealer: krav til oprensningen, specifikation af hvad der skal oprenses/fjerne ø/ingen oprensning af eksisterende sø tilladt, deponering af jord ikke tilladt, fjernelse og placering af opgravet materiale/beplantning udenfor § 3-arealer, fjerne ulovligt deponeret bioaffald fra eng
Ingen fodring/udsætning af dyr: herunder fisk, ingen brug af gødning/tilskudsfordring

Skånsom udførelse ift. naturen: *herunder ingen eller ganske lille terrænregulering tilladt, begrænset kørsel på område (brug af køreplader), jord og tørv lægges tilbage i rækkefølge som det blev opgravet, hensyn til beskyttede natur i forbindelse med arbejde, herunder forebyggelse af oversvømmelse af omkringliggende områder i arbejdsfasen, krav til vedligehold*

vedligeholdsansvar og omfang, beskyttelse mod erosion, vandstandsende lag må ikke gennemgraves kun mudder, grene og blade oprenses, krav til forebyggelse af uheld der kan skade miljøet, opgravet materiale lægges i min. 5 afstand til søen i et tyndt lag, afløb afspærret under arbejde og en uge efter arbejdet er færdiggjort, krav til anvendte maskiner (herunder størrelse, vægt), arbejdet udføres i overensstemmelse med udarbejdet konsekvensvurderingsrapport, beskyttelse af bredzoner, undgå udvaskning, bevare dele af beplantning

Regulering af til- og afløb: *grøft/rende fyldes op, grønne tildækkes, regulering af vandstand herunder ændring af drænføring undgå stigende vandstand under hensyn til omkringliggende arealer, dræn afbrydes og overgraves, krav om grønnegravning, regulering af til- og afløb, intet til/afløb sø, åbne vandløb, dræn etableres fra omkringliggende marker - lede vand til engen*

Brømme ingen sprøjning el. lign.: *ingen plantning i/omkring sø (dog er græsfrø undtaget), ingen gødsning, dyrkning eller sprøjning i område omkring sø, sprøjtemidler må ikke anvendes, krav til type af gift anvendt, arealet må ikke gødskes*

Meddelelse om etablering/udførelse: *kommunen skal godkende arbejde, indsender en skitse af det endelige projekt til kommunen, kontakt kommune hvis der opgraves affald, krav til SNS om levering af tekniske data, ved projektafslutning afleveres endeligt kotekort*

Angivet udførelsesperiode:
Ingen redehus, hegn eller lign.: *ikke synlige redeguse ok, ikke opstille tekniske anlæg (herunder massive hegn, bygninger, kunstige indretninger, broer) omkring sø*

Re- eller genetablering: *terrænet reetableres efter endt arbejde/ terrænet omkring sø må ikke ændres, dræn genetableres som inden 1992, reetablering til oprindelig status, grønne/rende genetableres*

Beplantning: *herunder krav til placering af beplantning, krav til plantede træarter (herunder egstypiske), udsåning af græs, udplantning af egstypisk beplantning tilladt, iså græs må kun finde sted hver 7. til 10 år, krav vedr. tilsåning af skråninger*

Afstand til vandløb: *afstand til vandløb/dræn/skel, jord udlægges med afstand til grønne/rende*

Fjerne beplantning: *Afgræsning og høslæt tilladt, krav om grønnebevarelse, rydning af træer og buske, krav i forbindelse med fældning af træer, eksisterende beplantning fjernes, grønnebevarelse af grønne, krav til bekæmpelsesmetoden af bjørneklo*

Krav vedr. materialer: *krav vedr. materialer ex. ren jord, bro, træpæle i forbindelse med markering af sti, adgangsvej anlægges med grus, klar afgrænsning af erstatningsnatur (stolper, grønne eller vold)*

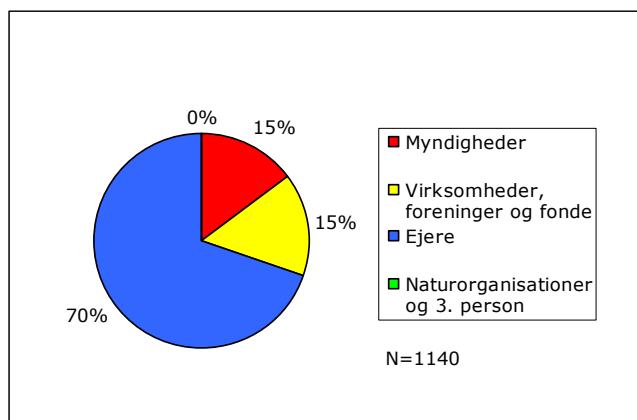
Anden lovgivning: *herunder vandløbsloven, søen er fremover omfattet af NBL § 3*

Figur 5 viser, hvilke vilkår der er stillet som betingelse for dispensationer og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 enge i 2006 og 2008. Som det fremgår af opgørelsen for 2006, er der stillet vilkår inden for 9 kategorier. I 2008 er der stillet 117 forskellige vilkår. Det betyder, at det enten har været nødvendigt at samle nogle af disse vilkår, der er stillet i 2008, i de kendte kategorier fra 2006 eller ved at oprette nye kategorier. Se listen under figur 5.

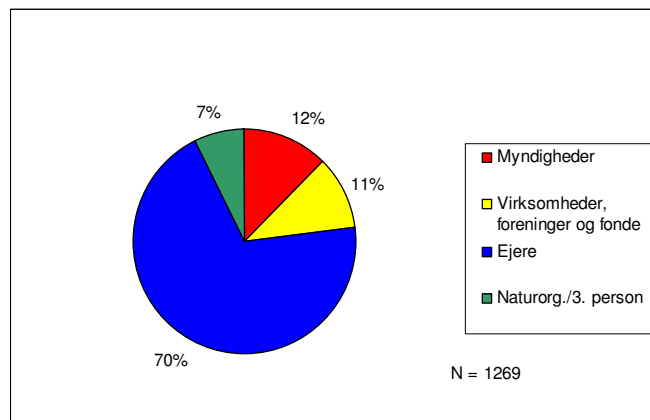
- Fordelingen af de mest registrerede vilkår er meget ens i 2006 og 2008
- "Udformning" er det mest anvendte vilkår i både 2006 og 2008
- I 2008 registreres det nye vilkår "andet" blandt de fem mest registrerede vilkår
- I 2008 registreres det nye vilkår "skånsom udførelse ift. naturen" blandt de fem mest registrerede vilkår
- Der er i 2006 gennemsnitligt stillet 3,7 vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation, mens der i 2008 gennemsnitligt er stillet 4,7 vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation

Fordeling af vilkår på ansøger i forbindelse med dispensation og lovliggørende dispensation for § 3 enge

Figur 6a Vilkår fordelt efter ansøger i § 3 enge i 2006.

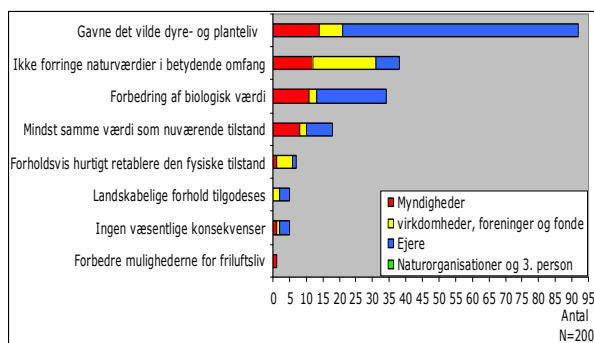

Figur 6b Vilkår fordelt efter ansøger i § 3 enge i 2008.

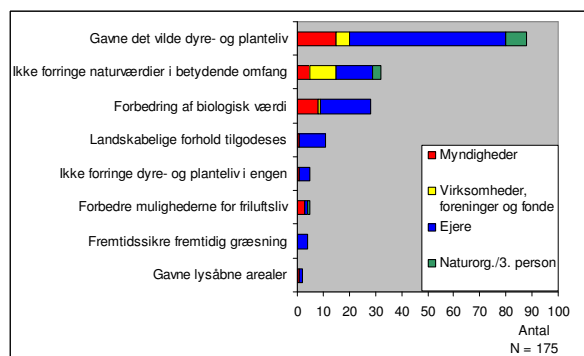
Figur 6 viser, hvem der er stillet vilkår til i forbindelse med dispensationer og lovliggørende dispensationer.

- Andelen af vilkår stillet til ejere er 70 % i både 2006 og 2008
- Andelen af vilkår stillet til naturorganisationer/3.personer stiger fra 0 % i 2006 til 7 % i 2008

Vurdering af dispensationer/lovliggørende dispensationer for § 3 enge

Figur 7a Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 enge i 2006.

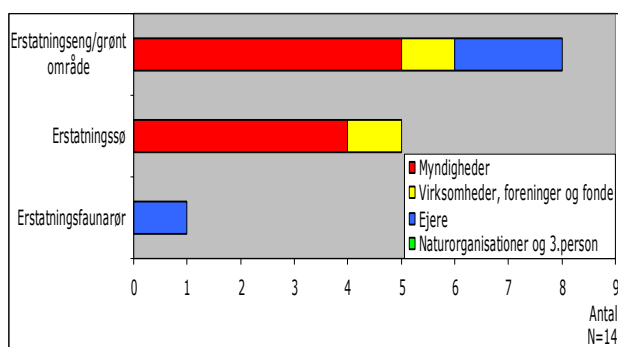

Figur 7b Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 enge i 2008.

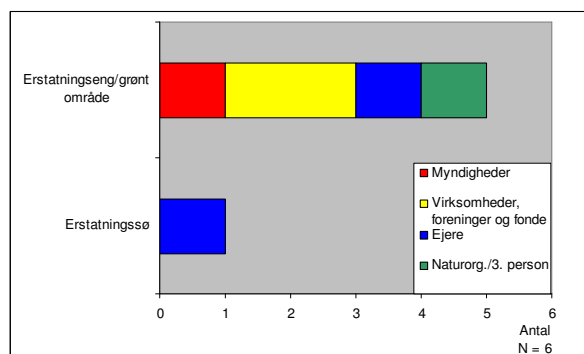
Figur 7 viser, om amtet/kommunen har vurderet, om der er tale om tilstandsændringer til fordel for naturtypen og dens tilknyttede plante- og dyreliv, eller om der er tale om, at engen ikke får sin biologiske tilstand forringet.

- Den hyppigst angivne begrundelse for dispensationer og lovliggørende dispensation er begge år begrundelsen gavne det naturlige plante- og dyreliv
- Kommuner og amter vurderer mere end halvdelen af dispensationerne og de lovliggørende dispensationer
- Fordelingen af kategorierne, der vurderes efter, er meget ens de to år imellem

Erstatningsbiotoper for § 3 enge

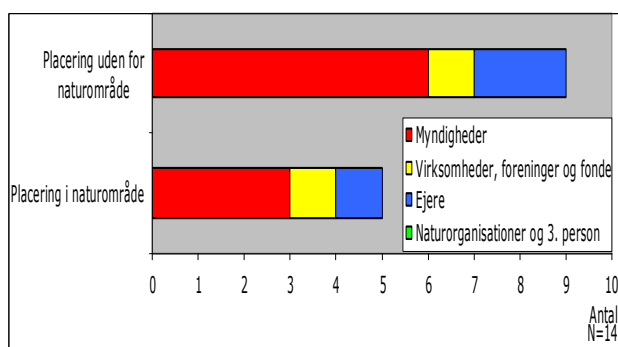
Figur 8a Erstatningsbiotoper for § 3 enge fordelt efter ansøger i 2006.

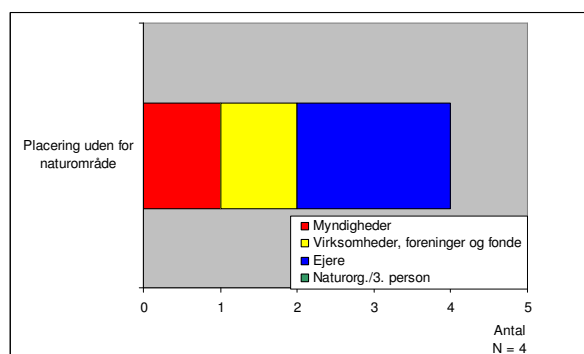
Figur 8b Erstatningsbiotoper for § 3 enge fordelt efter ansøger i 2008.

Figur 8 viser for hhv. 2006 og 2008, hvilke ansøgere, der har modtaget vilkår om erstatningsbiotoper samt, hvilke erstatningsbiotoper, der skal etableres.

- Kommunerne har i lidt færre tilfælde stillet krav om erstatningsbiotoper end amterne
- I 2006 er der i overvejende grad stillet krav om erstatningsbiotoper til myndigheder, mens fordelingen af erstatningsbiotoper i 2008 af erstatningsbiotoper er mere ens blandt de fire forskellige ansøgergrupper

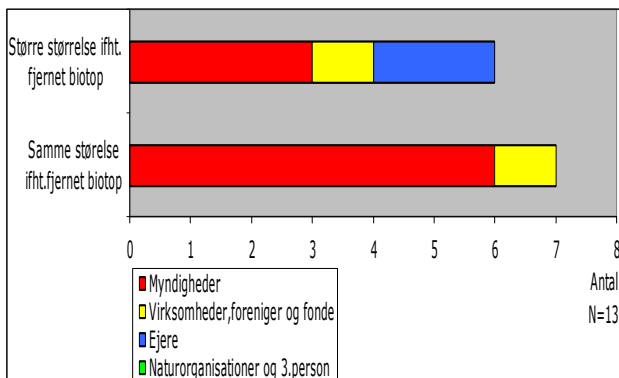
Figur 9a Placering af erstatningsbiotoper for § 3 enge fordelt efter ansøger i 2006.

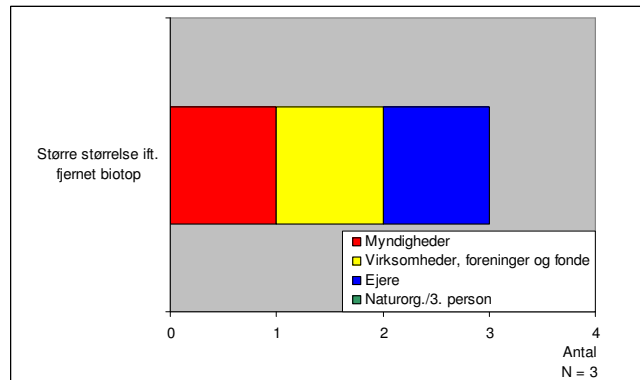
Figur 9b Placering af erstatningsbiotoper for § 3 enge fordelt efter ansøger i 2008.

Figur 9 viser placeringskrav stillet i forbindelse med erstatningsbiotoper fordelt efter ansøger for 2006 og 2008.

- Ca. 2/3 af erstatningsbiotoper i 2006 er placeret uden for naturområder, mens resten er placeret i naturområder. I 2008 afgør kommunerne erstatningsbiotoper er placeret uden for naturområder

Figur 10a Erstatningsbiotopers størrelse fordelt efter ansøger i 2006 for § 3 enge.

Figur 10b Erstatningsbiotopers størrelse fordelt efter ansøger i 2008 for § 3 enge.

Figur 10 viser størrelseskrav stillet i forbindelse med erstatningsbiotoper for 2006 og 2008.

- I 2008 er der udelukkende stillet krav om større erstatningsbiotoper, mens der i 2006 er stillet krav om såvel større erstatningsbiotoper som erstatningsbiotoper af samme størrelse som den fjernede biotop

Resultater for § 3 enge

- I 2006 og i 2008 er gravning af sø den mest ansøgte tilstandsændring, og begge år gives der i vidt omfang dispensation til denne type tilstandsændring. Derudover er det værd at bemærke, at der er færre sager om udvidelse af eksisterende søer i 2008 end i 2006. Der gives overvejende dispensation eller lovliggørende dispensation til disse tilstandsændringer - oftest med begrundelse om, at tilstandsændringen vil styrke biodiversiteten i området ikke ensbetydende med at, en sådan tilstandsændring er naturforbedrende for engnaturen
- Tilstandsændringen opfyldning og sløjfning af eng er i begge år blandt de 10 mest ansøgte tilstandsændringer og dækker i 2008 over følgende tilstandsændringer: Tilkørsel af jord, anlægge jordvold, udlægge jord og midlertidig deponering af jord. Ingen af disse tilstandsændringer kan siges at have et naturforbedrende sigte. Der gives dog dispensation til flere af tilstandsændringerne. Enkelte af dispensationerne følges op med krav om erstatningsbiotoper. Det bemærkes, at der sket et fald i antallet af dispensationer til opfyldning og sløjfning af enge fra 2006 til 2008
- Begge år rangerer omlægning/opdyrkning af engområder blandt de fem mest ansøgte tilstandsændringer, og begge år bliver der i langt de fleste tilfælde givet afslag eller lovliggørende afslag. I et enkelt tilfælde i 2006 er der givet lovliggørende dispensation til opdyrkning/omlægning af et engområde. I to tilfælde er der i 2008 givet én dispensation og én lovliggørende dispensation til opdyrkning/omlægning af et engområde. Begge disse sager er dog fulgt op med krav om erstatningsbiotoper større end det fjernede område
- Der foretages begge år mange tilstandsændringer i enge, der tjener samfundsmæssige hensyn, herunder rekreative hensyn. Det gælder eksempelvis tilstandsændringer som tekniske anlæg, etablering af sti/vej/parkeringsplads, etablering/reparering af ledning og anlægge gangbro/bro/spang. Idet tilstandsændringerne er af almen samfundsinteresse afgøres mange af tilstandsændringerne med dispensationer. Der stilles dog som regel mange vilkår i denne typer sager, der skal sikre så få skader i engen som muligt
- En enkelt tilstandsændring, der alene har et naturforbedrende sigte, er fjernelse af beplantning. Der er fra 2006 til 2008 sket en stigning i antallet af tilstandsændringer med dette formål, og alle tilstandsændringerne afgøres med dispensation eller lovliggørende dispensation

Analyse af § 3 moser

Hovedkonklusioner

- I 2008 har kommunerne afgjort 203 sager om moser, mens amterne i 2006 afgjorde 269 sager
- Der er overvejende ansøgt om de samme tilstandsændringer i 2006 og 2008, og afgørelsespraksis er meget lig hinanden de to år imellem – dog er kommunerne tilsyneladende mere tilbageholdende med at give tilladelse til opfyldning af moser, end amterne var
- Flere naturorganisationer/3. personer og færre myndigheder søger om tilladelse til at foretage tilstandsændringer i 2008 end i 2006
- Kommunerne stiller gennemsnitligt flere vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation end amterne gjorde
- Kommunerne laver flere vurderinger end amterne samtidig med, at de giver færre dispensationer og lovliggørende dispensationer
- Begge år er det vurderingerne gavne ”det naturlige plante- og dyreliv” og ”naturmæssig forbedring/biologisk værdi øges”, der er de mest anvendte

Antal sager for § 3 moser

By- og Landskabsstyrelsen har i 2008 registreret 1085 § 3-sager fordelt på 10 forskellige naturtyper. § 3 moser udgør med 203 sager ca. 19 % af samtlige sager i 2008. I 2006 blev der registreret 1391 sager hvoraf 269 sager omhandlede § 3 moser, dette svarer til ca. 19 % af samtlige § 3-sager det år. Det samlede antal ansøgte sager for § 3-områder viser et fald på 22 % fra 2006 til 2008.

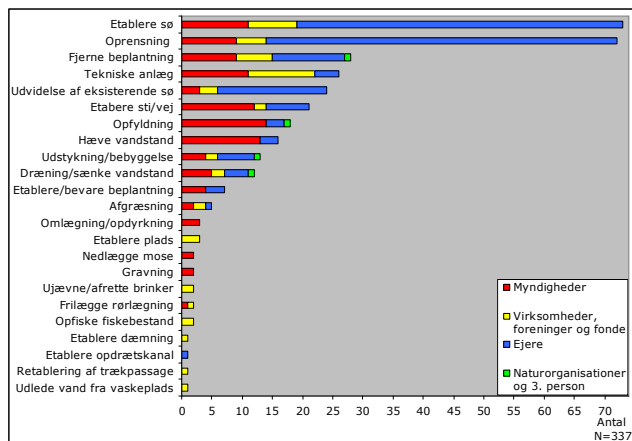
Tilsynssager og ansøgninger om tilstandsændringerne i § 3 moser

Det samlede antal tilstandsændringer for alle naturtyper falder fra 1703 tilstandsændringer i 2006 til 1520 tilstandsændringer i 2008, dvs. et fald på ca. 11 %. Antal ansøgte tilstandsændringer i moser er 337 tilstandsændringer i 2006 og 306 tilstandsændringer i 2008. Det er et fald på ca. 9 % fra 2006 til 2008 og dermed et mindre fald end det generelle fald for det samlede antal tilstandsændringer. Andelen af tilstandsændringer i § 3 moser er i såvel 2006 som 2008 ca. 20 % af samtlige tilstandsændringer.

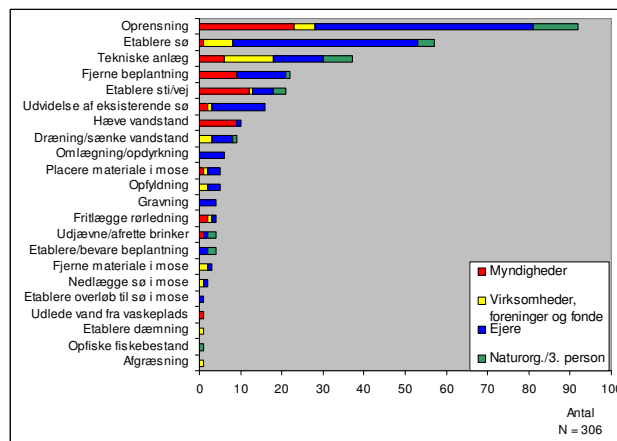
I tråd med opgørelsen fra 2006 er der for 2008 udarbejdet en liste med samlede kategorier (for mere information om opgørelsen fra 2006, se "Forvaltningspraksis af § 3 i 2006" på By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside). Dvs. at tilstandsændringer, der har et fælles indhold lægges sammen. Den nye og større gruppe bestående af forskellige tilstandsændringer får navn efter de ansøgte tilstandsændringer, der er mest repræsenteret.

De ansøgte tilstandsændringer er typisk oprensning, etablere sø, etablere tekniske anlæg m.m. I 2006 er der i alt ansøgt om 23 forskellige kategorier af tilstandsændringer. 10 af de 23 kategorier er repræsenteret med 10 eller flere tilstandsændringer, mens resten af ansøgningerne er repræsenteret med 5 eller færre ansøgninger. I 2008 er der ligeledes i alt ansøgt om 23 forskellige kategorier af tilstandsændringer. 7 af de 23 kategorier af tilstandsændringer er repræsenteret med 10 eller flere ansøgninger, mens resten af ansøgningerne er repræsenteret med 9 eller færre ansøgninger.

Tekstforklaringen under figur 1 forklarer, hvad de samlede kategorier indeholder af ansøgte tilstandsændringer i 2008.

Figur 1a Ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 moser i 2006 fordelt efter ansøger.

Figur 1b Ansøgte tilstandsændringer og tilsyn af § 3 moser i 2008 fordelt efter ansøger.

Samlekategorierne i 2008 består af følgende:

Oprrensning: *genopretning, oprrensning af sø, udgrave, oprrensning af sø og vandløb i mose*

Etablere sø:

Tekniske anlæg: *bro i mosesø, gangbro, voliere, overkørsel, kabelnedlægning, kloakanlæg, lyslederkabel, stente, informationscirkel, bebyggelse,*

jordvarmeanlæg, spang, jagtthytte, elmast, spunsvæg og etablere sandfang

Fjerne beplantning: *sprøjte bjørneklo*

Etablere sti/vej: *ridesti*

Udvide eksisterende sø: *sammenlægning af søer*

Hæve vandstand: *hæve vandstand i sø i mose*

Dræning/sænke vandstand:

Gravning: *grave grøft og pløje*
Omlægning/opdyrkning: *afregistrering af mose, relevante 15 års genopdyrkningsret*
Placere materiale i mose: *jordbunker, halmballer, etablere fiberdug og afdække ikke forurenede eternitskærver*
Opfyldning:
Frlægge rørledning: *frilægge dræn og ændring af vandløbsføring*
Udjævne/afrette brinker: *ændre fysiske forhold omkring sø*

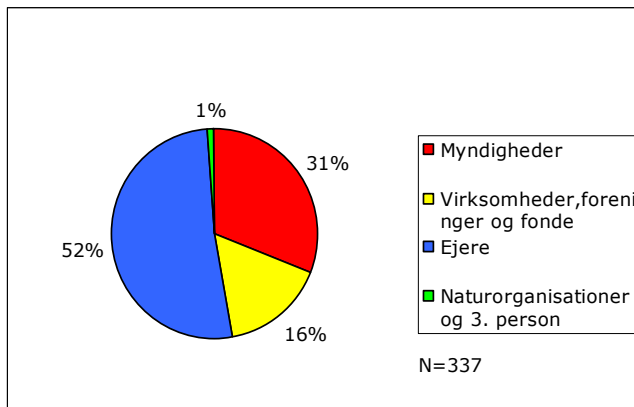
Etablere/bevare beplantning: *læhegn og beplantningslagune*
Fjerne materiale i mose: *bygning, affald, nedlægge regnvandsledning*
Nedlægge sø i mose:
Etablere overløb til sø i mose:
Udlede vand fra vaskeplads:
Etablere dæmning:
Opfiske fiskebestand:
Afgræsning:

Figur 1 viser fordelingen af ansøgte tilstandsændringer på forskellige kategorier i 2006 og 2008. Kategorierne over de mest ansøgte tilstandsændringer er overvejende ens årene imellem, mens placeringen blandt de mest ansøgte tilstandsændringer er forskellig.

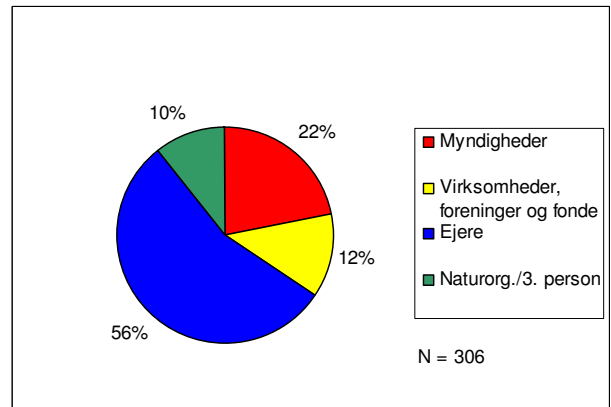
- De ansøgte tilstandsændringer er overvejende ens for 2006 og 2008
- I både 2006 og 2008 udgør oprensning og etablering af sø hovedparten af de ansøgte tilstandsændringer i moser

Ansøger til tilstandsændringer i § 3 moser

Figur 2a Ansøger til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 moser i 2006.

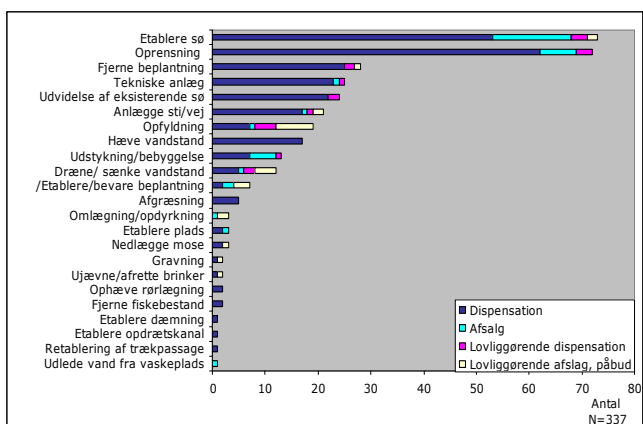

Figur 2b Ansøger til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 moser i 2008.

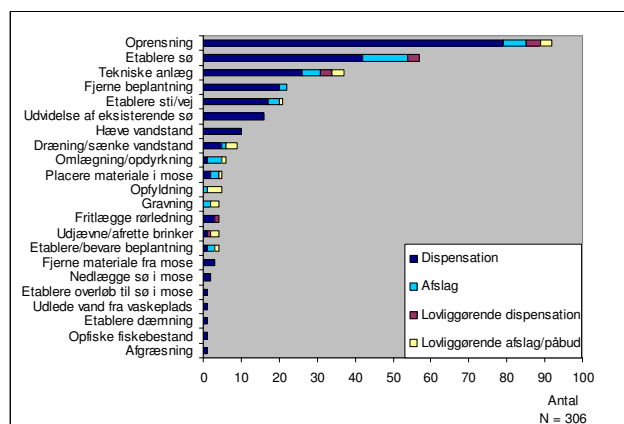
Figur 2 viser, hvem der søger om tilladelse til at foretage tilstandsændringer i § 3 moser i 2006 og 2008.

- Naturorganisationer/3. personer står for en større andel af de ansøgte tilstandsændringer i 2008 end i 2006
- Myndigheder står for en mindre andel af ansøgte tilstandsændringer i 2008 end i 2006

Afgørelser til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 moser

Figur 3a Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 moser i 2006.

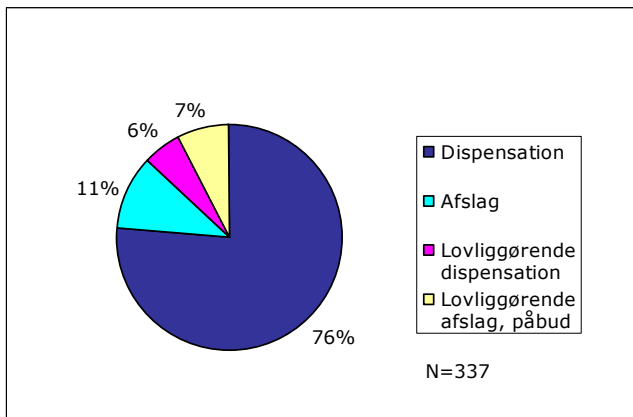

Figur 3b Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 moser i 2008.

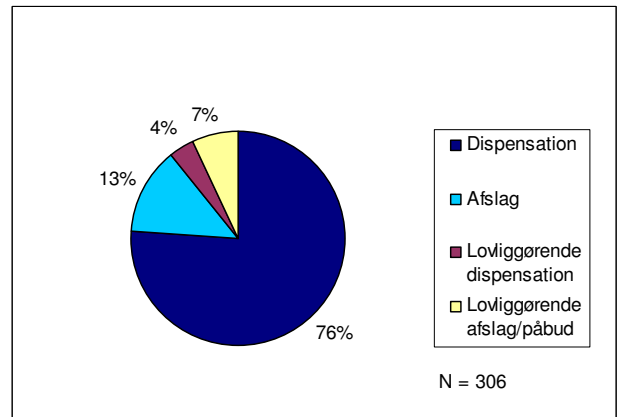
Figur 3 viser, hvilke kategorier af tilstandsændringer, der er givet dispensation eller afslag til, hvilke der er givet efterfølgende lovliggende dispensation til, og endelig hvem der efterfølgende er givet lovliggende afslag til og påbud om at genoprette/lovliggøre.

- Afgørelsespraksis er overordnet meget ens de to år imellem, idet der i begge år overvejende gives dispensationer til de ansøgte tilstandsændringer
- Der gives begge år flest dispensationer til oprensning og etablering af sø
- Amterne har i 2006 givet flere dispensationer og lovliggende dispensationer til opfyldning af mose, mens kommunerne i 2008 udelukkende har givet afslag og lovliggende afslag/påbud i afgørelser om sådanne tilstandsændringer
- I 2008 er der givet 1 dispensation til omlægning/opdyrkning (afregistrering af § 3-areal) og 2 dispensationer til at placere materiale i mose (etablering af fiberdug til beskyttelse af oldtidssager i jorden og afdækning af ikke-forurenede eternitskærver)

Dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 moser

Figur 4a Fordeling af dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 moser i 2006.

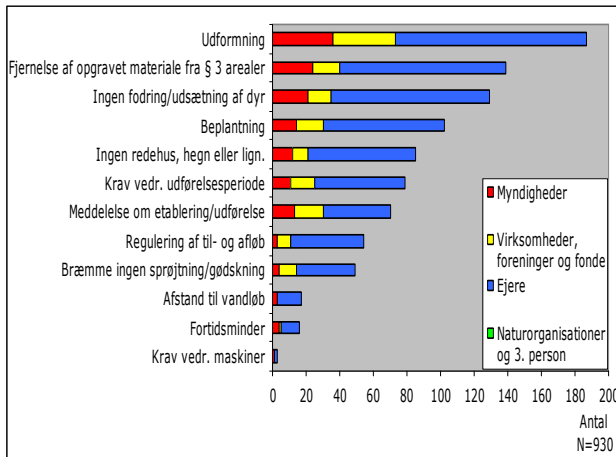

Figur 4b Fordeling af dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 moser i 2008.

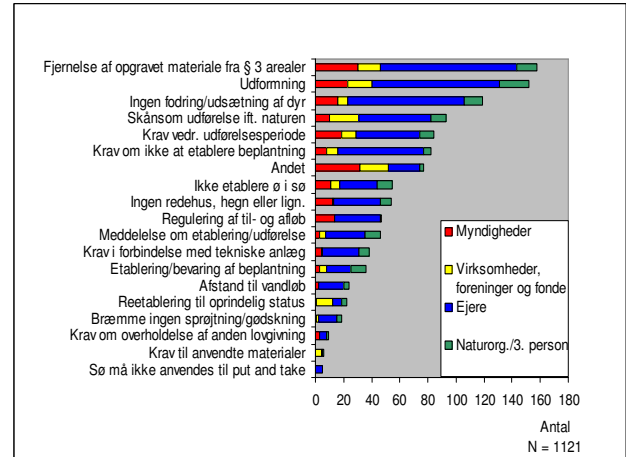
Figur 4 viser den samlede fordeling af dispensationer, afslag og lovliggørelser for moser i 2006 og 2008.

- Afgørelsespraksis er overordnet meget ens de to år imellem
- Begge år gives der dispensation i langt de fleste sager

Vilkår i forbindelse med dispensation og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 moser

Figur 5a Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 moser fordelt efter ansøger i 2006.

Figur 5b Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 moser fordelt efter ansøger i 2008.

I 2008 er der stillet 100 forskellige vilkår. For at lette overblikket er de 106 vilkår samlet sammen i 19 vilkår, se figur 5b. For at sikre sammenligneligheden med undersøgelsen fra 2006 er kategorierne fra 2006, se figur 5a i videst muligt omfang genbrugt. Listen nedenfor uddyber indholdet af de samlede vilkår der er repræsenteret på figur 5b.

Fjernelse af opgravet materiale fra § 3-arealer: opgravet affald, materiale fra et delområde, opfyldning fjernes, meddelelse til kommunen ved bortkørsel af jord
Udformning: fysiske krav til udformning, dybde af sø, størrelse på sø, krav til udformning af grøfter, nedsætning af lerpropper
Ingen fodring/udsætning af dyr: andefugle, fisk og krebs
Skånsom udførelse ift. naturen: begrænset eller ingen kørsel i det beskyttede område, terrænændring holdes på et minimum, søbund må ikke beskadiges, anvende køreplader, muld og råjord lægges ned, som det blev taget op, forhindring af erosion
Krav vedr. udførelsesperiode:
Krav om ikke at etablere beplantning: fjerne beplantning, grødeskæring, årlig høslæt tilladt, udtynning af træer, græs
Andet: ingen membran, midlertidig materiale deponering, krav om tekniske undersøgelser, krav om kontakt med berørte lodsejere, krav om placering af ansvar ved uforudsete skader, krav til SNS om levering af tekniske data, ved projektafslutning afleveres endeligt kotekort, specifikationer vedr. reovering/vedligehold/fjernelse af anlæg ved

brugsophør, krav om afstand mellem kabel og beskyttet jordoverflade, fremtidig vedligehold afholder af ejer, krav om forebyggelse af uheld der kan skade miljøet, ikke ændre vandstand og vandkvalitet, foder udlagt med afstand til mose i orden, krav i forbindelse med bortskaffelse af affald, krav om løbende vurdering om slid på naturen, renhed af jord skal godkendes, ingen udledning af miljøskadelige stoffer, stubfræsning af areal tilladt, men ikke generel fræsning eller jordbearbejdning, opgravning sker ved gravekasser, krav til typen af gift anvendt, spærring over bro fjernes, krav om opsætning af hegn og godkendelse af dette, prøvetid for løbende tilsyn for rodzoneanlæg, kommunen kontaktes hvis der findes dræn til/fra sø, krav til antal kreaturer, kontakt spildevandscenter inden arbejdet påbegyndes, entreprenøren gøres bekendt med vilkår, ikke etablere gødningsoplag, krav vedr. udlægning af stammer i vandløb, krav til vandløbsprofil, krav om fiskepassage ved lav vandstand, kabel etableres med styret underboring, dræn holdes på afstand af spildevandsledning, vandløb må ikke påvirkes af projekt opstrøms, tinglysning af erstatningsareal, krav til placering og fiksering af fiberdug og spredning af frø og muldjord på denne,

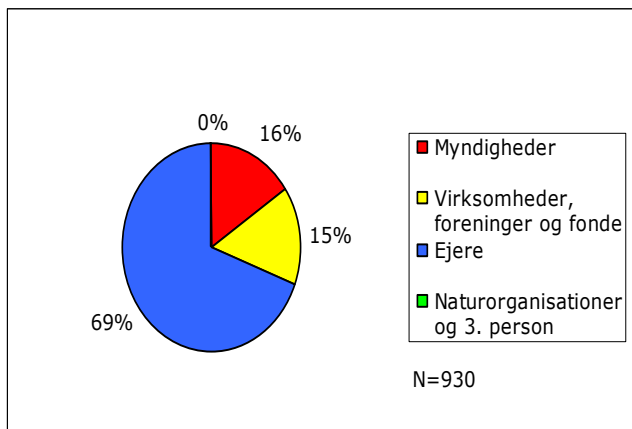
krav vedr. plejeforanstaltninger, krav om at slå areal rundt om fiberdug
Ikke etablere ø i sø:
Ingen redehus, hegn eller lign.: *dog er ikke synlige redeguse og kreaturhegn i orden*
Regulering af til- og afløb: *ikke tilladt at etablere til/afløb, evt. afløb afblændes mens oprensning står på, hæve vandstand i mose langsomt*
Meddelelse om etablering/udførelse: *kontakt til kommune inden projektstart*
Krav i forbindelse med tekniske anlæg: *ingen tekniske anlæg, fjerne tekniske anlæg, dæmning må ikke udbygges, overkørsel etableres med Ø 800 mm bt. rør, materialer skal kunne tåle vandstandshævning, materialer i almindelighed, jordvarmeanlæg: tæthedsprøves, markeres med markeringsbånd,*

godkendt væske, trykovervågning, afstand til nedslivningsanlæg
Etablering/bevaring af beplantning: *krav om bevaring af græstørv, afskåret høslæt flyttet fra gammel mose til ny mose*
Afstand til vandløb: *ingen forbindelse til vandhul/vandløb*
Reetablering til oprindelig status: *efter endt arbejde, bevares herefter som status quo dvs. ingen oprensning*
Brømme ingen sprøjtning/gødskning: *krav om brakzone*
Krav om overholdelse af anden lovgivning:
Krav til anvendte materialer:
Sø må ikke anvendes til put and take:

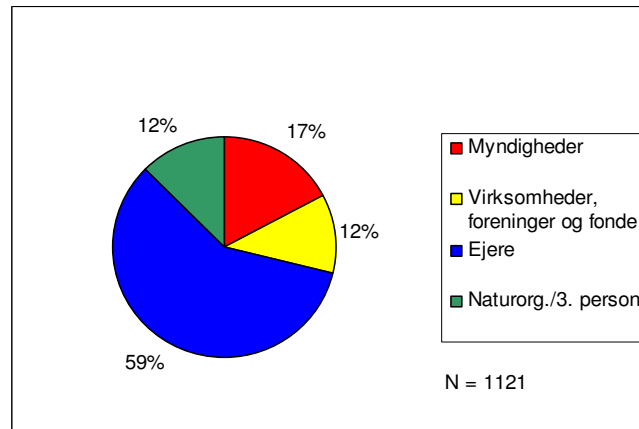
Figur 5 viser, hvilke vilkår der er stillet som betingelse for dispensationer og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 moser i 2006 og 2008. Som det fremgår af opgørelsen for 2006 er der i dette år stillet vilkår inden for 12 kategorier. I 2008 er der stillet 107 forskellige vilkår. Det har derfor enten været nødvendigt at samle nogle af disse vilkår sammen i de anvendte kategorier fra 2006 eller oprette nye kategorier. Se listen under figur 5.

- De fleste vilkår rettes i begge år til ejere
- Kommunerne stiller flere vilkår og mere specifikke vilkår end amterne
- De tre mest stillede vilkår i både 2006 og 2008 er ”fjernelse af opgravet materiale fra § 3-arealer”, ”udformning” og ”ingen fodring/udsætning af dyr”
- Amterne stiller gennemsnitligt 3,4 vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation, mens kommunerne gennemsnitligt stiller 4,5 vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation

Fordeling af vilkår på ansøger i forbindelse med dispensation og lovliggørende dispensation for § 3 moser

Figur 6a Vilkår fordelt efter ansøger i § 3 moser i 2006.

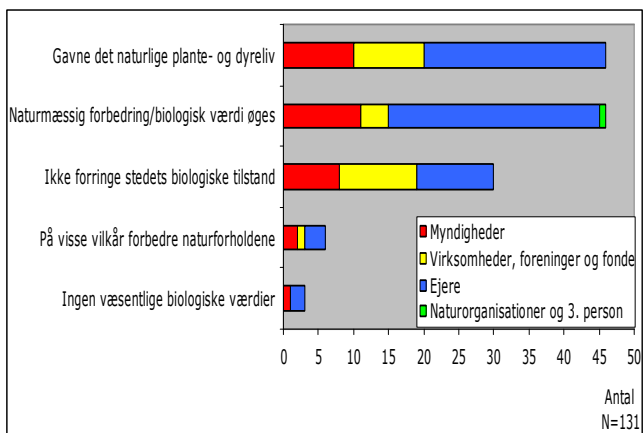

Figur 6b Vilkår fordelt efter ansøger i § 3 moser i 2008.

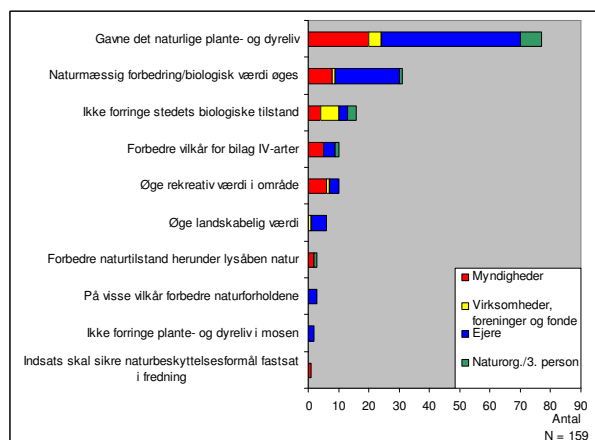
Figur 6 viser, hvilke ansøgere der er stillet vilkår til i forbindelse med dispensationer og lovliggørende dispensationer.

- Andelen af vilkår stillet til naturorganisationer/3. person øges med 12 procentpoint fra 2006 til 2008
- Fra 2006 til 2008 falder andelen af vilkår stillet til ejere med 10 procentpoint

Vurdering af dispensationer/lovliggørende dispensationer for § 3 moser

Figur 7a Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 moser i 2006.

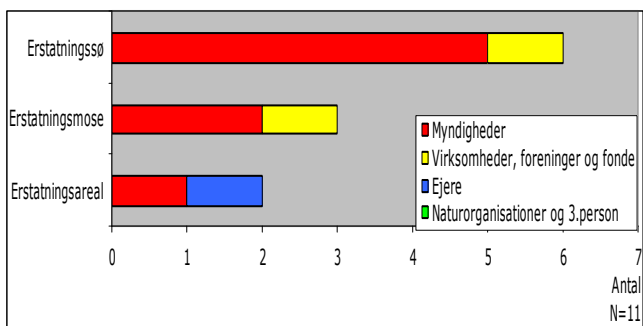

Figur 7b Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 moser i 2008.

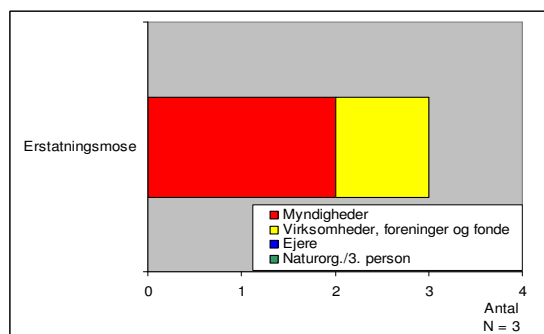
Figur 7 viser, om den dispensationsgivende myndighed har vurderet, om der er tale om tilstandsændringer til fordel for naturtypen og dens tilknyttede plante- og dyreliv, eller om der er tale om, at mosen ikke får sin biologiske tilstand forringet.

- Der er registreret flere forskellige vurderinger i 2008 end i 2006
- De mest anvendte vurderinger er begge år ”gavne det naturlige plante- og dyreliv” og ”naturmæssig forbedring/biologisk værdi øges”
- Begge år vurderes omkring halvdelen af dispensationer og lovliggørende dispensationer. Relativt sker der en stigning fra 2006 til 2008

Erstatningsbiotoper for § 3 moser

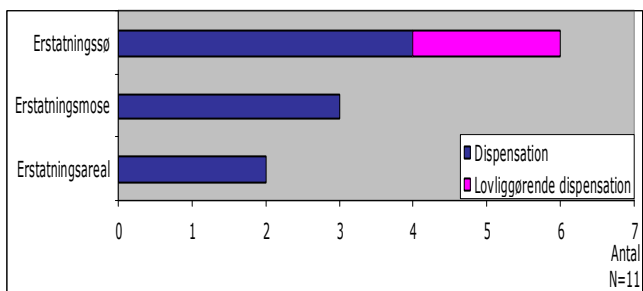
Figur 8a Erstatningsbiotoper for § 3 moser fordelt efter ansøger i 2006.

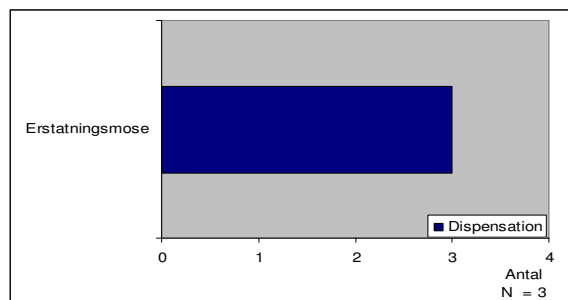
Figur 8b Erstatningsbiotoper for § 3 moser fordelt efter ansøger i 2008.

Figur 8 viser for hhv. 2006 og 2008, hvilke ansøgere, der har modtaget vilkår om erstatningsbiotoper samt, hvilke erstatningsbiotoper, der skal etableres.

- Amterne har i 11 afgørelser stillet krav om en erstatningsbiotop, mens kommunerne har benyttet denne mulighed i 3 afgørelser
- I 2006 er kravet om erstatningsbiotoper stillet til myndigheder, virksomheder, foreninger, fonde samt ejere, mens der i 2008 er stillet krav om erstatningsbiotoper til myndigheder og virksomheder, foreninger og fonde

Figur 9a Erstatningsbiotoper for § 3 moser givet ved dispensation og lovliggørende dispensation i 2006.

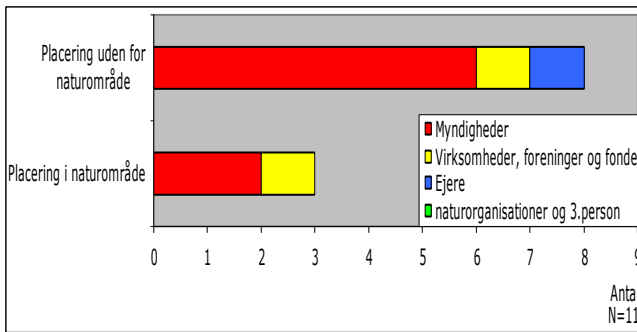

Figur 9b Erstatningsbiotoper for § 3 moser givet ved dispensation og lovliggørende dispensation i 2008.

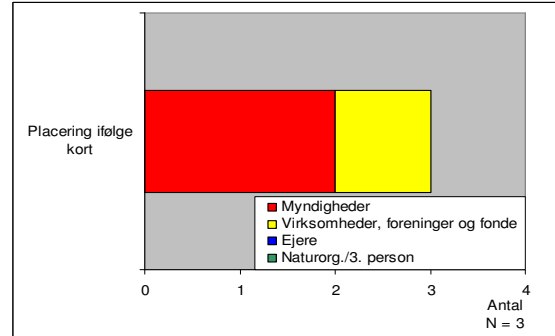
Figur 9 viser om erstatningsbiotoperne er givet på baggrund af dispensationer eller lovliggørende dispensationer.

- Kommunerne har tilsyneladende ikke i forbindelse med tilsyn konstateret overtrædelser, der har medført krav om en erstatningsbiotop

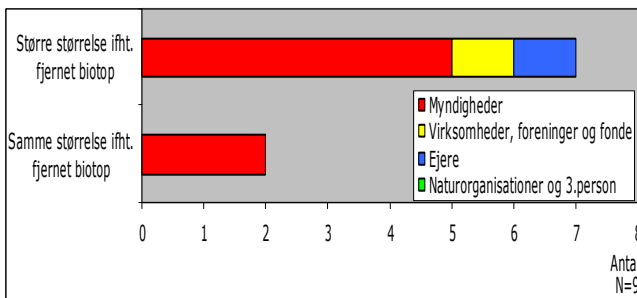
Figur 10a Placering af erstatningsbiotoper for § 3 moser fordelt efter ansøger i 2006.

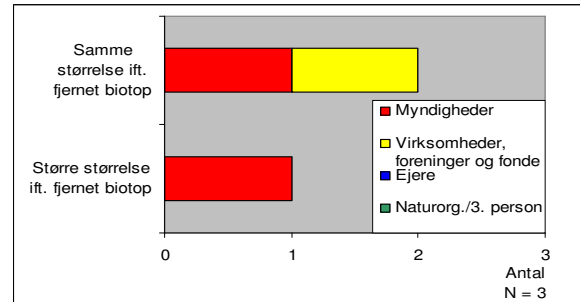
Figur 10b Placering af erstatningsbiotoper for § 3 moser fordelt efter ansøger i 2008.

Figur 10 viser placeringskrav stillet i forbindelse med erstatningsbiotoper fordelt efter ansøger for 2006 og 2008.

- I 2006 er der i forbindelse med erstatningsbiotoperne taget stilling til placering inden for og uden for et naturområde. I 2008 er erstatningsbiotoperne alene placeret på et kort

Figur 11a Erstatningsbiotopers størrelse fordelt efter ansøger i 2006 for § 3 moser.

Figur 11b Erstatningsbiotopers størrelse fordelt efter ansøger i 2008 for § 3 moser.

Figur 11 viser størrelseskrav stillet i forbindelse med erstatningsbiotoper for 2006 og 2008.

- I 2006 stilles der flere krav om, at erstatningsbiotopen skal være større end den fjernede biotop, end der stilles i 2008

Resultater for § 3 moser

- I 2006 og i 2008 er de mest ansøgte tilstandsændringer i moser ”oprensning af eksisterende søer” og ”etablering af sø”, og begge år gives der i vidt omfang dispensation til disse tilstandsændringer
- Amter og kommuner giver overvejende dispensationer til at fjerne beplantning og hæve vandstanden i § 3 moser. Dette må generelt betragtes som en naturforbedrende tilstandsændring, der sikrer moserne mod tilgroning og udtørring
- Både amterne og kommunerne giver en del dispensationer til tilstandsændringer, der tjener almene samfundsinteresser såsom tekniske anlæg og etablering af sti/vej. Alle dispensationer er fulgt op med en række vilkår, der skal minimere omfanget af påvirkningen i mosen
- For at undgå en negativ påvirkning stiller kommunerne ofte vilkår om, at der ikke må fodres eller udsættes dyr i forbindelse med givne dispensationer/lovliggørende dispensationer

Analyse af § 3 vandløb

Hovedkonklusioner

- Der er overvejende ansøgt om de samme kategorier af tilstandsændringer i 2006 og 2008, og afgørelsespraksis er meget lig hinanden de to år imellem – dog stiger andelen af lovliggørende afslag/påbud, og kommunerne ser ud til at have en mere restriktiv afgørelsespraksis i forbindelse med oprensning, end amterne havde
- Flere ejere og færre myndigheder søger om tilladelse til at foretage tilstandsændringer i 2008 end i 2006
- Kommunerne stiller gennemsnitligt flere vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation end amterne
- Amterne har i 2006 stillet krav om erstatningsbiotoper i 6 afgørelser, mens kommunerne i 2008 ikke har afgjort nogen tilstandsændringer med et krav om erstatningsbiotop

Antal sager for § 3 vandløb

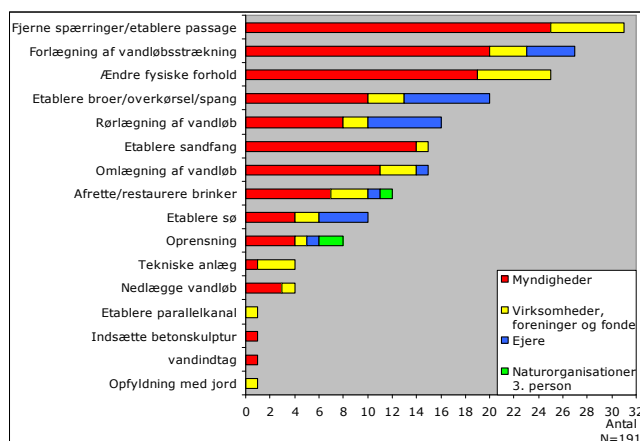
By- og Landskabsstyrelsen har i 2008 registreret 1085 § 3-sager fordelt på 10 forskellige naturtyper. § 3 vandløb udgør med 121 sager ca. 11 % af samtlige § 3-sager i 2008. I 2006 blev der registreret 1391 sager, hvoraf 147 sager omhandlede § 3 vandløb, hvilket ligeledes svarer til ca. 11 % af samtlige § 3-sager det år. Det samlede antal ansøgte sager for § 3-områder viser et fald på 22 %.

Tilsynssager og ansøgninger om tilstandsændringer i § 3 vandløb

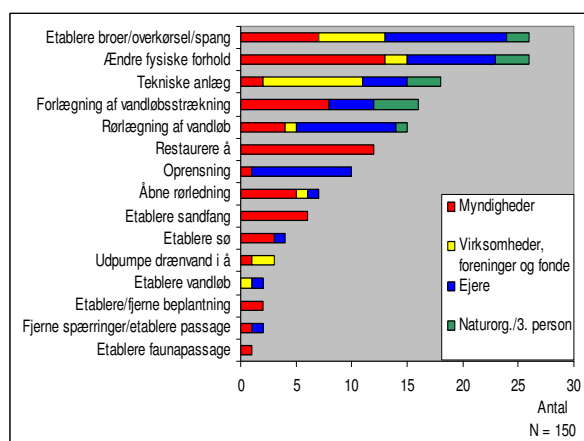
Det samlede antal tilstandsændringer for alle naturtyper falder fra 1703 tilstandsændringer i 2006 til 1520 tilstandsændringer, dvs. et fald på ca. 11 %. Antal ansøgte tilstandsændringer i vandløb er 191 tilstandsændringer i 2006 og 150 tilstandsændringer i 2008. Det er et fald på ca. 21 % og dermed et større fald end det generelle fald for det samlede antal tilstandsændringer. Andelen af tilstandsændringer i § 3 vandløb blandt alle tilstandsændringer falder fra ca. 11 % i 2006 til ca. 10 % i 2008.

I tråd med opgørelsen fra 2006 er der for 2008 udarbejdet en liste med samlede kategorier (for mere information om opgørelsen fra 2006, se "Forvaltningspraksis af § 3 i 2006" på By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside). Dvs. at de tilstandsændringer, der har et fælles indhold lægges sammen. Den nye og større kategori bestående af forskellige tilstandsændringer får navn efter den ansøgte tilstandsændring, der er mest repræsenteret.

De ansøgte tilstandsændringer er typisk etablering af broer/overkørsel/spang, ændre fysiske forhold, forlægning af vandløbsstrækning m.m. I 2006 er der i alt ansøgt om 16 forskellige kategorier af tilstandsændringer. 9 af de 16 kategorier af tilstandsændringer er repræsenteret med 10 eller flere ansøgninger, mens resten af ansøgningerne er repræsenteret med 8 eller færre ansøgninger. I 2008 er der i alt ansøgt om 14 forskellige kategorier af tilstandsændringer. 7 af de 14 kategorier af tilstandsændringer er repræsenteret med 10 eller flere ansøgninger, mens resten af ansøgningerne er repræsenteret med 6 eller færre ansøgninger. Tekstforklaringen under figur 1 forklarer, hvad de samlede kategorier indeholder af ansøgte tilstandsændringer i 2008.

Figur 1a Ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 vandløb i 2006 fordelt efter ansøger.

Figur 1b Ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 vandløb i 2008 fordelt efter ansøger.

Samlekategorierne i 2008 består af følgende:

Etablere broer/overkørsel/spang:

Ændre fysiske forhold: *omlægge, terrænændring, udlægge gydebanker*

Forlægning af vandløbsstrækning: *tildække grøft, midlertidig forlægning af vandløb*

Åbne rørledning: *frilægge vandløb*

Tekniske anlæg: *nedgravning af kabel, placere nedsætningsgitter, kloakrør, bygge shelter og havebassin med til/afløb*

Rørlægning af vandløb:

Restaurere å: *genslynge*

Oprensning:

Etablere sandfang:

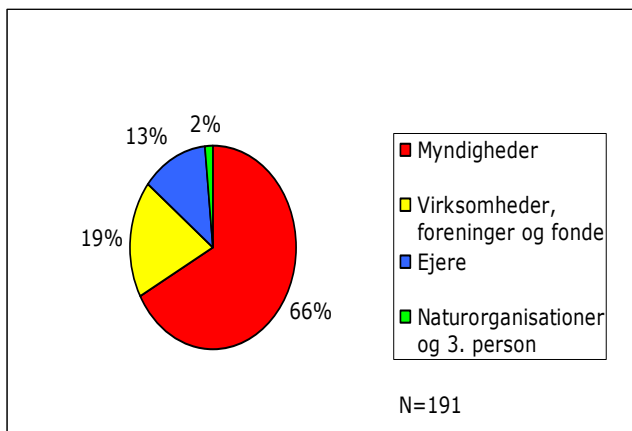
Etablere sø:
Udpumpe drænvand i å: fra bl.a. boligområde
Etablere vandløb:
Etablere/fjerne beplantning:

Fjerne spærringer/etablere passage:
Etablere faunapassage:

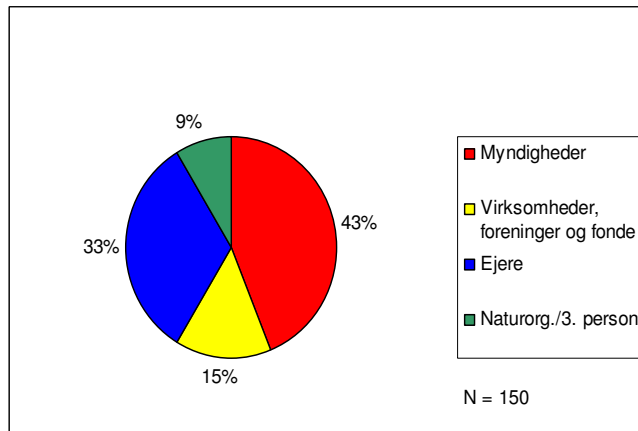
Figur 1 viser fordelingen af ansøgte tilstandsændringer på forskellige kategorier i 2006 og 2008. Der er visse ligheder mellem de mest ansøgte kategorier af tilstandsændringer årene imellem, men der er også forskelle. Desuden er selve placeringen blandt de mest ansøgte tilstandsændringer forskellig årene imellem.

- Blandt de mest ansøgte kategorier af tilstandsændringer i 2006 og 2008 er der mange ligheder
- Antallet af ansøgninger om at fjerne spærringer/etablere passage falder meget fra 2006 til 2008
- Antallet af ansøgte tilstandsændringer om at rørlægge vandløb er ens årene imellem
- Antallet af ansøgninger om tekniske anlæg (typisk nedgravning af kabler) er steget fra 2006 til 2008
- I 2006 er der ingen ansøgninger om tilladelse til at restaurere å, mens der i 2008 er 12 ansøgninger om denne tilstandsændring
- I 2006 er der 4 gange ansøgt om at nedlægge vandløb, hvilket ikke er sket i 2008

Ansøger til tilstandsændringer i § 3 vandløb

Figur 2a Ansøger til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 vandløb i 2006.

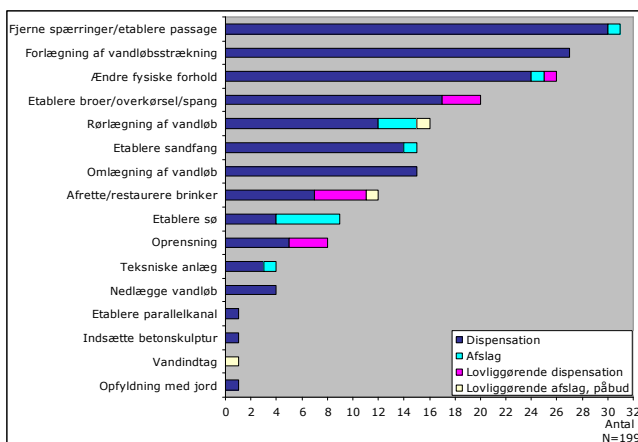

Figur 2b Ansøger til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 vandløb i 2008.

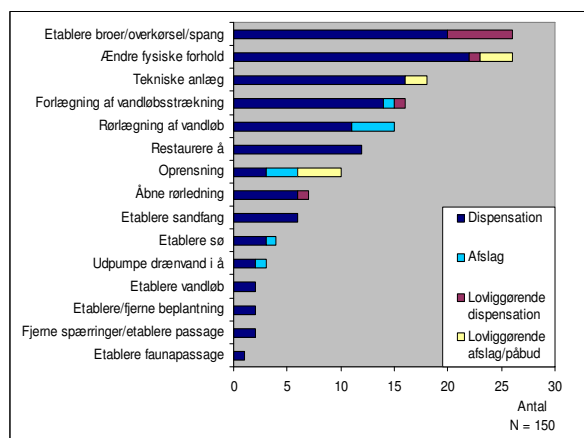
Figur 2 viser, hvem der søger om tilladelse til at foretage tilstandsændringer i § 3 vandløb i 2006 og 2008.

- Myndigheder står for en mindre andel af ansøgte tilstandsændringer i 2008 end i 2006
- Ejere står for en større andel af ansøgte tilstandsændringer i 2008 end i 2006

Afgørelser til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 vandløb

Figur 3a Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 vandløb i 2006.

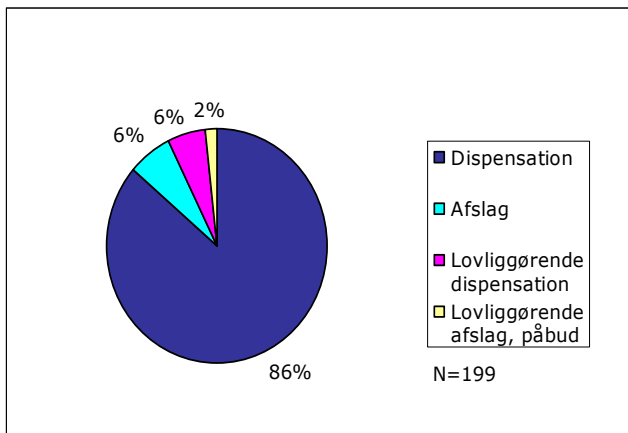

Figur 3b Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 vandløb i 2008.

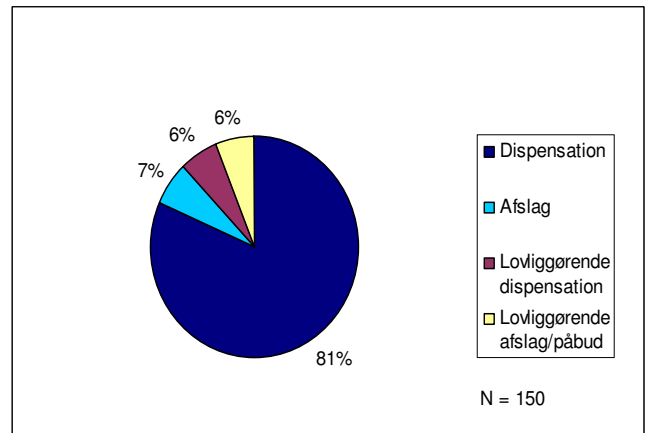
Figur 3 viser, hvilke tilstandsændringer der er givet dispensation eller afslag til, hvilke der er givet efterfølgende lovliggørende dispensation til, og endelig hvilke der efterfølgende er givet lovliggørende afslag til og påbud om at genoprette/lovliggøre.

- Der gives begge år dispensation til de fleste tilstandsændringer
- Amternes og kommunernes afgørelsespraksis for § 3 vandløb i hhv. 2006 og 2008 er overordnet meget ens
- Kommunerne ser i 2008 ud til at have en mere restriktiv afgørelsespraksis i forbindelse med oprensning, end amterne havde i 2006
- I 2006 er der givet 4 dispensationer til at nedlægge vandløb og 1 dispensation til at opfylde vandløb med jord. I 2008 er der ikke ansøgt om disse tilstandsændringer, og der er dermed heller ingen afgørelser for sådanne tilstandsændringer

Dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 vandløb

Figur 4a Fordeling af dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 vandløb i 2006.

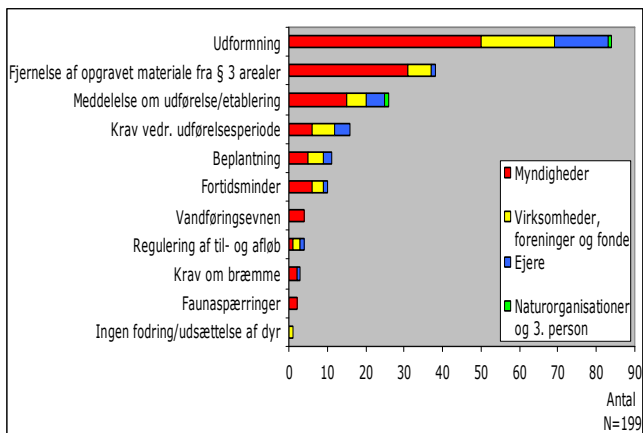
Figur 4b Fordeling af dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 vandløb i 2008.

Figur 4 viser den samlede fordeling af dispensationer, afslag og lovliggørelser for vandløb i 2006 og 2008.

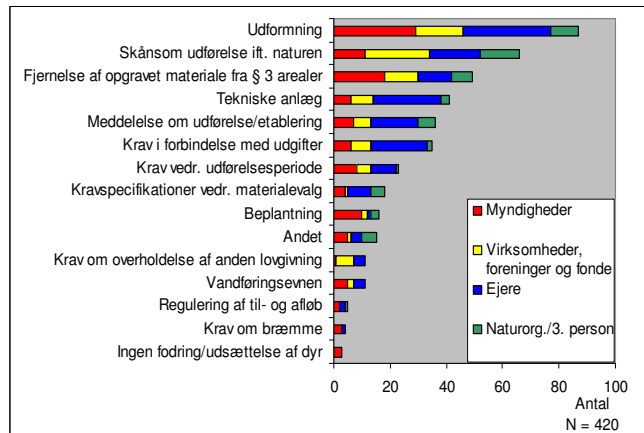
- Der gives overvejende dispensation begge år
- Afgørelsespraksis i 2006 og 2008 er overvejende meget ens, dog er der i 2008 lidt flere lovliggørende afslag/påbud

Vilkår i forbindelse med dispensationer og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 vandløb

Figur 5a Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 vandløb fordelt efter ansøger i 2006.

Figur 5b Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 vandløb fordelt efter ansøger i 2008.

I 2008 er der stillet 89 forskellige vilkår. For at lette overblikket er de 89 vilkår samlet sammen i 15 vilkår, se figur 5b. For at sikre sammenlignelighed med undersøgelsen fra 2006, er kategorierne fra 2006, se figur 5a, i videst muligt omfang genbrugt. Listen nedenfor uddyber indholdet af de samlede vilkår, der er repræsenteret på figur 5b.

Udformning: placering, udlægning af grus, flis og niveaufald, udformning i projektbeskrivelse følges, bundbredde af vandløb, kabel skydes under vandløb, krydsning af kabel sker vinkelret på vandløb, krav vedr. bundniveau, størrelse på sø, forlægning af åløb mod øst, vandløbets fysiske skikkelse forbliver uændret
Skånsom udførelse ift. naturen: krav om minimalt gravearbejde, ingen eller stærkt begrænset maskinel kørsel i beskyttet natur, ingen terrænændringer, beskyttelse mod erosion, reetablering af terræn, brug af køreplader, skånsom regulering af vandløb
Fjernelse af opgravet materiale fra § 3-arealer: affald, fjernelse af jord, oprensning, affald fra shelterets brugere, fjerne trådnæt

Tekniske anlæg: diameterstørrelse på rør, bredde på bro, type af kabel, sikring af bro mod erosionsskade, godkendelse af bro inden opførelse, underkanten af bro skal ligge i niveau med omkringliggende terræn, pumpekapacitet, placering, sandfang, tilsyn med funktionsduelighed, ingen etablering af faste genstande, krav om afstand mellem boregrubbe og vandløb, krav om kreaturhegning

Meddelelse om udførelse/etablering: kommunen orienteres, når arbejdet er afsluttet, krav om tilsyn i

udførelsesperioden, kontakt kommune i forbindelse med væsentlige ændringer

Krav i forbindelse med udgifter: kommunen kan lade arbejde udføre på ejers bekostning, hvis ejer ikke efterkommer vilkår, løbende vedligehold, udgifter i forbindelse med vedligehold afholdes af det offentlige/ejer, lodsejer fjerner sand fra sandfang, opmærksom på tilsanding af gydebanke, nedsætningsgitter fjernes ved dambrugets ophør, kommune ansvarlig for skade sket på baggrund af projekt, krav vedr. aftaler med lodsejere

Krav vedr. udførelsesperiode:

Kravspecifikationer vedr. materialevalg: vurdering af effekten af Rio-gitter og fjernelse af dette, hvis det ingen effekt har

Beplantning: afgræsning, begrænset græsslåning, krav vedr. grødeskæring, bekæmpe bjørneklo, tilladelse til regelmæssig vegetationsrydning

Andet: vandløb ledes over i ny grøft, grøftforløb reetableres, udformning af faunapassage, eksisterende grøft må ikke tildækkes, eksisterende vandføringsledning tildækkes, opstilling af affaldsspande, krav om kvaliteten af vandet, krav om overkørsel, krav om bruger aftale med kommune,

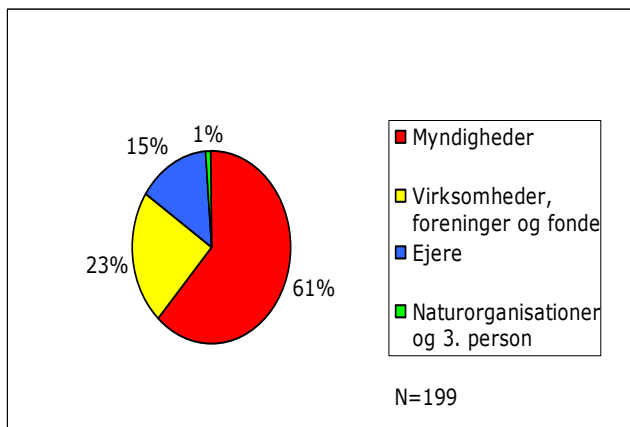
overnatning ikke tilladt, krav til sprøjtemiddel, styret underboring, etablere faunapassage
Krav om overholdelse af anden lovgivning: *tilladelsen bortfalder, hvis ikke vilkår overholdes*
Vandføringsevnen: *beskyttelse mod aflejring og opslemning, muliggøre akut udløbsstop*

Regulering af til- og afløb: *regulering af oversvømmelse hindres, krav om forholdsregler hvis å tilføres forurenede overfladevand/tagvand*
Krav om bræmme: *i forbindelse med sprøjtning, gødsning, omlægning og dyrkning*
Ingen fodring/udsættelse af dyr:

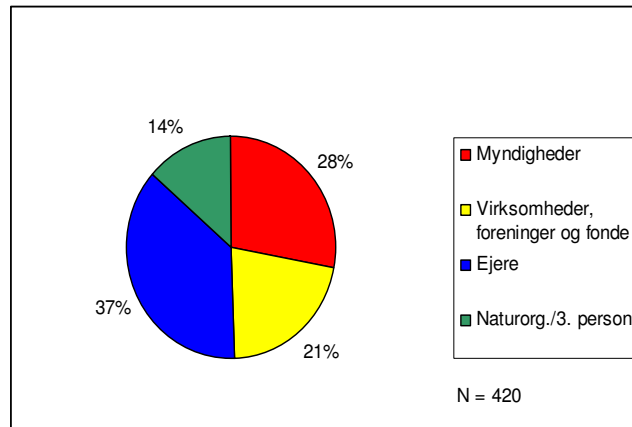
Figur 5 viser, hvilke vilkår der er stillet som betingelse for dispensationer og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 vandløb i 2006 og 2008. Som det fremgår af opgørelsen for 2006, er der stillet vilkår inden for 11 kategorier. I 2008 er der stillet 89 forskellige vilkår. Det betyder, at det enten har været nødvendigt at samle nogle af disse vilkår sammen i de kendte kategorier fra 2006 eller at oprette nye kategorier. Se listen under figur 5.

- Kommunerne i 2008 gennemsnitligt har stillet 3,2 vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation, mens amterne i 2006 gennemsnitligt har stillet 1,1 vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation
- Der er i både 2006 og 2008 stillet flest vilkår om ”udformning”, men ellers varierer den øvrige fordeling af kategorier noget årene imellem
- I 2008 er det andet mest registrerede vilkår ”skånsom udførelse ift. naturen”, som ikke findes i opgørelsen fra 2006
- Vilkår vedrørende ”tekniske anlæg” er registreret 41 gange i 2008, mens der ingen registreringer er i 2006 om dette vilkår
- Såvel amter som kommuner har i relativt få afgørelser stillet vilkår vedrørende ”udførelsesperioden”

Fordeling af vilkår på ansøger i forbindelse med dispensation og lovliggørende dispensation for § 3 vandløb

Figur 6a Vilkår fordelt efter ansøger i § 3 vandløb i 2006.

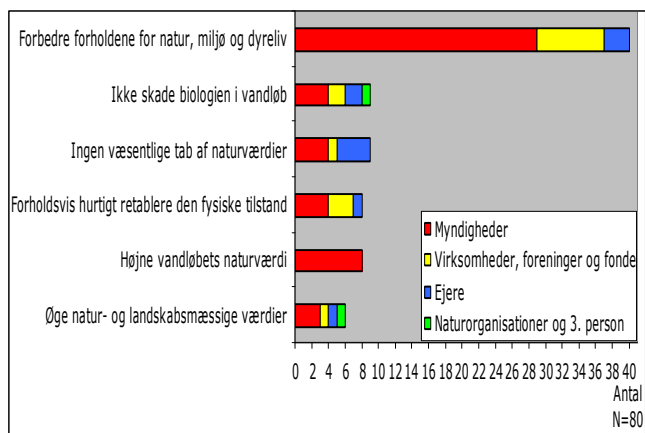

Figur 6b Vilkår fordelt efter ansøger i § 3 vandløb i 2008.

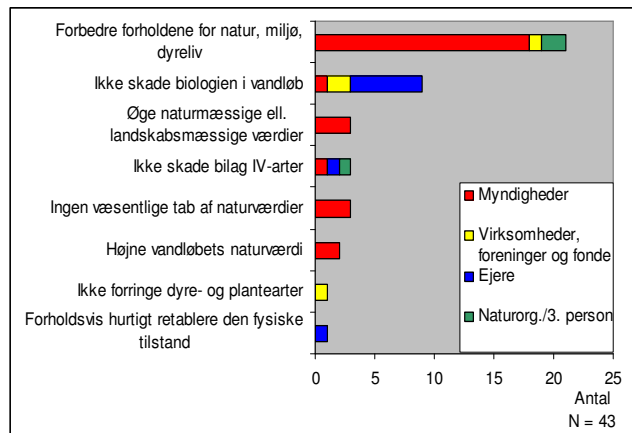
Figur 6 viser, hvem der er stillet vilkår til i forbindelse med dispensationer og lovliggørende dispensationer.

- Andelen af myndigheder, der modtager vilkår, falder fra 2006 til 2008 med 33 procentpoint
- Andelen af ejere, der modtager vilkår, stiger fra 2006 til 2008 med 22 procentpoint

Vurdering af dispensationer/lovliggørende dispensationer for § 3 vandløb

Figur 7a Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 vandløb i 2006.

Figur 7b Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 vandløb i 2008.

Figur 7 viser, om den dispensationsgivende myndighed har vurderet, om der er tale om tilstandsændringer til fordel for naturtypen og dens tilknyttede plante- og dyreliv, eller om der er tale om, at vandløbet ikke får sin biologiske tilstand forringet.

- I 2006 er der angivet vurderinger for ca. halvdelen af de givne dispensationer og lovliggørende dispensationer, mens der i 2008 er angivet vurderinger for ca. 1/3 af de givne dispensationer og lovliggørende dispensationer
- Det er overvejende registreret ens vurderinger årene imellem, og i begge år er forbedringer af forholdene for natur, miljø og dyreliv den hyppigst angivne vurdering

Erstatningsbiotoper for § 3 vandløb

Amterne har i 2006 stillet krav om erstatningsbiotoper i 6 afgørelser, mens kommunerne i 2008 ikke har afgjort nogen tilstandsændringer med et krav om en erstatningsbiotop.

Resultater for § 3 vandløb

- Afgørelsespraksis er stort set ens i 2006 og 2008

De fleste afslag og lovliggørende afslag skyldes, at lodsejer enten ønsker at oprense eller allerede har oprenset et vandløb, der ikke har været oprenset i mere end 30 år. En sådan oprensning anses ikke for naturforbedrende, idet der ændres på vandløbets profil og dermed på udpegningsgrundlaget

- Etablering af tekniske anlæg indeholder tilstandsændringer som nedgravning af kabel, placere nedsætningsgitter, kloakrør, bygge shelter og etablere til/fraløb fra havebassin. Langt størstedelen af tilstandsændringerne omhandler nedgravning af kabel, og der stilles stort set altid vilkår om, at kablet skal skydes under vandløbet således, at en eventuel påvirkning undgås
- Af naturforbedrende tiltag kan nævnes tilstandsændringer som restaurering af å og åbne rørledning. Ofte restaureres en å ved, at den lægges tilbage i sit naturlige løb. Dette tiltag er ikke alene naturforbedrende for åen, men styrker også en mere varieret natur omkring åen

I 2006 er der kun ansøgt om at restaurere brinker, mens der i 2008 ansøges om at restaurere hele åløbsstrækninger. Alle restaureringerne er i 2008 initieret af myndighederne. Relativt er antallet af ansøgte naturforbedrende tilstandsændringer ens årene imellem

- Der ansøges om mange vandløbsforlægninger begge år, og der gives mange dispensationer til denne tilstandsændring

I 2008 omhandler de fleste vandløbsforlægninger en mindre del af vandløb, der blot flyttes, mens andre vandløb helt forlægges. Fælles for disse vandløb er, at de er blevet vurderet til ikke at opfylde kriterierne for et § 3 vandløb. I langt de fleste tilfælde er tale om forlægning af en del af et vandløbet, og der stilles i den forbindelse vilkår om, at vandet ledes en anden vej

I 2008 er forlægningen ofte vurderet ikke at have konsekvenser for vandløbsflora- og faunaen, fordi den del af vandløbet, som nedlægges, i forvejen er af ringe karakter. I andre tilfælde vurderes en ændring af vandløbsføringen at medføre bedre vandløbsflora- og fauna og dermed være naturforbedrende

- Den mest ansøgte tilstandsændring i 2006 er tilstandsændringen fjerne spærringer/etablere passage, mens samme tilstandsændring kun er registreret få gange i 2008
- Andelen af tilstandsændringer ansøgt af myndigheder falder fra 2006 til 2008

Analyse af § 3 heder

Hovedkonklusioner

- I 2008 har kommunerne afgjort 53 sager om heder, mens amterne i 2006 afgjorde 68 sager
- Der er overvejende ansøgt om de samme tilstandsændringer i 2006 og 2008, og afgørelsespraksis er meget ens to år imellem
- Der er i både 2006 og 2008 givet dispensationer til bebyggelse i § 3 heder
- Flere ejere og færre myndigheder søger om tilladelse til at foretage tilstandsændringer i 2008 end i 2006
- Andelen af ejere, der modtager vilkår, stiger fra 2006 til 2008, mens andelen af myndigheder, der modtager vilkår falder
- Kommunerne stiller gennemsnitligt flere vilkår pr. dispensation eller lovliggende dispensation, end amterne gjorde

Antal sager for § 3 heder

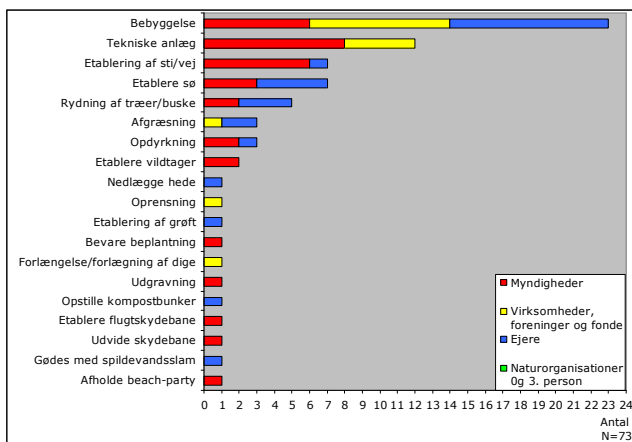
By- og Landskabsstyrelsen har i 2008 registreret 1085 § afgørelser for 10 forskellige naturtyper. § 3 hede udgør med 53 sager ca. 5 % af samtlige § 3-sager i 2008. I 2006 blev der registreret 1391 sager, hvoraf 68 sager omhandlede § 3 heder, hvilket ligeledes svarer til ca. 5 % af samtlige § 3-sager det år. Det samlede antal ansøgte sager for § 3-områder viser en nedadgående ændring på 22 %.

Tilsynssager og ansøgninger om tilstandsændringer i § 3 heder

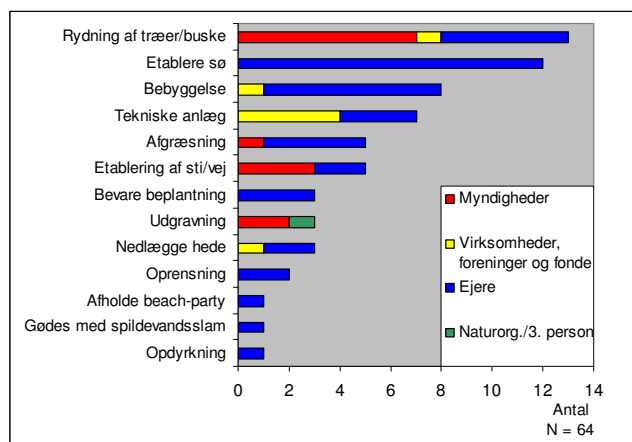
Det samlede antal tilstandsændringer for alle naturtyper falder fra i 1703 tilstandsændringer i 2006 til 1520 tilstandsændringer i 2008, dvs. et fald på ca. 11 %. Antal ansøgte tilstandsændringer i heder er 73 tilstandsændringer i 2006 og 64 tilstandsændringer i 2008. Det er et fald på ca. 12 % og dermed et større fald end det generelle fald for det samlede antal tilstandsændringer. Andelen af tilstandsændringer i § 3-heder er i både 2006 og 2008 ca. 4 % af samtlige tilstandsændringer.

I tråd med opgørelsen fra 2006 er der for 2008 udarbejdet en liste med samlede kategorier (for mere information om opgørelsen fra 2006, se "Forvaltningspraksis af § 3 i 2006" på By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside). Dvs. at tilstandsændringer, der har et fælles indhold lægges sammen. Den nye og større kategori bestående af forskellige tilstandsændringer får navn efter den ansøgte tilstandsændring, der er mest repræsenteret.

De ansøgte tilstandsændringer er typisk rydning af træer/buske, etablere sø, bebyggelse m.m. I 2006 er der i alt ansøgt om 16 forskellige tilstandsændringer. 7 af de 19 kategorier af tilstandsændringer er repræsenteret med 3 eller flere ansøgninger, mens resten af ansøgningerne er repræsenteret med blot 1 eller 2 ansøgninger. I 2008 er der i alt søgt om 13 forskellige kategorier af tilstandsændringer. 9 af de 13 kategorier af tilstandsændringer er repræsenteret med 3 eller flere ansøgninger, mens resten af ansøgningerne er repræsenteret med blot 1 eller 2 ansøgninger. Tekstforklaringen på figur 1 forklarer, hvad de samlede kategorier indeholder af ansøgte tilstandsændringer i 2008.

Figur 1a Ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 heder i 2006 fordelt efter ansøger.

Figur 1b Ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 heder i 2008 fordelt efter ansøger.

Samlekategorierne i 2008 består af følgende:

Rydning af træer og buske: hedepleje

Etablere sø:

Bebyggelse: skydebane, parkeringsplads

Tekniske anlæg:

Bevare beplantning: iså græs

Afgræsning:

Etablering af sti/vej:

Udgravning: *geologiske undersøgelser og udgravning af klimpe*

Nedlægge hede:

Oprensning:

Afholde beach-party:

Gødes med spildevandsslam:

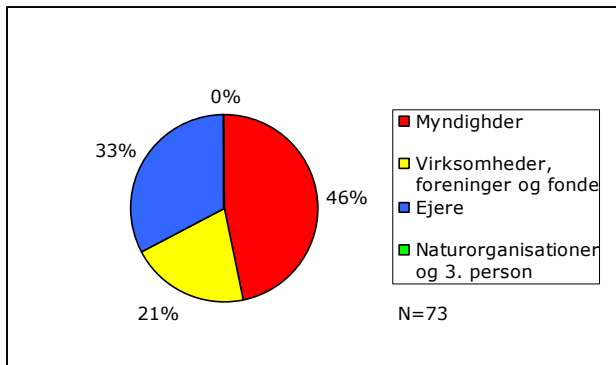
Opdyrkning:

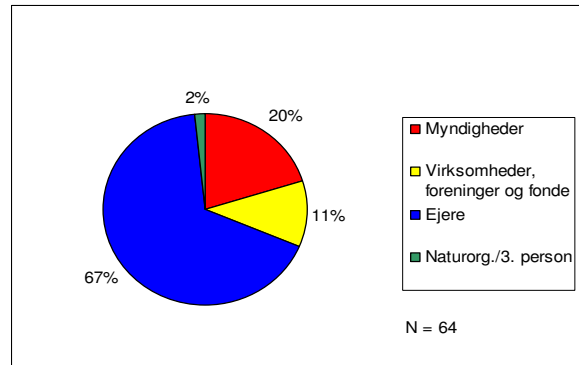
Figur 1 viser fordelingen af ansøgte tilstandsændringer på forskellige kategorier i 2006 og 2008. Kategorierne af de mest ansøgte tilstandsændringer er stort set ens årene imellem, dog er placeringen blandt de mest ansøgte tilstandsændringer forskellig.

- De mest ansøgte tilstandsændringer er stort set ens i 2006 og 2008
- Antallet af ansøgninger om bebyggelse falder fra 23 tilstandsændringer i 2006 til 8 tilstandsændringer i 2008
- I 2006 er der 11 tilstandsændringer repræsenteret med én ansøgning, og i 2008 er der 3 tilstandsændringer med blot én ansøgning

Ansøger til tilstandsændringer i § 3 heder

Figur 2a Ansøger til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 heder i 2006 fordelt efter ansøger.

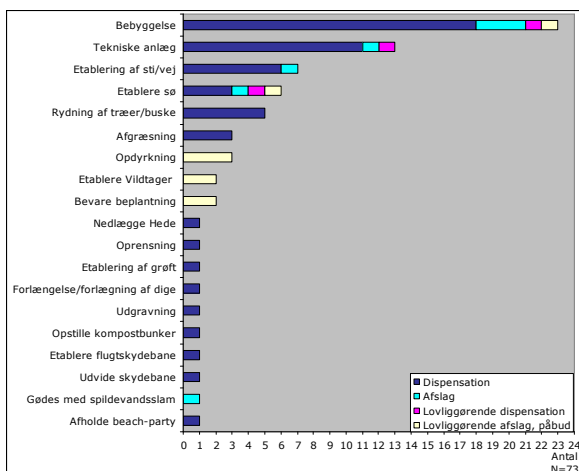

Figur 2b Ansøger til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 heder i 2008 fordelt efter ansøger.

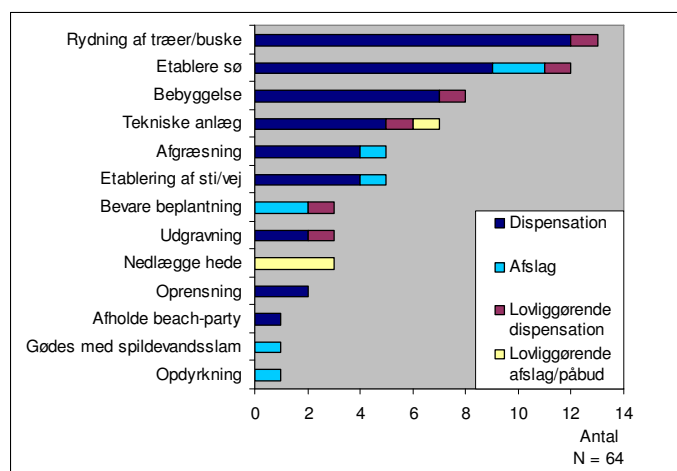
Figur 2 viser, hvem der søger om tilladelse til at foretage tilstandsændringer i § 3 heder i 2006 og 2008.

- Ejere står for en dobbelt så stor andel af ansøgte tilstandsændringer i 2008 end i 2006
- Myndigheder står for en langt mindre andel af ansøgte tilstandsændringer i 2008 end i 2006

Afgørelser til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 heder

Figur 3a Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 heder i 2006.

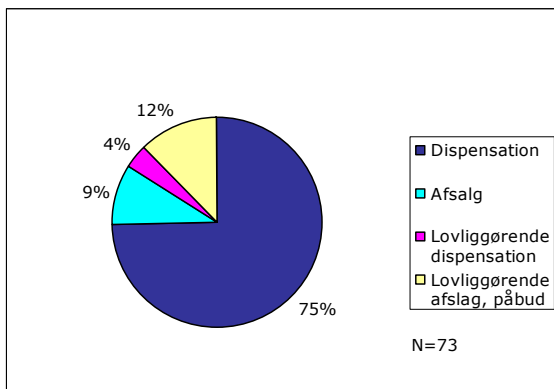

Figur 3b Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 heder i 2008.

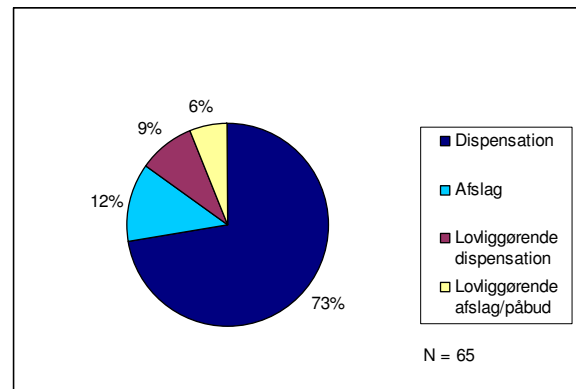
Figur 3 viser, hvilke tilstandsændringer der er givet dispensation eller afslag til, hvilke der er givet efterfølgende lovliggørende dispensation til, og endelig hvem der efterfølgende er givet lovliggørende afslag til og påbud om at genoprette/lovliggøre.

- Afgørelsespraksis er relativt ensartet
- Kommunerne har i 2008 givet flere dispensationer til rydning af træer/buske, som har et naturforbedrende sigte på, end amterne har i 2006
- Der er i 2008 givet en del flere dispensationer end i 2006 til etablering af sø. Denne tilstandsændring vurderes at have en generel forbedrende effekt på naturen, men styrker ikke nødvendigvis heden
- Der er i både 2006 og 2008 givet flere dispensationer til bebyggelse
- Amterne har i én sag om nedlæggelse af hede givet dispensation, mens kommunerne har afgjort 3 tilstandsændringer om nedlæggelse af hede med lovliggørende afslag/påbud

Dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 heder

Figur 4a Fordeling af dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 heder i 2006.

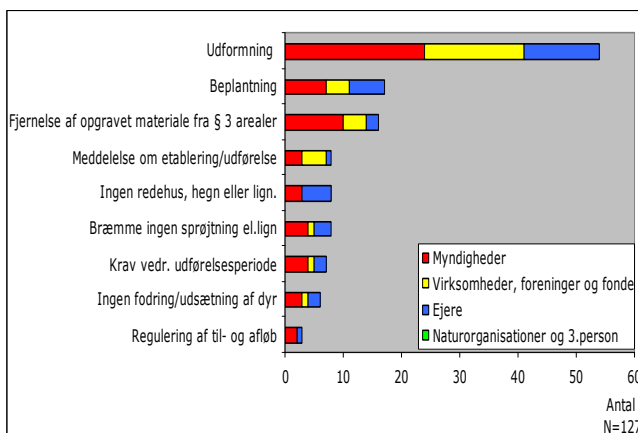

Figur 4b Fordeling af dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 heder i 2008.

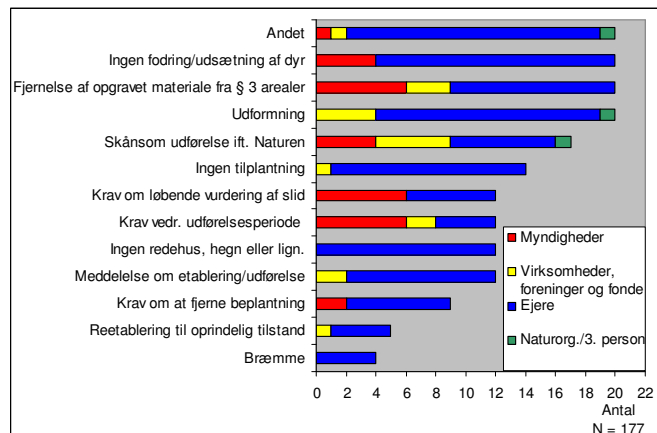
Figur 4 viser den samlede fordeling af dispensationer, afslag og lovliggørelser for heder i 2006 og 2008.

- Den procentvise andel af lovliggørende afslag/påbud udgør 12 % i 2006 mod 6 % i 2008
- Den procentvise andel af afslag stiger fra 9 % i 2006 til 12 % i 2008
- Den procentvise andel af lovliggørende afslag/påbud falder fra 12 % i 2006 til 6 % i 2008

Vilkår i forbindelse med dispensationer og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 heder

Figur 5a Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 heder fordelt efter ansøger i 2006.

Figur 5b Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 heder fordelt efter ansøger i 2008.

I 2008 er der stillet 42 forskellige vilkår. For at lette overblikket er de 42 vilkår samlet sammen i 13 vilkår, se figur 5b. For at sikre sammenlignelighed med undersøgelsen fra 2006, er kategorierne fra 2006, se figur 5a, i videst muligt omfang genbrugt. Listen nedenfor uddyber indholdet af de samlede vilkår, der er repræsenteret på figur 5b.

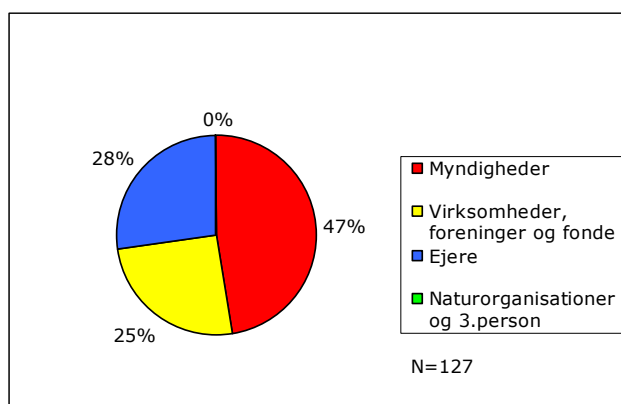
Andet: krav til til/afløb, området må ikke opdyrkes, krav vedr. spredning af afslået materiale på § 3-areal (frøspredning), krav om afstand fra teknisk anlæg til åløb, krav om afstand til vandløb, krav om overholdelse af anden lovgivning, krav om anvendelse af vej, vedligeholdelse af vej afholdes af ejer, tinglysning af vej, godkendelse fra miljøcenter og krav om offentlighedens adgang
Ingen fodring/udsætning af dyr: krav om anvendelse af kvæg til afgræsning
Fjernelse af opgravet materiale fra § 3-arealer: Udformning: krav til placering af sø og område friholdt for etablering af sø
Skånsom udførelse ift. naturen: opgravet jord lægges tilbage i samme rækkefølge som det er opgravet, terrænændring holdes på et minimum, ingen eller

stærkt begrænset kørsel i området og transport via eksisterende stier og vej
Ingen tilplantning: ingen beplantning af § 3-områder, ejer lader naturlig vegetation indvandre
Krav om løbene vurdering af slid: krav til renovering/vedligeholdelse og vedligehold af ridesti kun med flis
Krav vedr. udførelsesperiode: Ingen redehus, hegn eller lign.
Meddelelse om etablering/udførelse: kommune godkender udført arbejde
Krav om at fjerne beplantning: krav om græsningstryk, afgræsning af hede tilladt
Reetablering til oprindelig tilstand: Bræmme: ingen sprøjtning, beplantning el. lign

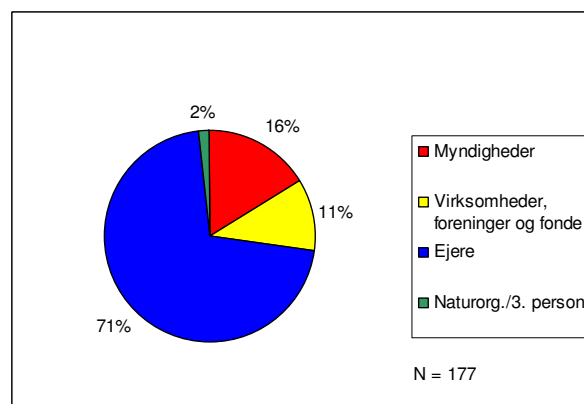
Figur 5 viser, hvilke vilkår der er stillet som betingelse for dispensationer og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 heder i 2006 og 2008. Som det fremgår af opgørelsen for 2006, er der stillet vilkår inden for 9 kategorier. I 2008 er der stillet 42 forskellige vilkår. Det betyder, at det enten har været nødvendigt at samle nogle af disse vilkår sammen i de kendte kategorier fra 2006 eller at oprette nye kategorier. Se listen under figur 5.

- Kommunerne stiller gennemsnitligt 3,5 vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation, mens amterne gennemsnitligt stiller 2,2 vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation
- Kategorien andet, der omfatter en række unikke vilkår, er det mest anvendte vilkår i 2008, mens udformning er det mest benyttede vilkår i 2006
- Vilkårene er overvejende ens, men i 2008 stiller kommunerne også vilkår, der omhandler hensynet til naturen under arbejdets udførelse og efterfølgende krav om løbende vurdering af slid
- Såvel amter som kommuner har i relativt få afgørelser stillet krav vedr. udførelsesperioden

Fordeling af vilkår på ansøger i forbindelse med dispensation og lovliggørende dispensation for § 3 heder

Figur 6a Vilkår fordelt efter ansøger i § 3 heder i 2006.

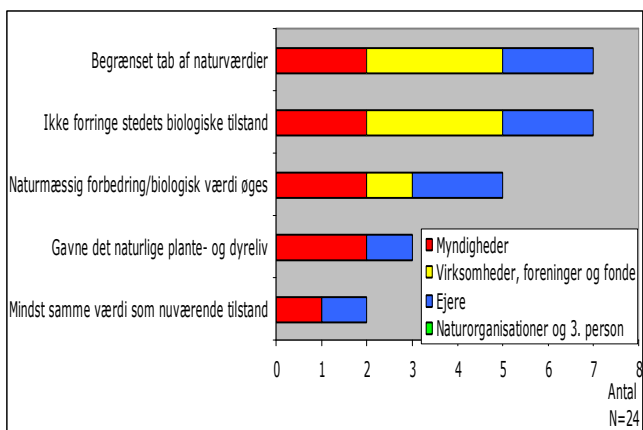

Figur 6b Vilkår fordelt efter ansøger i § 3 heder i 2008.

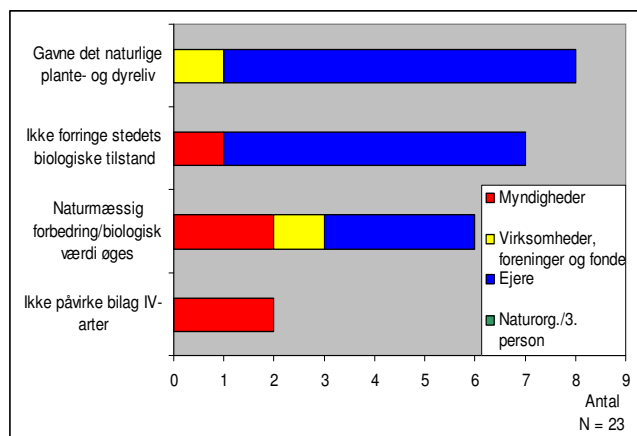
Figur 6 viser, hvem der er stillet vilkår til i forbindelse med dispensationer og lovliggørende dispensationer.

- Andelen af ejere, der modtager vilkår, stiger fra 28 % i 2006 til 71 % i 2008
- Andelen af myndigheder, der modtager vilkår, falder fra 47 % i 2006 til 16 % i 2008

Vurdering af dispensationer/lovliggørende dispensationer for § 3 heder

Figur 7a Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 heder i 2006.

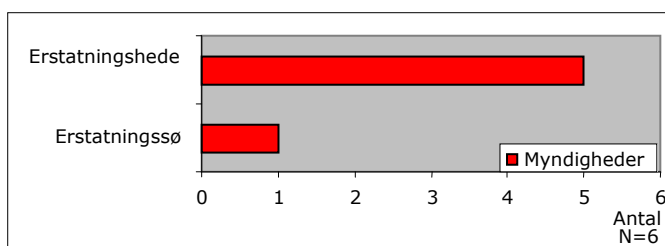
Figur 7b Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 heder i 2008.

Figur 7 viser, om den dispensationsgivende myndighed har vurderet, om der er tale om tilstandsændringer til fordel for naturtypen og dens tilknyttede plante- og dyreliv, eller om der er tale om, at heden ikke får sin biologiske tilstand forringet.

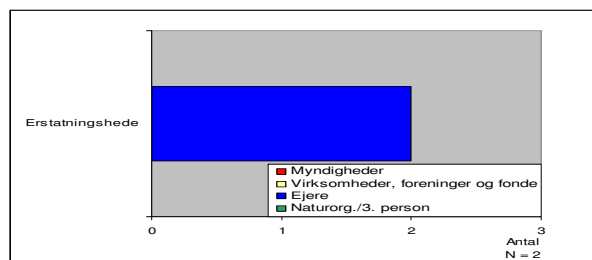
- Begge år er der angivet vurderinger for lidt under halvdelen af de givne dispensationer og lovliggørende dispensationer. Relativt set er der sket en lille stigning fra 2006 til 2008

Erstatningsbiotoper for § 3 heder

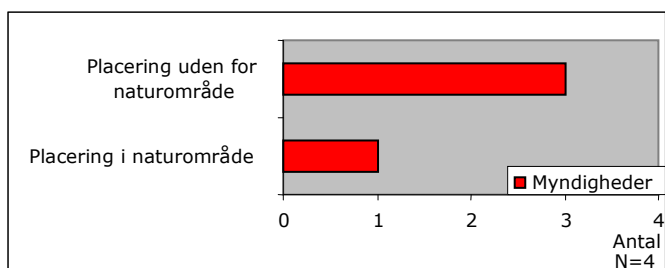
Figur 8a Erstatningsbiotoper for § 3 heder fordelt efter ansøger i 2006.

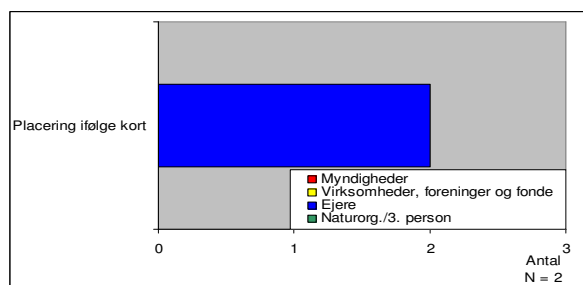
Figur 8b Erstatningsbiotoper for § 3 heder fordelt efter ansøger i 2008.

Figur 8 viser for hhv. 2006 og 2008, hvilke ansøgere, der har modtaget vilkår om erstatningsbiotoper samt, hvilke erstatningsbiotoper, der skal etableres.

- Amterne har i 6 afgørelser meddelt krav om etablering af erstatningsbiotoper, mens kommunerne har benyttet denne mulighed 2 gange
- I 2006 har kun myndigheder modtaget krav om erstatningsbiotoper, mens der i 2008 kun er stillet krav om erstatningsbiotoper til private ejere

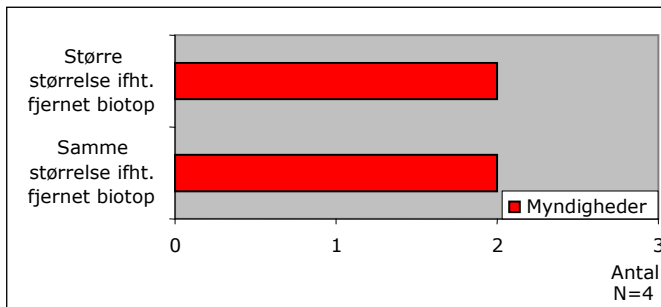
Figur 9a Placering af erstatningsbiotoper for § 3 heder fordelt efter ansøger i 2006.

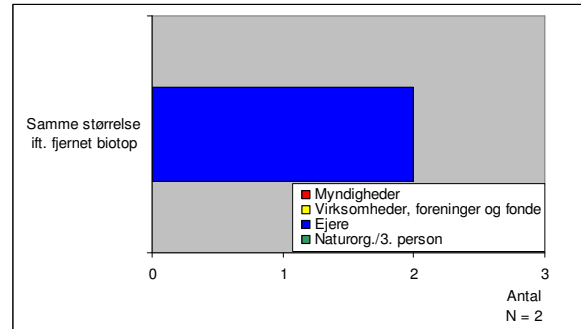
Figur 9b Placering af erstatningsbiotoper for § 3 heder fordelt efter ansøger i 2008.

Figur 9 viser placeringskrav stillet i forbindelse med erstatningsbiotoper fordelt efter ansøger for 2006 og 2008.

- I 2006 er der i forbindelse med erstatningsbiotoperne taget stilling til placering inden for og uden for naturområde. I 2008 er erstatningsbiotoperne alene placeret på et kort

Figur 10a Erstatningsbiotopers størrelse fordelt efter ansøger i 2006 for § 3 heder.

Figur 10b Erstatningsbiotopers størrelse fordelt efter ansøger i 2008 for § 3 heder.

Figur 10 viser størrelseskrav stillet i forbindelse med erstatningsbiotoper for 2006 og 2008.

- I 2006 er der i to afgørelser stillet krav om, at erstatningsbiotopen skal være større end den fjernede biotop. I 2008 er der udelukkende stillet krav om, at erstatningsbiotopen skal være af samme størrelse som den fjernede biotop

Resultater for § 3 heder

- Afgørelsespraksis i 2006 og 2008 er stort set ens
- I 2008 ansøges der om flere tilstandsændringer om etablering af sø end i 2006, ligesom der gives flere dispensationer. Etablering af søer understøtter ikke nødvendigvis de plantesamfund, som normalt findes på heder, og denne tilstandsændring er ikke naturforbedrende for hede-naturtypen, men kan være vurderet at være gavnlig for områdets generelle biodiversitet
- Tilstandsændringen rydning af træer/buske har et naturforbedrende sigte på heder, idet mange heder er under tilgroning, og kræver pleje for at bevares. Der ansøges om flere af denne type tilstandsændringer i 2008 end i 2006, og der er i 2008 overvejende myndigheder, som ansøger. Dette kan hænge sammen med kommunernes pleje af kommunalt ejede § 3-arealer, eller at der er tale om fredede arealer

Analyse af § 3 overdrev

Hovedkonklusioner

- I 2008 har kommunerne afgjort 58 sager om overdrev, mens amterne i 2006 afgjorde 61 sager
- Der er ikke nogen nævneværdig ændringer blandt de ansøgte tilstandsændringer, antallet af ansøgte tilstandsændringer eller i afgørelsespraksis
- Antallet af vilkår stiger fra 2006 til 2008 på trods af et fald i antallet af tilstandsændringer
- Der er ikke registreret krav om erstatningsoverdrev i 2006, mens der i 2008 er stillet krav herom i to afgørelser

Antal sager for § 3 overdrev

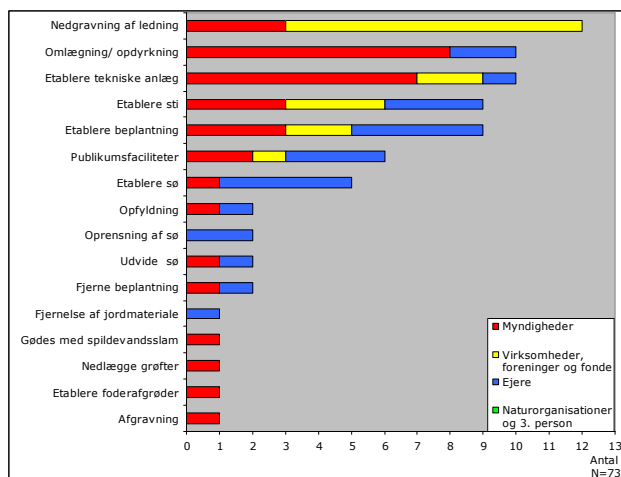
By- og Landskabsstyrelsen har i 2008 registreret 1085 § 3 afgørelser fordelt på 10 forskellige naturtyper. § 3-overdrev udgør med 58 sager ca. 5 % af samtlige § 3-sager for 2008. I 2006 blev der registret 1391 sager, hvoraf 61 sager omhandlede § 3 overdrev, hvilket svarer til ca. 4 % af samtlige § 3-sager det år. Det samlede antal ansøgte sager for § 3-områder viser et fald på 22 % fra 2006 til 2008. For § 3 overdrev er faldet i antallet af sager ca. 5 % og dermed mindre end det generelle billede.

Tilsynssager og ansøgninger om tilstandsændringer i § 3 overdrev

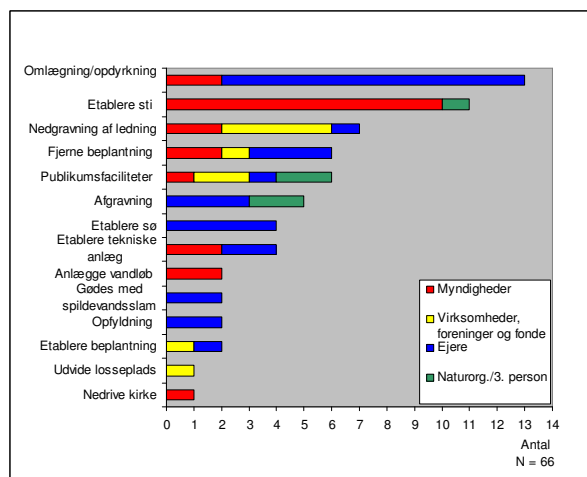
Det samlede antal tilstandsændringer for alle naturtyper falder fra 1704 tilstandsændringer i 2006 til 1520 tilstandsændringer i 2008, dvs. et fald på ca. 11 %. Antal ansøgte tilstandsændringer i overdrev er 73 tilstandsændringer i 2006 og 66 tilstandsændringer i 2008. Det er et fald på ca. 10 % og dermed et mindre fald end det generelle fald for det samlede antal tilstandsændringer. Andelen af tilstandsændringer i § 3 overdrev er i både 2006 og 2008 ca. 4 % af samtlige tilstandsændringer.

I tråd med opgørelsen fra 2006 er der for 2008 udarbejdet en liste med samlede kategorier af tilstandsændringer (for mere information om opgørelsen fra 2006, se "Forvaltningspraksis af § 3 i 2006 på By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside). Dvs. at tilstandsændringer, der har et fælles indhold lægges sammen. Den nye og større kategori bestående af forskellige tilstandsændringer får navn efter den ansøgte tilstandsændring, der er mest repræsenteret.

De ansøgte tilstandsændringer er typisk omlægning/opdyrkning, etablere sti, nedgravning af ledning m.m. I 2006 er der i alt søgt om 16 forskellige kategorier af tilstandsændringer. 7 af de 16 tilstandsændringer er repræsenteret med 3 eller flere ansøgninger, mens resten af ansøgningerne er repræsenteret med 1 eller 2 ansøgninger. I 2008 er der i alt søgt om 14 forskellige kategorier af tilstandsændringer. 8 af de 14 kategorier af tilstandsændringer er repræsenteret med 3 eller flere ansøgninger, mens resten af ansøgningerne er repræsenteret med 1 eller 2 ansøgninger. Tekstforklaringen under figur 1 forklarer, hvad de samlede kategorier indeholder af ansøgte tilstandsændringer i 2008.

Figur 1a Ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 overdrev i 2006 fordelt efter ansøger.

Figur 1b Ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 overdrev i 2008 fordelt efter ansøger.

Forklaring af enkelte ansøgte tilstandsændringer:

Afgravning – arkæologisk gravning og sandindvinding

Opfyldning – opfyldning med jord og markstak

Omlægning opdyrkning: *afregistrering af overdrev i forbindelse med 15 års genopdyrkningsret (besigtiget af kommunen)*

Etablere sti: vej og ridesti

Nedgravning af ledning:

Fjerne beplantning: *udtynding*

Publikumsfaciliteter: *shelter og genopføre golfbane, opsætte telt og etablere stendysse*

Afgravning: *arkæologisk gravning og sandindvinding*

Etablere sø:

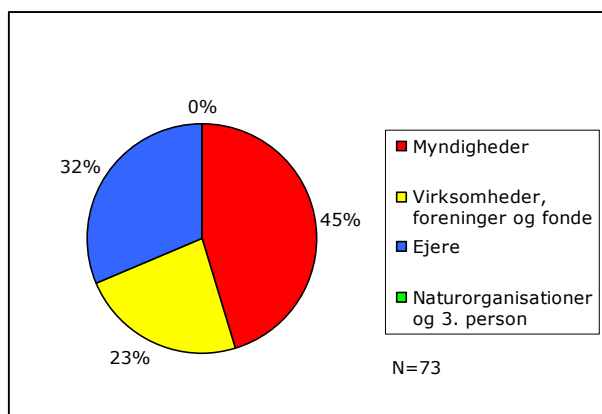
Etablere tekniske anlæg: *etablere bro og opførelse af bygning*
Anlægge vandløb: regulere vandløb
Gødes med spildevandsslam:
Opfyldning: med jord og markstak

Etablere beplantning:
Udvide losseplads:
Nedrive kirke:

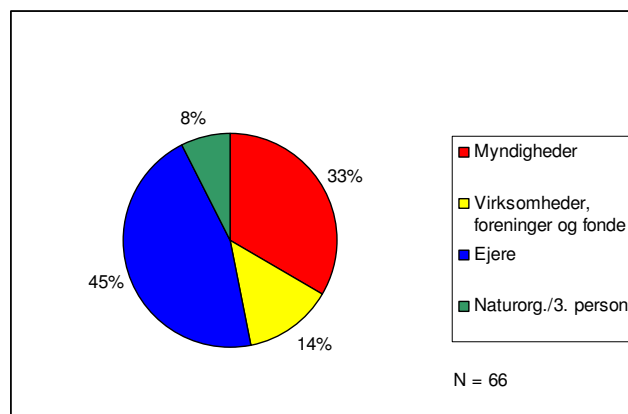
Figur 1 viser fordelingen af ansøgte tilstandsændringer i 2006 og 2008. De otte mest ansøgte tilstandsændringer er overvejende ens årene imellem.

- Der er få ændringer blandt fordelingen af de mest ansøgte tilstandsændringer mellem 2006 og 2008
- Ansøgere til omlægning/opdyrkning domineres i 2006 af myndigheder, mens det primært er ejerne, der ansøger om sådanne tilstandsændringer i 2008
- Der ansøges om færre tekniske anlæg i 2008 end i 2006
- Naturorganisationer/3.person er registreret som ansøgere i 2008, men ikke i 2006
- I 2006 ansøges der om etablering af beplantning, mens der i 2008 ansøges om at fjerne beplantning

Ansøger til tilstandsændringer i § 3 overdrev

Figur 2a Ansøger til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 overdrev i 2006.

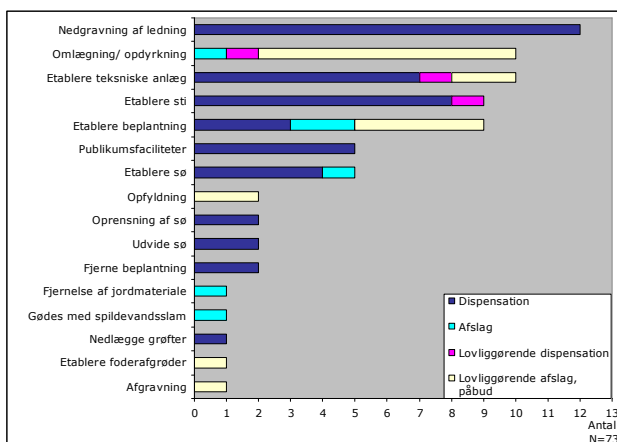

Figur 2b Ansøger til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 overdrev i 2008.

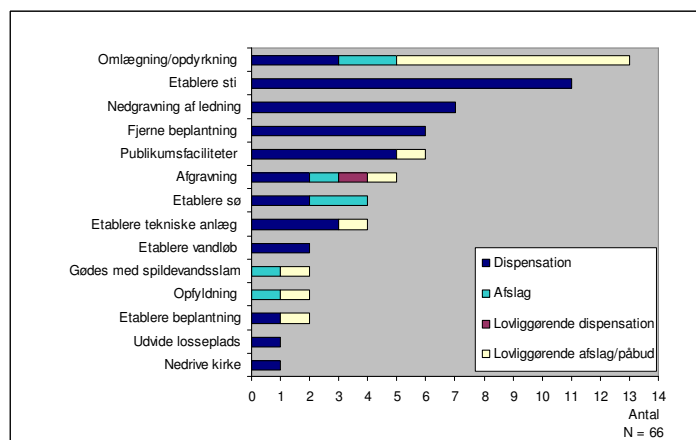
Figur 2 viser, hvem der søger om tilladelse til at foretage tilstandsændringer i § 3 overdrev i 2006 og 2008.

- Ejere står en større andel af ansøgte tilstandsændringer i 2008 end i 2006
- Myndigheder står for en mindre andel af de ansøgte tilstandsændringer i 2008 end i 2006
- Naturorganisationer og 3. person står for 8 % af de ansøgte tilstandsændringer i 2008, mens de i 2006 ikke ansøger om tilstandsændringer
- Virksomheder, foreninger og fonde står for en mindre andel af ansøgte tilstandsændringer i 2008 end i 2006

Afgørelser til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 overdrev

Figur 3a Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 overdrev i 2006.

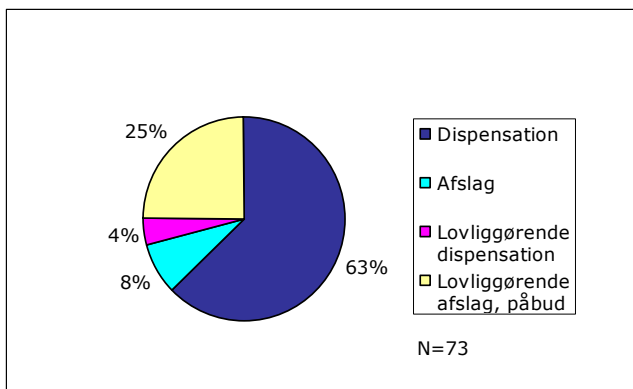
Figur 3b Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 overdrev i 2008.

Figur 3 viser, hvilke tilstandsændringer der er givet dispensation eller afslag til, hvilke der er givet efterfølgende lovliggende dispensation til, og endelig hvilke der er givet efterfølgende lovliggende afslag til og påbud om at genoprette/lovliggøre.

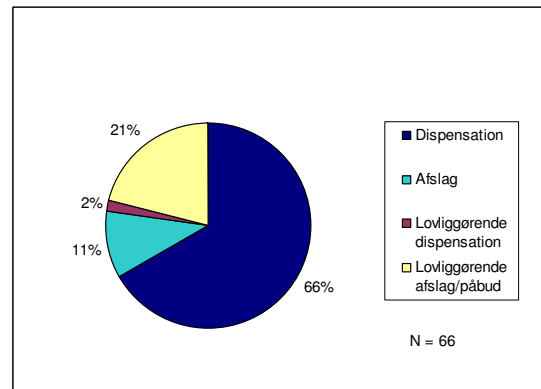
- I 2006 gives der ingen dispensationer til omlægninger/opdyrkning, mens der i 2008 gives 3 dispensationer. Heraf er 2 dispensationer givet i forbindelse med anlæggelse af en motorvej og har medført krav om erstatningsbiotop. Den tredje dispensation er givet i forbindelse med et overdrev, der fjernes fra den vejledende registrering efter en kommunal besigtigelse pga. genopdyrkningsretten i naturtypebekendtgørelsens § 2
- Der gives i 2008 2 dispensationer til afgravning i forbindelse med 2 arkæologiske undersøgelser
- I både 2006 og 2008 er der givet enten afslag eller lovliggende afslag til opfyldning
- Begge år gives der dispensation til alle tilstandsændringer om at fjerne beplantning
- I 2006 gives der 3 dispensationer til etablering af beplantning

Dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 overdrev

Figur 4a Fordeling af dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 overdrev i 2006.

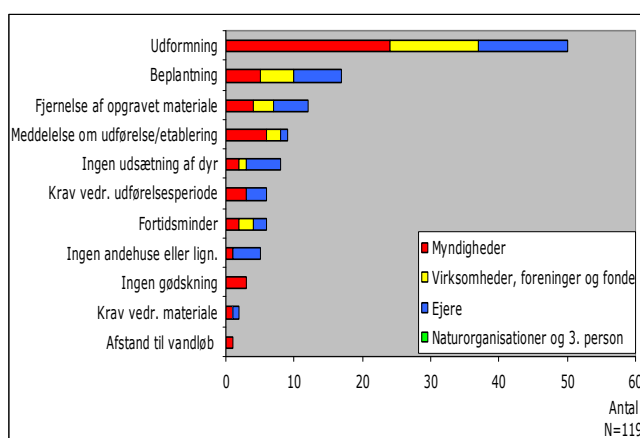

Figur 4b Fordeling af dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 overdrev i 2008.

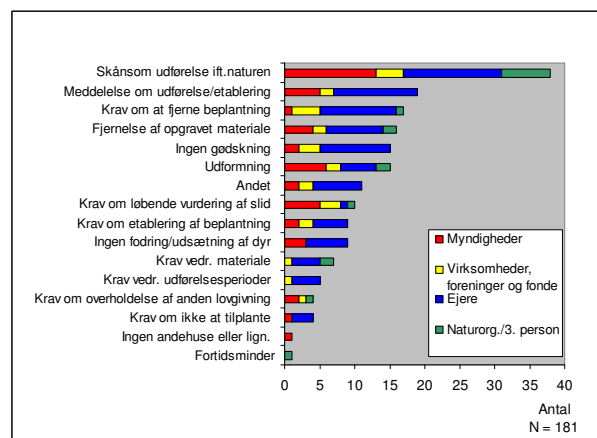
Figur 4 viser den samlede fordeling af dispensationer, afslag og lovliggørelser for overdrev i 2006 og 2008.

- Overordnet er der ikke nogen ændringer i praksis fra 2006 til 2008
- Den procentvise andel af afslag stiger lidt fra 2006 til 2008

Vilkår i forbindelse med dispensationer og lovliggørende dispensationer for § 3 overdrev

Figur 5a Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 overdrev fordelt efter ansøger i 2006.

Figur 5b Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 overdrev fordelt efter ansøger i 2008.

I 2008 er der stillet 62 forskellige vilkår. For at lette overblikket er de 62 vilkår samlet sammen i 16 vilkår, se figur 5b. For at sikre sammenlignelighed med undersøgelsen fra 2006, er kategorierne fra 2006, se figur 5a, i videst muligt omfang genbrugt. Listen nedenfor uddyber indholdet af de samlede vilkår, der er repræsenteret på figur 5b.

Skånsom udførelse ift. naturen: *kørsel på/omkringliggende område begrænses, brug af køreplader, reetablering af terræn, muld og råjord opgraves hver for sig deponeres og lægges tilbage i samme jordprofil, undgå erosion, ingen terræændringer udenfor udgravning.*

Meddelelse om udførelse/etablering: *herunder dato for, hvornår det definerede overdrev er beskyttet*

Krav om at fjerne beplantning: *herunder afgræsning, høslæt, slåhøjde, slåareal.*

Fjernelse af opgravet materiale: *fjernelse af materiale efter høslæt.*

Ingen gødskning: *krav vedr. brug af gødning.*

Udformning: *midlertidig ændring af stiføring, størrelse af sø, ikke at etablering ø i sø, udformning af vej*

Andet: *Krav i forbindelse med udgravning, krav vedr. dræn, ingen faste installationer, sand og grusgravning ophører, fjerne teknisk anlæg, ikke etablere afløb fra vandhul, areal lægges hen til ekstensiv drift, krav til placering af tekniske anlæg*

Krav om løbende vurdering af slid: *krav til vedligeholdelse, krav om opsyn efter etablering af vandløb, vedligeholdelsesbræmme.*

Krav om etablering af beplantning: *krav om at bevare beplantning (herunder enkeltstående træer), udså græs, herunder placering af beplantning.*

Ingen forbedring/udsætning af dyr: *ingen dyr i mose.*

Krav vedr. materiale: *affald fjernes fra udlagte jord.*

Krav vedr. udførelsesperioder: *herunder krav om at kommunen udfører arbejdet, seneste udlægning af erstatomsareal*

Krav om overholdelse af anden lovgivning: *adgang for offentligheden, overholdelse af ansøgning*

Krav om ikke at tilplante: *ikke tilplante erstatomsareal*

Ingen andehuse eller lign: *hegn*

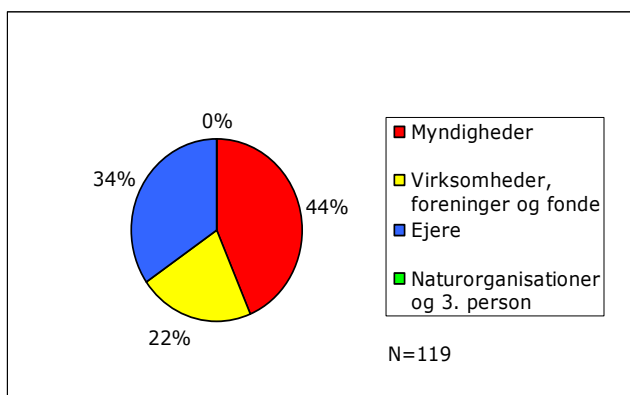
Fortidsminder.

Figur 5 viser, hvilke vilkår der er stillet som betingelse for dispensationer og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 overdrev i 2006 og 2008. Som det fremgår af opgørelsen for 2006, er der stillet vilkår inden for 11 kategorier. I 2008 er der stillet 62 forskellige vilkår. Dette

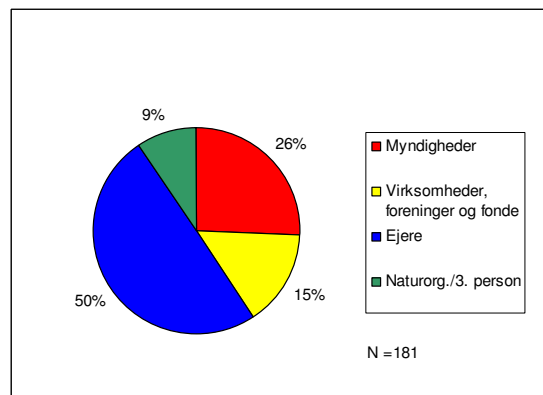
betyder, at det enten har været nødvendigt at samle nogle af disse vilkår sammen i de kendte kategorier fra 2006 eller at oprette nye kategorier. Se listen under figur 5.

- Antallet af vilkår ændrer sig fra 119 vilkår i 2006 til 181 vilkår i 2008
- I 2006 er udformning det mest anvendte vilkår, mens dette vilkår er stillet færre gange i 2008
- Det hyppigste vilkår i 2008 er det nye vilkår omhandlende hensynet til beskyttelsen af naturtypen i forbindelse med tilstandsændringer
- Kategorien krav om løbende vurdering af slid findes kun i 2008. Det er en kategori, der fremadrettet skal sikre minimalt slid på naturtypen på trods af den fysiske tilstandsændring
- Der er registreret en stor stigning i antallet af vilkår om ikke at gødske fra 2006 til 2008
- Såvel amter som kommuner stiller kun i få afgørelser vilkår om udførelsesperioden
- Kommunerne stiller gennemsnitligt 4 vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation, mens amterne gennemsnitligt stiller 2,4 vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation

Fordeling af vilkår på ansøger i forbindelse med dispensation og lovliggørende dispensation for § 3 overdrev

Figur 6a Vilkår fordelt efter ansøger i § 3 overdrev i 2006.

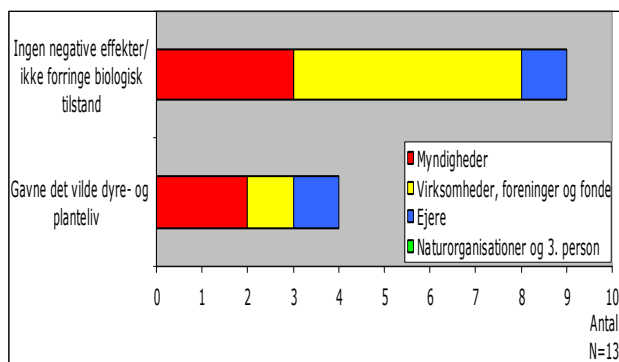

Figur 6b Vilkår fordelt efter ansøger i § 3 overdrev i 2008.

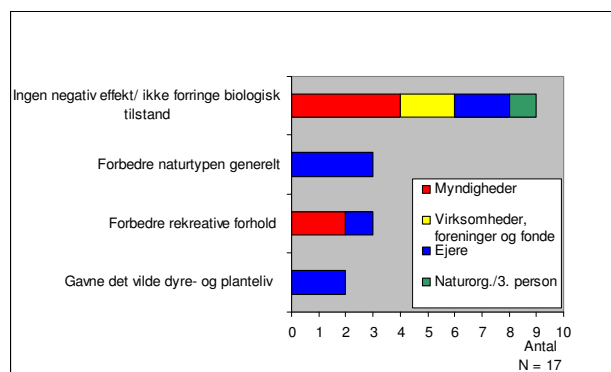
Figur 6 viser, hvem der er stillet vilkår til i forbindelse med dispensationer og lovliggørende dispensationer.

- I 2006 ansøger naturorganisationer og 3. person ikke om tilstandsændringer i overdrev og modtager som følge heraf ikke vilkår, hvorimod 9 % af vilkårene i 2008 gives til denne ansøgergruppe
- Andelen af vilkår stillet til ejere stiger fra 2006 til 2008, mens andelen af vilkår stillet til myndigheder og virksomheder, foreninger og fonde falder

Vurdering af dispensationer/lovliggørende dispensationer for § 3 overdrev

Figur 7a Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 overdrev i 2006.

Figur 7b Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 overdrev i 2008.

Figur 7 viser de sager, hvor den dispensationsgivende myndighed har vurderet, om der er tale om tilstandsændringer til fordel for naturtypen og dens tilknyttede plante- og dyreliv, eller om der er tale om, at overdrevet ikke får sin biologiske tilstand forringet.

- I 2006 er der angivet vurderinger for lidt over ¼ af de givne dispensationer og lovliggørende dispensationer, mens der i 2008 er angivet vurderinger i lidt over 1/3 af de givne dispensationer og lovliggørende dispensationer
- Amterne har i 2006 fordelt dispensationer og lovliggørende dispensationer på to kategorier. Kommunerne har i 2008 benyttet fire kategorier. Flere af vurderingerne er meget ens
- I 2008 bliver der også vurderet i forhold til rekreative forhold, hvilket ikke sker i 2006

Erstatningsbiotoper for § 3 overdrev

Der er ikke registreret erstatningsbiotoper for overdrev i 2006. I 2008 er der registreret krav om 3 erstatningsbiotoper, hvoraf der er krav om, at 2 af disse biotoper skal være større end det oprindelige areal.

- Overdrev er vanskelige at etablere som erstatningsbiotop, idet det tager tid for naturtypen at etablere sig

Resultater for § 3 overdrev

- De mest ansøgte tilstandsændringer i 2008 er omlægning/opdyrkning. Størstedelen af disse tilstandsændringer afgøres med afslag eller lovliggørende afslag, idet tilstandsændringen ikke kan betragtes som naturforbedrende
- Mange af de mest ansøgte tilstandsændringer i 2006 og 2008 har ikke karakter af at være naturforbedrende. Det gælder eksempelvis: Etablere sti, nedgravning af ledning, publikumsfaciliteter og etablere tekniske anlæg. Formålet med disse tilstandsændringer er enten at varetage bredere samfundsinteresser eller at sikre rekreative hensyn. Da selve tilstandsændringerne ikke er naturforbedrende, men alligevel gives der i langt overvejende grad dispensation. Alle dispensationer er fuldt op med en række vilkår, der skal minimere omfanget af påvirkningen
- Blandt alle tilstandsændringerne i overdrev i 2008 har kun én tilstandsændring et naturforbedrende formål, og det er tilstandsændringen ”fjerne beplantning”. Der er sket en stigning i antallet af denne type tilstandsændringer fra 2006 til 2008, og at der gives dispensationer i alle sager
- Der ses også en udvikling i blandt de vilkår, der stilles i forbindelse med dispensationer og lovliggørende dispensationer, idet der er registreret over tre gange så mange vilkår om ikke at gødske i 2008 sammenlignet med 2006

Analyse af § 3 strandenge

Hovedkonklusioner

- Kategorierne af ansøgte tilstandsændringer varierer en del mellem 2006 og 2008, men afgørelsespraksis for de kategorier af tilstandsændringer, der er registreret i både 2006 og 2008, ser generelt ens ud
- Kommunerne ser ud til at være mere tilbageholdende med at give tilladelse til ”opfyldning” end amterne
- Flere ejere og naturorganisationer/3. personer ansøger om tilladelse til at foretage tilstandsændringer i 2008 end i 2006, og de modtager også flere vilkår i 2008 end i 2006. Det modsatte er gældende for myndigheder og virksomheder, foreninger og fonde
- Kommunerne stiller gennemsnitligt flere vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation end amterne

Antal sager for § 3 strandenge

By- og Landskabsstyrelsen har i 2008 registreret 1085 § sager fordelt på 10 forskellige naturtyper. § 3 strandenge udgør med 36 sager ca. 3 % af samtlige § 3-sager i 2008. I 2006 blev der registreret 1391 sager, hvoraf 47 sager omhandler § 3 strandenge, hvilket ligeledes svarer til ca. 3 % af samtlige § 3-sager det år. Det samlede antal ansøgte sager for § 3-områder viser et fald på 22 %.

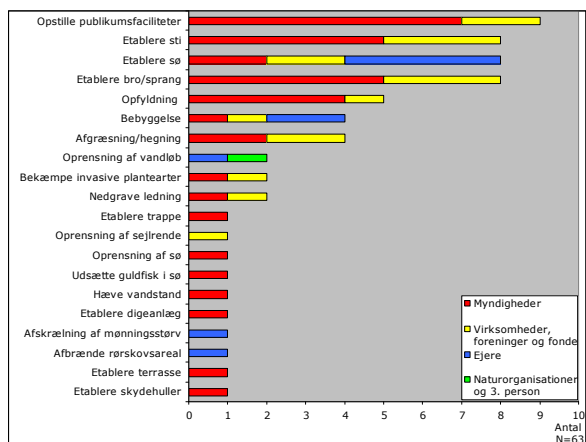

Tilsynssager og ansøgninger om tilstandsændringer i § 3 strandenge

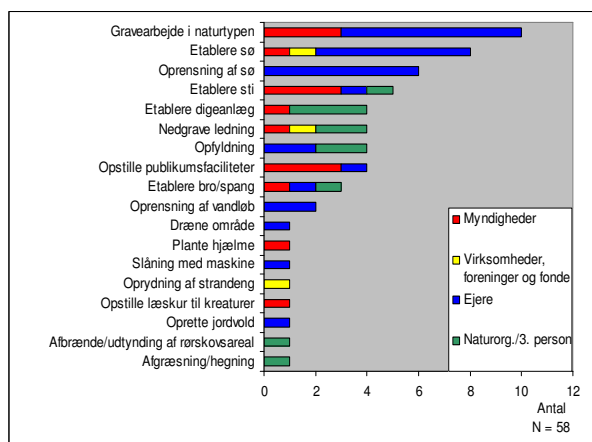
Det samlede antal tilstandsændringer for alle naturtyper falder fra 1703 tilstandsændringer i 2006 til 1520 tilstandsændringer i 2008, dvs. et fald på ca. 11 %. Antal ansøgte tilstandsændringer i strandenge er 63 tilstandsændringer i 2006 og 58 tilstandsændringer i 2008. Det er et fald på ca. 8 % fra 2006 til 2008 og dermed et mindre fald end det generelle fald for det samlede antal tilstandsændringer. Andelen af tilstandsændringer i § 3-strandenge er i både 2006 og 2008 ca. 4 % af samtlige registrerede tilstandsændringer.

I tråd med opgørelsen fra 2006 er der for 2008 udarbejdet en liste med samlede kategorier (for mere information om opgørelsen fra 2006, se ”Forvaltningspraksis af § 3 i 2006” på By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside). Dvs. at tilstandsændringer, der har et fælles indhold lægges sammen. Den nye og større kategori bestående af forskellige tilstandsændringer får navn efter den ansøgte tilstandsændring, der er mest repræsenteret.

De ansøgte tilstandsændringer er typisk gravearbejde i naturtypen, etablering af sø, oprensning af sø m.m. I 2006 er der i alt ansøgt om 20 forskellige tilstandsændringer. 5 af de 20 kategorier af tilstandsændringer er repræsenteret med 5 eller flere ansøgninger, mens resten er repræsenteret med 4 eller færre ansøgninger. I 2008 er der i alt søgt om 18 forskellige kategorier af tilstandsændringer. 4 af de 18 kategorier af tilstandsændringer er repræsenteret med mere 5 eller flere ansøgninger, mens resten er repræsenteret med 4 eller færre ansøgninger. Tekstforklaringen under figur 1 forklarer, hvad de samlede kategorier indeholder af ansøgte tilstandsændringer i 2008.

Figur 1a Samlede kategorier af ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 strandenge i 2006 fordelt efter ansøger.

Figur 1b Samlede kategorier af ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 strandenge i 2008 fordelt efter ansøger.

Samlekategorierne i 2008 består af følgende:

Gravearbejde i naturtypen: *ændre grøftebredde, etablere brønddæksel, oprensning af dræn og rørlægge grøft*
 Etablere sø: udvidelse og sammenlægning af søer
 Oprensning af sø:
 Etablere sti: vej
 Etablere digeanlæg:

Nedgrave ledning: *etablere regnvandsledning, transmissionsledning/spildevandsledning*
 Opfyldning: anmeldt opfyldning
 Opstille publikumsfaciliteter:
 Etablere bro/spang:
 Oprensning af vandløb:
 Dræne område:

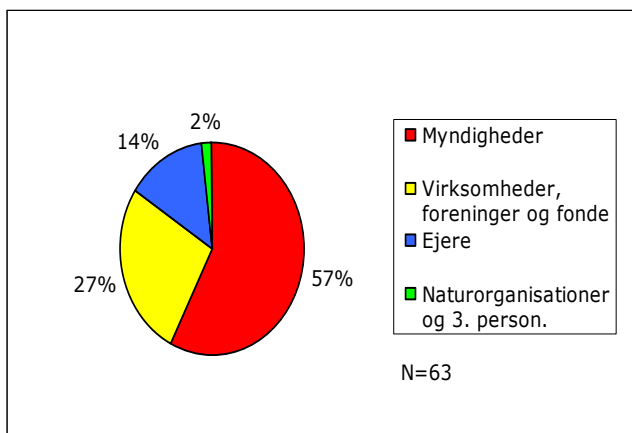
Plante hjælme:
Slåning med maskine:
Oprydning af strandeng: *fjerne drivtømmer, bio-invasive arter, skrald etc.*

Opstille læskur til kreaturer:
Oprette jordvold:
Afbrænde/udtynding:
Afgræsning/hegning:

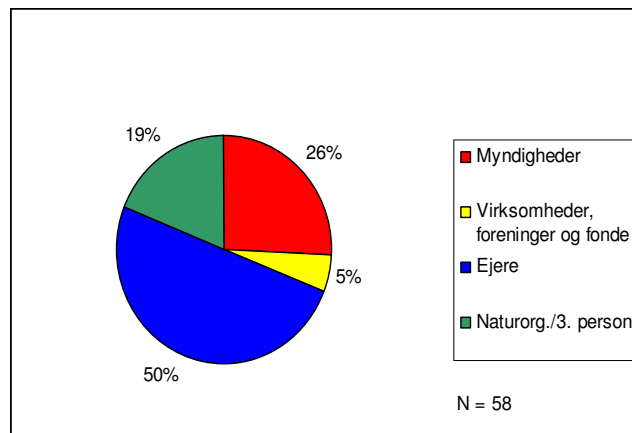
Figur 1 viser fordelingen af ansøgte tilstandsændringer på forskellige kategorier i 2006 og 2008. Kategorierne af de mest ansøgte tilstandsændringer varierer en del imellem de to år, ligesom placeringen blandt de mest ansøgte tilstandsændringer er forskellig.

- Blandt de mest ansøgte tilstandsændringer varierer kategorierne af tilstandsændringer en del imellem 2006 og 2008
- Etablering af sø og etablering af sti er i både 2006 og 2008 blandt de mest ansøgte tilstandsændringer

Ansøger til tilstandsændringer i § 3 strandenge

Figur 2a Ansøger til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 strandenge i 2006.

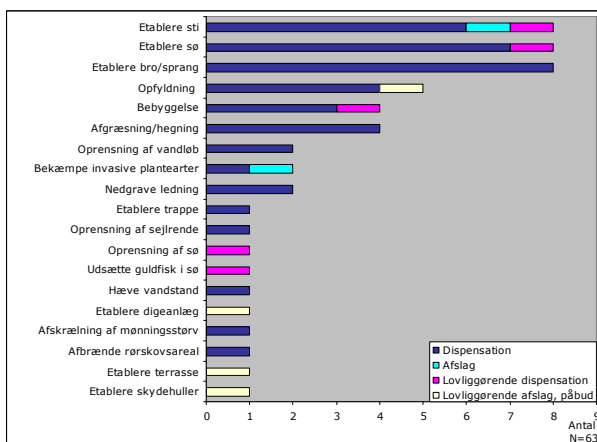

Figur 2b Ansøger til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 strandenge i 2008.

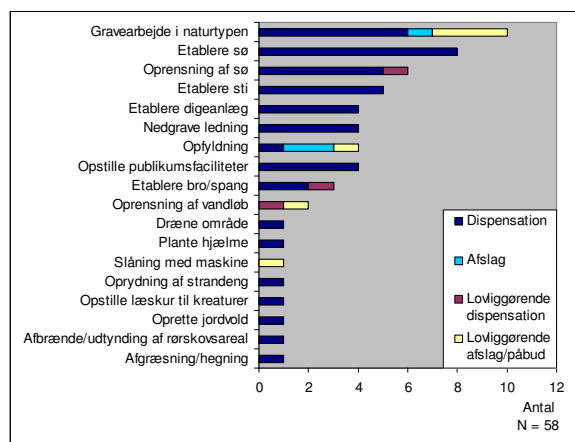
Figur 2 viser, hvem der søger om tilladelse til at foretage tilstandsændringer i § 3 strandenge i 2006 og 2008.

- Ejere står for en større andel af ansøgte tilstandsændringer i 2008 end i 2006
- Myndigheder står for en mindre andel af ansøgte tilstandsændringer i 2008 end i 2006
- Virksomheder, foreninger og fonde står for en mindre andel af ansøgte tilstandsændringer i 2008 end i 2006
- Naturorganisationer/ 3. personer står for en større andel af ansøgte tilstandsændringer i 2008 end i 2006

Afgørelser til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 strandenge

Figur 3a Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 strandenge i 2006.

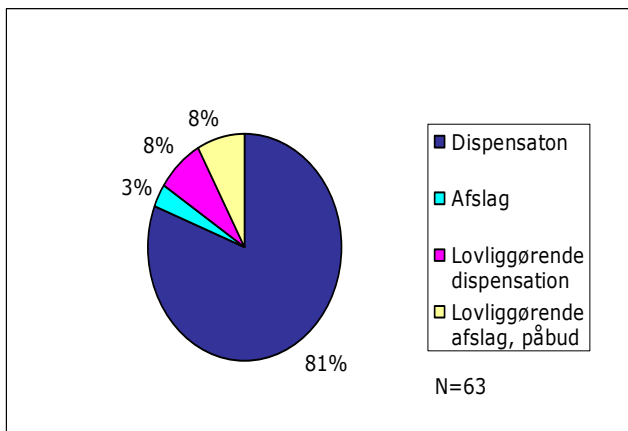

Figur 3b Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 strandenge i 2008.

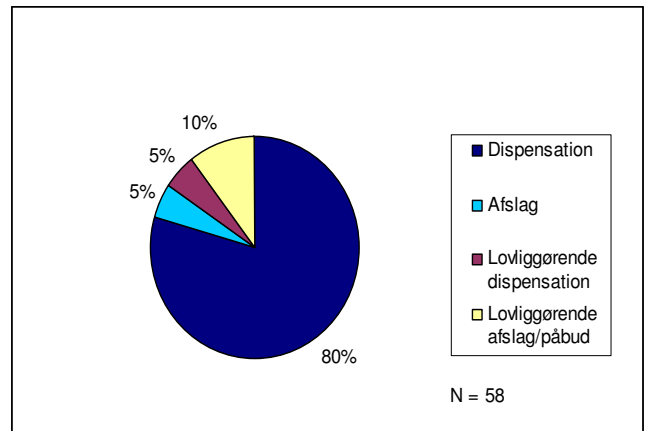
Figur 3 viser, hvilke tilstandsændringer der er givet dispensation eller afslag til, hvilke der er givet efterfølgende lovliggørende dispensation til, og endelig hvem der efterfølgende er givet lovliggørende afslag til og påbud om at genoprette/lovliggøre.

- Afgørelsespraksis for de kategorier af tilstandsændringer, der er registreret i både 2006 og 2008, ser generelt ret ens ud
- Kommunerne ser ud til at være mere tilbageholdende med at give tilladelse til opfyldning end amterne
- Der er givet én dispensation i 2008 til opfyldning i forbindelse med etableringen af en offentlig sti

Dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 strandenge

Figur 4a Fordelingen af dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 strandenge i 2006.

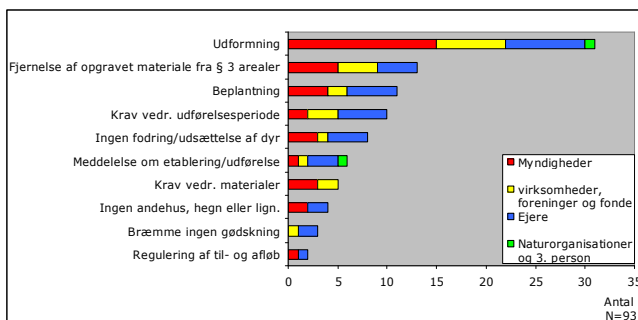

Figur 4b Fordelingen af dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 strandenge i 2008.

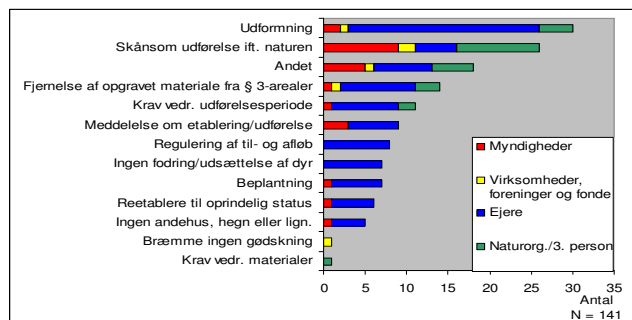
Figur 4 viser den samlede fordeling af dispensationer, afslag og lovliggørelser for strandenge i 2006 og 2008.

- Afgørelsespraksis mellem 2006 og 2008 er stort set ens

Vilkår i forbindelse med dispensationer og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 strandenge

Figur 5a Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 strandenge fordelt efter ansøger i 2006.

Figur 5b Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 strandenge fordelt efter ansøger i 2008.

I 2008 er der stillet 51 forskellige vilkår. For at lette overblikket er de 51 vilkår samlet sammen i 13 vilkår, se figur 5b. For at sikre sammenlignelighed med undersøgelsen fra 2006, er kategorierne fra 2006, se figur 5a, i videst muligt omfang genbrugt. Listen nedenfor uddyber indholdet af de samlede vilkår, der er repræsenteret på figur 5b.

Udformning: *ikke etablere øer i sø, krav til størrelse af sø, krav vedr. etableringsdybde, krav om størrelse på afgravningsareal, krav vedr. vanddybde*
 Skånsom udførelse ift. naturen: *ingen varige mén efter kørsel i strandengen (krav om køreplader), hensyn til vegetation udvises i etableringsfasen, øverste jordlag lægges tilbage efter endt arbejde, arbejdet udføres skånsomt mht. naturen (herunder krav om minimal kørsel på beskyttede naturtyper), arbejdet udføres i overensstemmelse med udarbejdet konsekvensvurderingsrapport, krav om skånsom afgravning, oprydning sker skånsomt, ikke beskadige eksisterende rørskov, krav om skånsom etablering af anlæg (herunder skur, bro), krav til vedligehold af teknisk anlæg*
 Andet: *krav til regulering af terræn, krav til placering af til/frakørsel samt midlertidig vej, placering af broer, bebyggelse opføres i dæmpede farver, krav til tekniske anlæg, området må ikke opdyrkes, krav om placering af materiale, sti holdes som trampesti, ingen tilladelse til oplag, benyt styret underboring, krav til anlæggelsen af jordvold, etableres med afstand til beplantning*

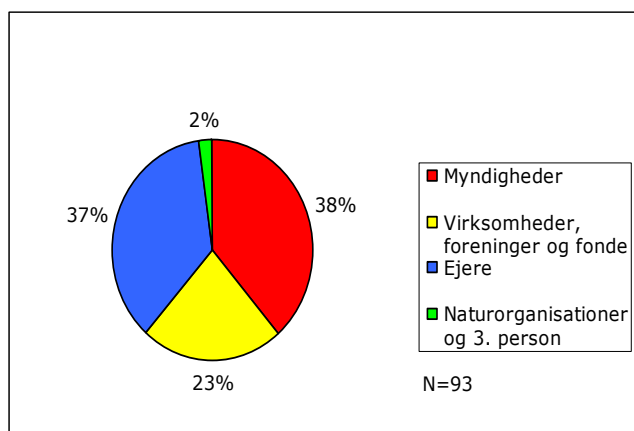
Fjernelse af opgravet materiale fra § 3-arealer: *fjerne tekniske anlæg (herunder spær)*
 Krav vedr. udførelsesperiode: *krav om hvornår projekt afsluttes, angivet tidsperiode*
 Meddelelse om etablering/udførelse: *kontakt til kommunen efter afslutning, kommunen kan lukke sti for rideadgang, kontakt museum hvis der under gravearbejdet stødes på noget af arkæologisk interesse, årlig kommunal naturværdiurdering*
 Regulering af til- og afløb: *ingen til/afløb i forbindelse med sø, ingen afløb fra vandhul, kappe dræn*
 Ingen fodring/udsættelse af dyr:
 Beplantning: *ingen beplantning i eller omkring sø*
 Reetablere til oprindelig status: *reetablere vandløb til oprindelig status, reetablering til naturområde, hvor vej tidligere lå*
 Ingen andehuse, hegn eller lign.: *ingen tekniske anlæg (bygninger, kunstige indretninger) (herunder heller ikke i forbindelse med sø)*
 Brømme ingen gødskning: *sprøjtning ikke tilladt*
 Krav vedr. materialer:

Figur 5 viser, hvilke vilkår der er stillet som betingelse for dispensationer og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 strandenge i 2006 og 2008. Som det fremgår af opgørelsen for 2006, er der stillet vilkår inden for 10 kategorier. I 2008 er der stillet 51 forskellige

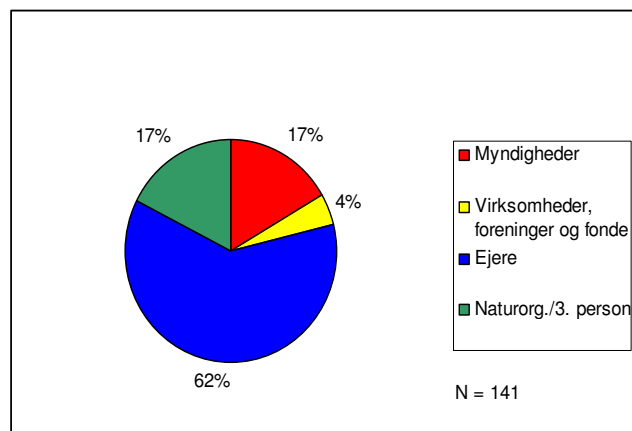
vilkår. Det betyder, at det enten har været nødvendigt at samle nogle af disse vilkår sammen i de kendte kategorier fra 2006 eller at oprette nye kategorier. Se listen under figur 5.

- Mange af vilkårene fra 2006 er ligeledes registreret i 2008
- I både 2006 og 2008 er der registreret flest vilkår om "udformning"
- I 2008 er der mange unikke vilkår, og kategorien "andet", der omfatter disse unikke vilkår, er da også det tredje mest anvendte vilkår i 2008
- Kommunerne stiller gennemsnitligt 2,9 vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation, mens amterne gennemsnitligt har stillet 2,0 vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation
- Kommunerne har stillet mange vilkår om skånsom udførelse ift. naturen, mens denne kategori af vilkår ikke findes i opgørelsen fra 2006
- Der sker en lille stigning i antallet af vilkår vedr. udførelsesperiode fra 2006 til 2008

Fordeling af vilkår på ansøger i forbindelse med dispensation og lovliggørende dispensation for § 3 strandenge

Figur 6a Vilkår fordelt efter ansøger i § 3 strandenge i 2006.

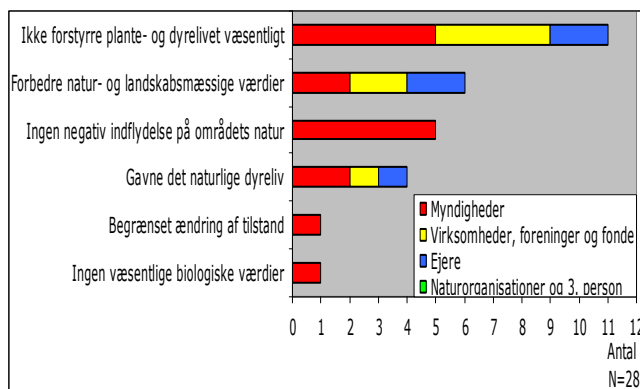
Figur 6b Vilkår fordelt efter ansøger i § 3 strandenge i 2008.

Figur 6 viser, hvem der er stillet vilkår til i forbindelse med dispensationer og lovliggørende dispensationer.

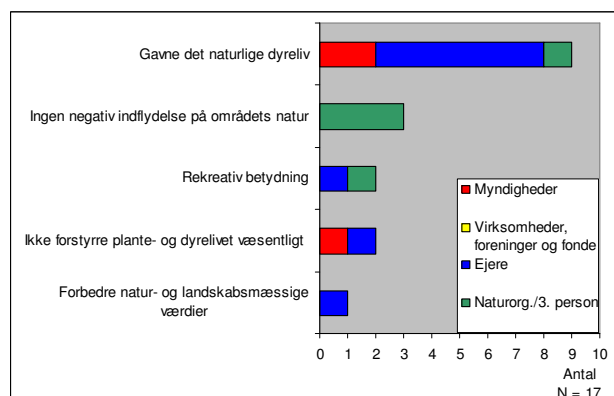
- Andelen af ejere, der modtager vilkår, stiger fra 2006 til 2008 med 25 procentpoint
- Andelen af myndigheder, der modtager vilkår, falder fra 2006 til 2008 med 21 procentpoint
- Andelen virksomheder, foreninger og fonde, der modtager vilkår, falder fra 2006 til 2008 med 19 procentpoint
- Andelen af naturorganisationer/3. personer, der modtager vilkår, stiger fra 2006 til 2008 med 15 procentpoint

Vurdering af dispensationer/lovliggørende dispensationer for § 3 strandenge

Figur 7a Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 strandenge i 2006.

Figur 7b Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 strandenge i 2008.

Figur 7 viser, om den dispensationsgivende myndighed har vurderet, om der er tale om tilstandsændringer til fordel for naturtypen og dens tilknyttede plante- og dyreliv, eller om der er tale om, at strandengen ikke får sin biologiske tilstand forringet.

- I 2006 er der angivet vurderinger for lidt under 2/3 af de givne dispensationer og lovliggørende dispensationer, mens der i 2008 er angivet vurderinger for lidt over 1/3 af de givne dispensationer og lovliggørende dispensationer
- I 2006 er den mest registrerede vurdering, at tilstandsændringen ”ikke forstyrrer plante- og dyrelivet væsentligt”, mens den mest registrerede vurdering i 2008 er, at ”tilstandsændringen gavner det naturlige dyreliv”
- I 2008 er dispensationer og lovliggørende dispensationer givet til virksomheder ikke blevet vurderet

Erstatningsbiotoper for § 3 strandenge

Der er i 2008 i en enkelt afgørelse stillet krav om en erstatningsbiotop i form af en erstatningssø. Kravet er stillet til en myndighed, og placeringen af erstatningsbiotopen er angivet på et kort. Der er ingen afgørelser i 2006, der har indeholdt krav om en erstatningsbiotop.

Resultater for § 3 strandenge

- Kommunerne har givet flere dispensationer til at foretage gravearbejde i § 3 strandenge. Disse dispensationer er primært givet til at fortsætte hidtidig oprensning af grøfter og etablering af brønddæksler i forbindelse med etablering af spildevandsanlæg (som er af almen samfundsinteresse)
- Både amter og kommuner har givet flere dispensationer til at etablere søer i § 3 strandenge. I 2008 er dispensationerne typisk givet i forbindelse med etablering, sammenlægning eller udvidelse af søer. Der er generelt stillet flere vilkår i forbindelse med disse dispensationer
- Afgørelser om etablering af stier er generelt blevet afgjort med dispensationer af både amterne og kommunerne. I 2008 dækkede hovedparten af disse tilstandsændringer over etableringen af stier til offentlighedens benyttelse. En enkelt dispensation blev givet i forbindelse med en vejudvidelse, som må anses at være af almen samfundsinteresse
- Både amter og kommuner giver i vidt omfang dispensation til etablering af digeanlæg, som anses at være af almen samfundsinteresse

Analyse af § 3 mosaik

Hovedkonklusioner

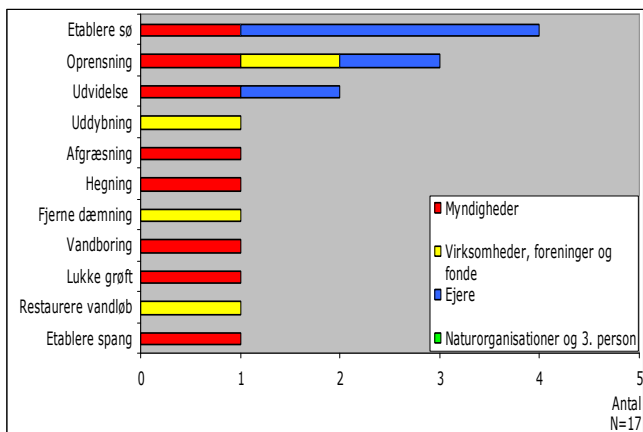
- Naturtypen mosaik har meget få ansøgninger i både 2006 og 2008, det er derfor svært at sige noget kvalificeret om ændringerne de to år imellem
- I 2006 er der ansøgt om flere kategorier af tilstandsændringer end i 2008, men afgørelsespraksis er meget ens de to år imellem
- Flere ejere og naturorganisationer/3. person ansøger om tilladelse til at foretage tilstandsændringer i 2008 sammenlignet med 2006
- Kommunerne har gennemsnitligt stillet flere vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation end amterne

Antal sager for § 3 mosaik

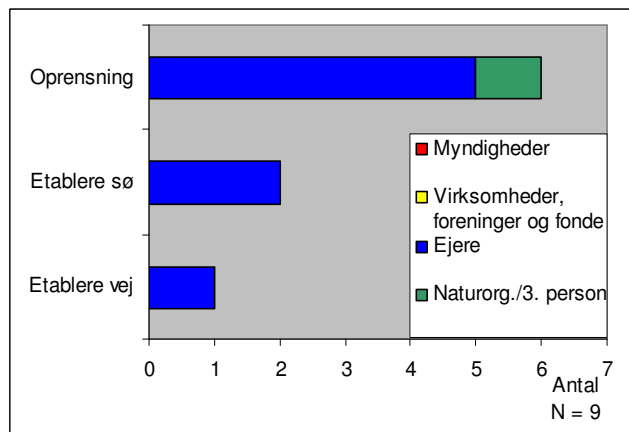
By- og Landskabsstyrelsen har i 2008 registreret 1085 § 3-sager fordelt på 10 forskellige naturtyper. § 3 mosaik udgør med 6 sager ca. 0,5 % af samtlige § 3-sager i 2008. I 2006 blev der registreret 1391 sager, hvoraf 11 sager omhandlede § 3 mosaik, hvilket svarede til ca. 1 % af samtlige § 3-sager det år. Det samlede antal ansøgte sager for § 3-områder viser et fald på 22 % fra 2006 til 2008.

Tilsynssager og ansøgninger om tilstandsændringer i § 3 mosaik

Det samlede antal tilstandsændringer for alle naturtyper falder fra 1703 tilstandsændringer i 2006 til 1520 tilstandsændringer i 2008, dvs. et fald på ca. 11 %. Antallet af ansøgte tilstandsændringer i mosaik falder fra 17 tilstandsændringer i 2006 til 9 tilstandsændringer i 2008. Det er et fald på ca. 47 % og dermed et større fald end det generelle fald for det samlede antal tilstandsændringer. Andelen af tilstandsændringer i § 3 mosaik blandt alle tilstandsændringer falder fra ca. 1 % i 2006 til ca. 0,5 % i 2008.

Figur 1a Samlede kategorier af ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 mosaik i 2006.

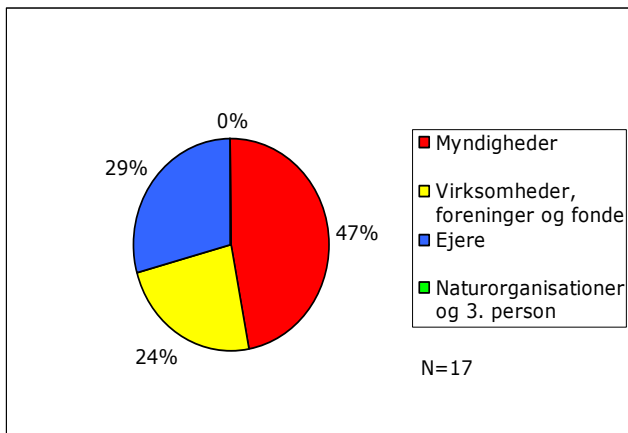

Figur 1b Samlede kategorier af ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 mosaik i 2008.

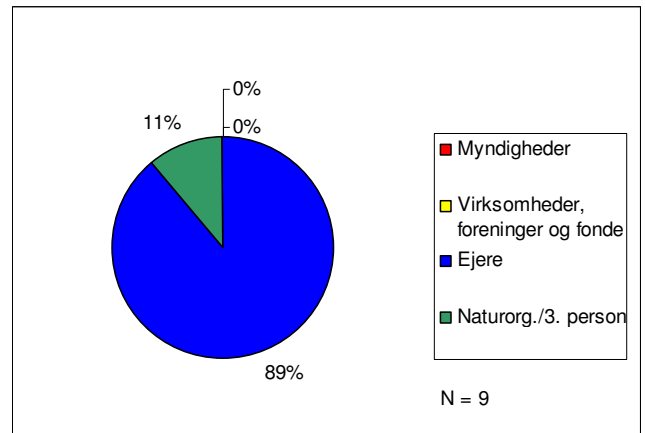
Figur 1 viser fordelingen af ansøgte tilstandsændringer på forskellige kategorier i 2006 og 2008.

- Der er i 2006 ansøgt om flere kategorier af tilstandsændringer end i 2008
- I såvel 2006 som i 2008 er de mest ansøgte tilstandsændringer oprensning og etablering af sø

Ansøger til tilstandsændringer i § 3 mosaik

Figur 2a Ansøger til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 mosaik i 2006.

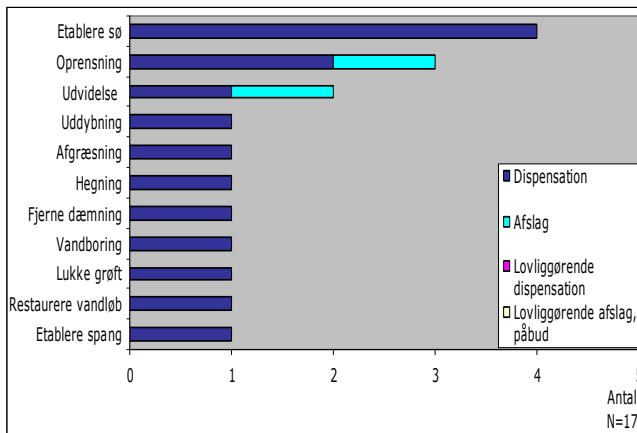

Figur 2b Ansøger til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 mosaik i 2008.

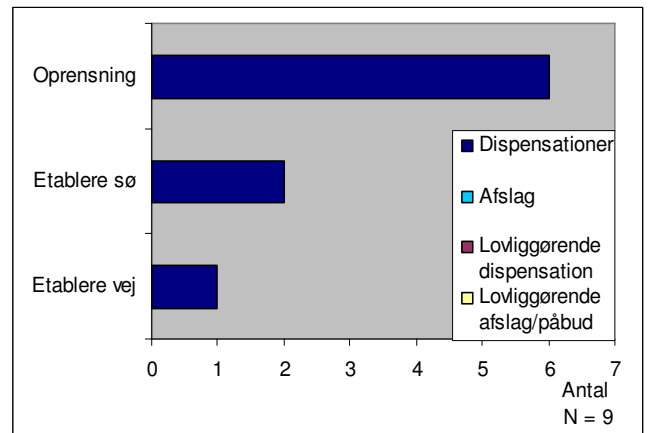
Figur 2 viser, hvem der søger om tilladelse til at foretage tilstandsændringer i § 3 mosaik i 2006 og 2008.

- I 2006 ansøger myndigheder, virksomheder, foreninger og fonde samt ejere om tilladelse til at foretage tilstandsændringer, mens det i 2008 er ejere og naturorganisationer/3. person, der ansøger om tilladelse

Afgørelser til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 mosaik

Figur 3a Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 mosaik i 2006.

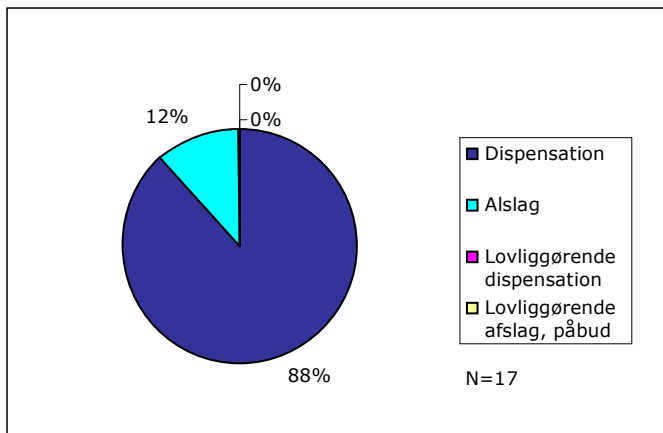

Figur 3b Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 mosaik i 2008.

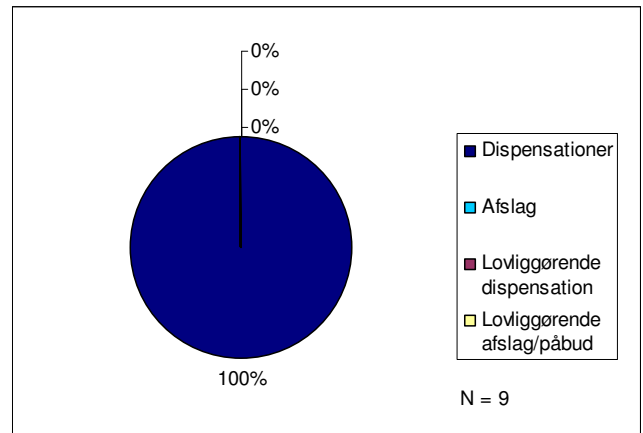
Figur 3 viser, hvilke kategorier af tilstandsændringer, der er givet dispensation eller afslag til, hvilke der er givet efterfølgende lovliggende dispensation til, og endelig hvem der efterfølgende er givet lovliggende afslag til og påbud om at genoprette/lovliggøre.

- Amternes og kommunernes afgørelsespraksis er meget ens

Dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 mosaik

Figur 4a Fordelingen af dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 mosaik i 2006.

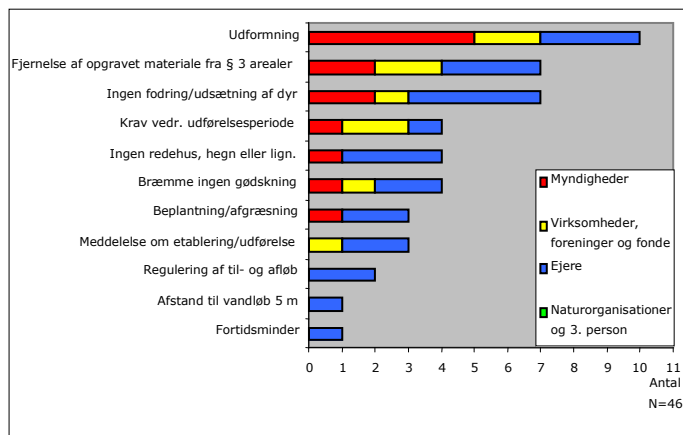
Figur 4b Fordelingen af dispensation, afslag og lovliggørelse for § 3 mosaik i 2008.

Figur 4 viser den samlede fordeling af dispensationer, afslag og lovliggørelser for mosaikkerne i 2006 og 2008.

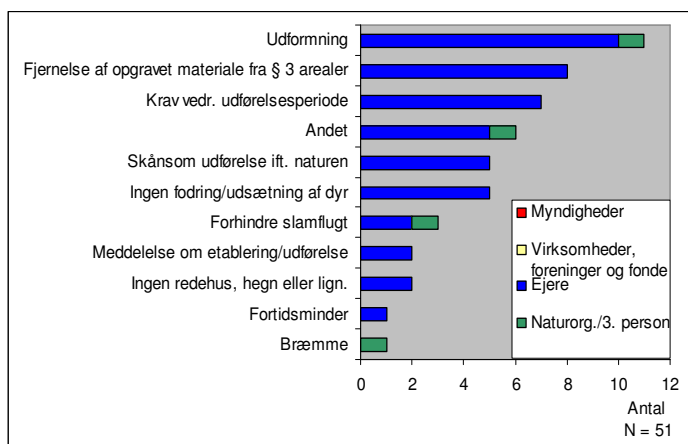
- I 2006 gives der afslag i 12 % af afgørelserne og dispensation i 88 % af afgørelserne, mens der i 2008 gives dispensation i alle afgørelser

Vilkår i forbindelse med dispensationer og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 mosaik

Figur 5a Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 mosaik fordelt efter ansøger i 2006.

Figur 5b Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 mosaik fordelt efter ansøger i 2008.

De 11 vilkår for 2008 er samlet på baggrund af 17 vilkår. Listen nedenfor uddyber indholdet af de samlede vilkår.

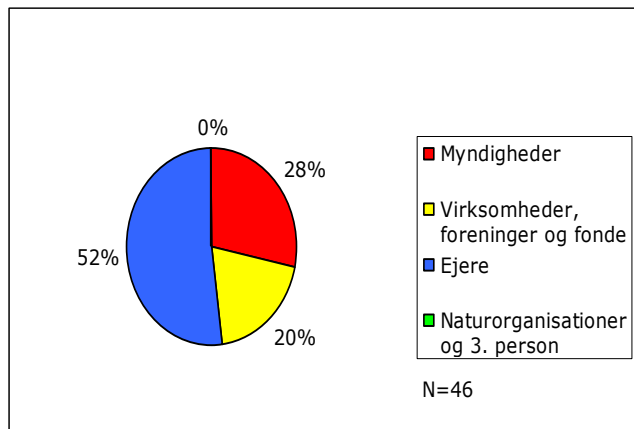
Udformning: *størrelse på sø, dybde på sø*
 Fjernelse af opgravet materiale fra § 3-arealer:
 Krav vedr. udførelsesperiode: *tidspunkt for reetablering*
 Andet: *oprensning indenfor afgrænset område, materialer anvendt, benyttelse af vej, etablere spang, tekniske krav til rør*

Skånsom udførelse iht. naturen: *ingen eller begrænset kørsel/arbejde uden for arbejdsområde*
 Ingen fodring/udsætning af dyr:
 Forhindre slamflugt:
 Meddelelse om etablering/udførelse:
 Ingen redehus, hegn eller lign.:
 Fortidsminder:
 Bræmme: *ingen gødskning*

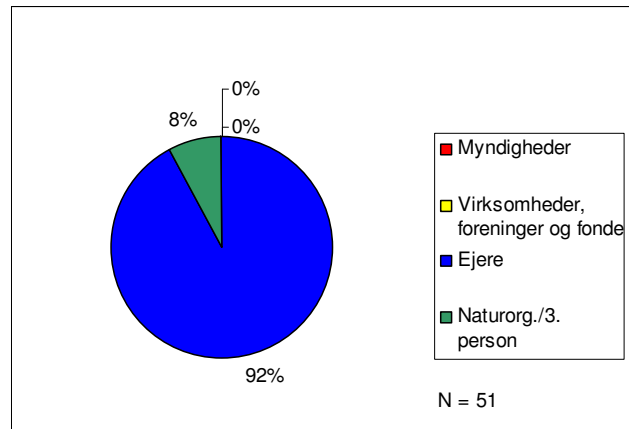
Figur 5 viser, hvilke vilkår der er stillet som betingelse for dispensationer og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 mosaik i 2006 og 2008. Som det fremgår af opgørelsen for 2006, er der stillet vilkår inden for 11 kategorier. I 2008 er der stillet 17 forskellige vilkår. Det betyder, at det har været nødvendigt at samle nogle af de vilkår, der er stillet i 2008, i de kendte kategorier fra 2006 eller ved at oprette nye kategorier. Se listen under figur 5.

- Amterne har i 2006 gennemsnitligt stillet 3,1 vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation, mens kommunerne i 2008 gennemsnitligt har stillet 5,7 vilkår pr. dispensation eller lovliggørende dispensation
- I såvel 2006 som 2008 er kategorierne udformning og fjernelse af opgravet materiale fra § 3-arealer blandt de mest stillede vilkår
- I 2008 registreres det nye vilkår "andet" blandt de fem mest registrerede vilkår
- Der sker en lille stigning i antallet af vilkår vedr. udførelsesperiode fra 2006 til 2008

Fordeling af vilkår på ansøger i forbindelse med dispensation og lovliggørende dispensation for § 3 mosaik

Figur 6a Vilkår fordelt efter ansøger i § 3 mosaik i 2006.

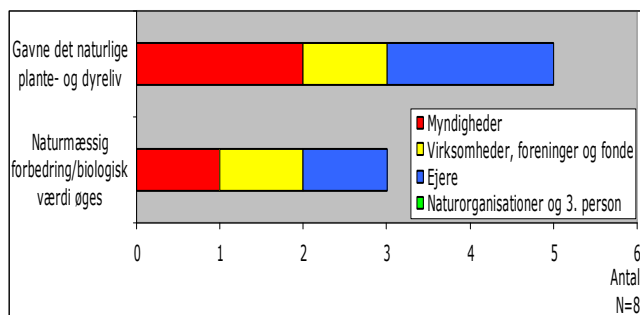

Figur 6b Vilkår fordelt efter ansøger i § 3 mosaik i 2008.

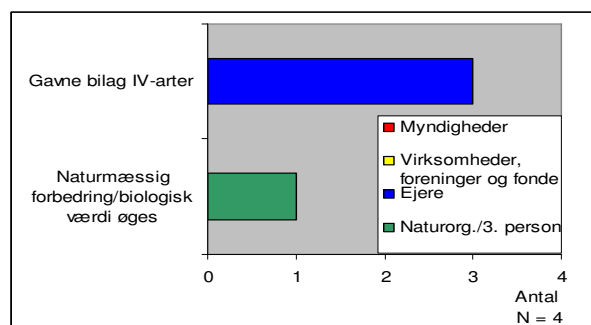
Figur 6 viser, hvem der er stillet vilkår til i forbindelse med dispensationer og lovliggørende dispensationer.

- Andelen af vilkår stillet til ejere stiger fra 52 % i 2006 til 92 % i 2008
- Andelen af vilkår stillet til naturorganisationer/3. person stiger fra 0 % i 2006 til 8 % i 2008

Vurdering af dispensationer/lovliggørende dispensationer for § 3 mosaik

Figur 7a Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 mosaik i 2006.

Figur 7b Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 mosaik i 2008.

Figur 7 viser, om den dispensationsgivende myndighed har vurderet, om der er tale om en naturforbedrende tilstandsændring, eller om tilstandsændringen gavner bilag IV arter.

- Antallet af vurderinger falder fra 8 i 2006 til 4 i 2008 samtidig med, at antallet af dispensationer falder fra 15 dispensationer i 2006 til 9 dispensationer i 2008
- Kommunerne registrerer om tilstandsændringen gavner bilag IV-arterne

Erstatningsbiotoper for § 3 mosaik

Der er hverken i 2006 eller i 2008 registreret krav om erstatningsbiotoper.

Resultater for § 3 mosaik

Der er registreret meget få sager om tilstandsændringer i mosaik, og der er derfor ikke grundlag for at diskutere det registrerede data, idet dette data er forbundet med alt for store tilfældigheder.

Analyse af § 3 strandsump

Hovedkonklusioner

- Naturtypen strandsump har meget få ansøgninger i både 2006 og 2008, der kan derfor ikke siges noget kvalificeret om ændringen de to år imellem

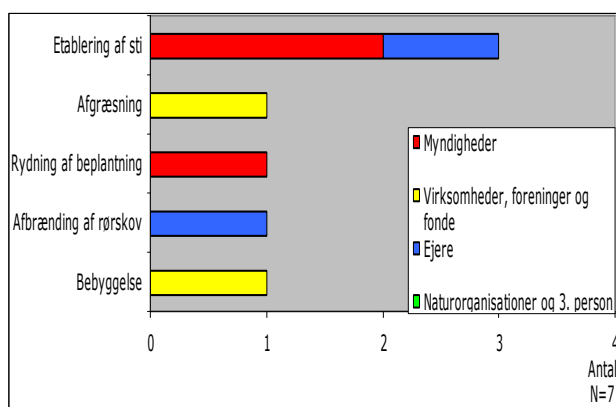
Antal sager om § 3 strandsump

By- og Landskabsstyrelsen har i 2008 registreret 1085 § 3-sager fordelt på 10 forskellige naturtyper. § 3 overdrev udgør med 2 sager mindre end 0,5 % af samtlige § 3 afgørelser for 2008. I 2006 blev der registreret 1391 sager hvoraf 7 sager omhandlede § 3 strandsump, dette svarer til ca. 0,5 % af samtlige afgørelser det år. Det samlede antal ansøgte sager for § 3-områder viser et fald på 22 % fra 2006 til 2008.

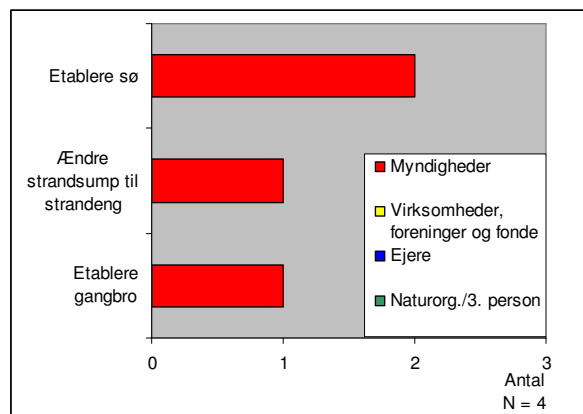
Tilsynssager og ansøgninger om tilstandsændringer i § 3 strandsumpe

Det samlede antal tilstandsændringer for alle naturtyper falder fra 1703 tilstandsændringer i 2006 til 1520 tilstandsændringer i 2008, dvs. et fald på ca. 11 %. Antal ansøgte tilstandsændringer i strandsumpe er 7 tilstandsændringer i 2006 og 4 tilstandsændringer i 2008. Andelen af tilstandsændringer i § 3 strandsumpe er i både 2006 og 2008 under 0,5 % af samtlige tilstandsændringer.

De mest ansøgte tilstandsændringer er etablering af sti eller sø. I 2006 er der i alt søgt om 5 forskellige kategorier af tilstandsændringer, mens der i 2008 i alt er søgt om 3 forskellige tilstandsændringer.

Figur 1a Ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 strandsumpe i 2006 fordelt efter ansøger.

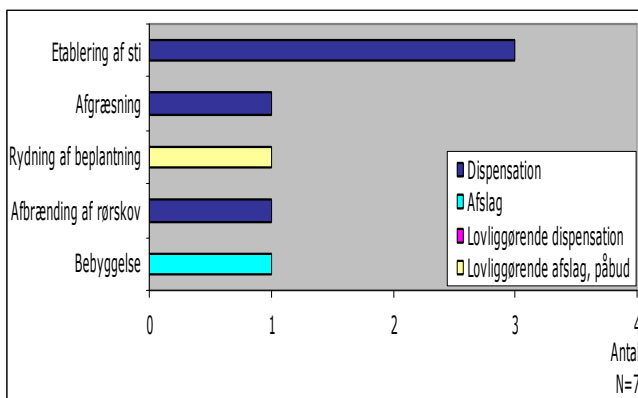

Figur 1b Ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 strandsumpe i 2008 fordelt efter ansøger.

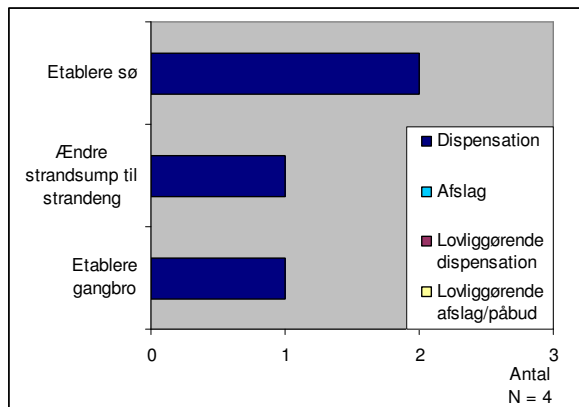
Figur 1 viser fordelingen af ansøgte tilstandsændringer på forskellige kategorier i 2006 og 2008. Der er meget få kategorier begge år, og der ansøges ikke om de samme tilstandsændringer årene imellem.

- Der er ansøgt om meget få tilstandsændringer begge år
- Der ansøges ikke om de samme tilstandsændringer årene imellem

Ansøger til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 strandsumpe

Figur 2a Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 strandsumpe i 2006.

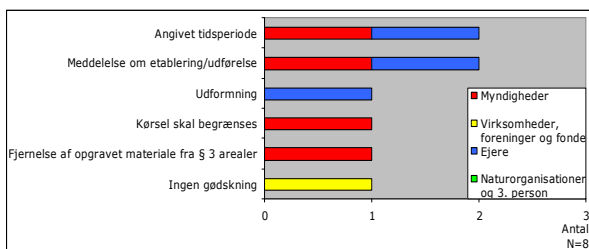

Figur 2b Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 strandsumpe i 2008.

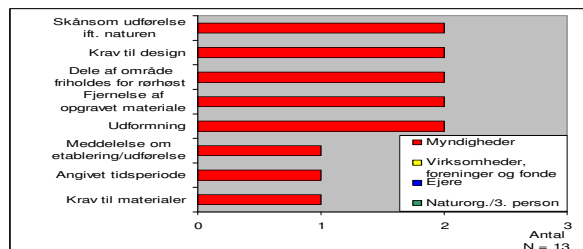
Figur 2 viser, hvilke kategorier af tilstandsændringer, der er givet dispensation, afslag og lovliggørelse til.

- Idet antallet af tilstandsændringer i naturtypen strandsump er meget lille, kan der ikke siges noget kvalificeret om afgørelsespraksis

Vilkår i forbindelse med dispensationer og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 strandsumpe

Figur 3a Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 strandsumpe fordelt efter ansøger i 2006.

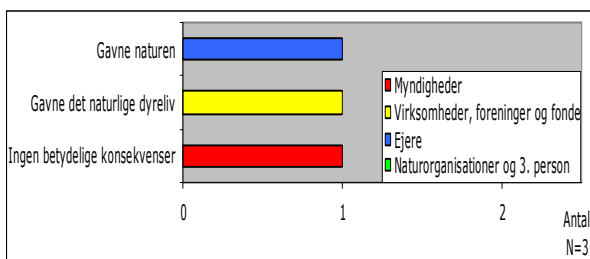

Figur 3b Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensationer til § 3 strandsumpe fordelt efter ansøger i 2008.

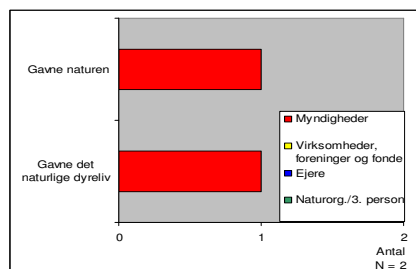
Figur 3 viser, hvilke vilkår der er stillet som betingelse for dispensationer og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 strandsumpe.

- Der er stillet flere vilkår i 2008 på trods af færre tilstandsændringer sammenlignet med 2006

Vurdering af dispensationer/lovliggørende dispensationer for § 3 strandsumpe

Figur 4a Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 strandsumpe i 2006.

Figur 4b Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 strandsumpe.

Figur 4 viser, om den dispensationsgivende myndighed har vurderet, om der er tale om tilstandsændringer til fordel for naturtypen og dens tilknyttede plante- og dyreliv, eller om der er tale om, at strandsumpen ikke får sin biologiske tilstand forringet.

- Vurderingerne er ens årene imellem
- I 2006 er der på baggrund af 7 sager registreret 3 vurderinger, mens der i 2008 på baggrund af 2 sager er registreret 2 vurderinger

Resultater for § 3 strandsumpe

Der er registreret meget få sager om tilstandsændringer i strandsump, og der er derfor ikke grundlag for at diskutere det registrerede data, idet dette data er forbundet med alt for store tilfældigheder.

Analyse af § 3 strandoverdrev

Hovedkonklusioner

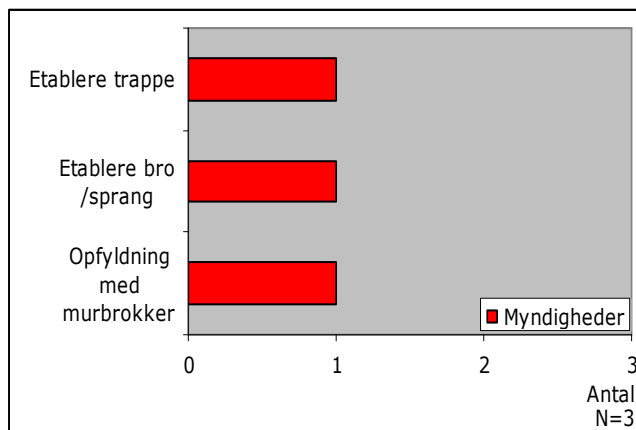
- Der er i såvel 2006 som 2008 meget få ansøgninger om tilstandsændringer i strandoverdrev

Antal sager om § 3 strandover

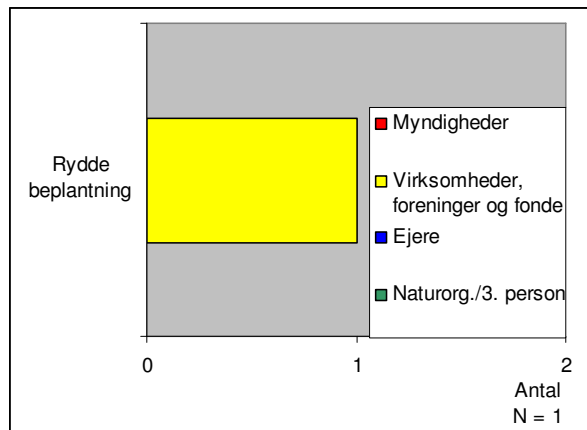
By- og Landskabsstyrelsen har i 2008 registreret 1085 § 3-sager fordelt på 10 forskellige naturtyper. § 3 strandoverdrev udgør med en enkelt sag under 0,5 % af samtlige § 3-sager i 2008. I 2006 blev der registreret 1391 sager, hvoraf 3 sager omhandlede § 3-strandoverdrev, dette svarer ligeledes til under 0,5 % af samtlige § 3-sager det år. Det samlede antal ansøgte sager for § 3-områder viser et fald på 22 %.

Tilsynssager og ansøgninger om tilstandsændringer i § 3 strandoverdrev

Det samlede antal tilstandsændringer for alle naturtyper falder fra 1703 tilstandsændringer i 2006 til 1520 tilstandsændringer i 2008, dvs. et fald på ca. 11 %. Antallet af ansøgte tilstandsændringer i strandoverdrev er 3 tilstandsændringer i 2006 og 1 tilstandsændring i 2008. Det er et fald på ca. 66 % fra 2006 til 2008. Andelen af tilstandsændringer i § 3 strandoverdrev blandt alle tilstandsændringer er i både 2006 og 2008 under 0,5 %.

Figur 1a Samlede kategorier af ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 strandoverdrev i 2006 fordelt efter ansøger.

Figur 1b Samlede kategorier af ansøgte tilstandsændringer og tilsyn med § 3 strandoverdrev i 2008 fordelt efter ansøger.

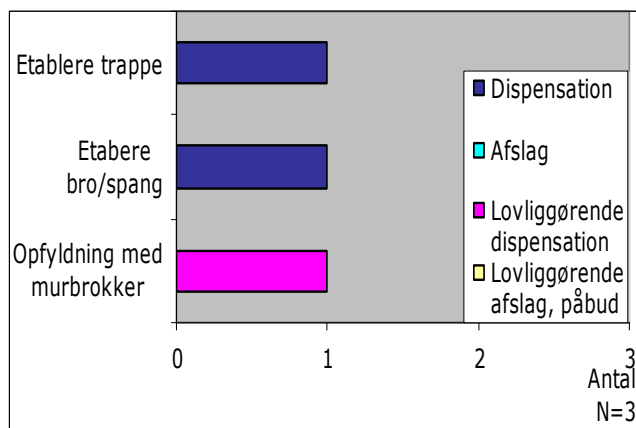
Figur 1 viser fordelingen af ansøgte tilstandsændringer på forskellige kategorier i 2006 og 2008.

- Der er i 2006 ansøgt om etablering af trappe, bro og spang samt om opfyldning med murbrokker. I 2008 er der ansøgt om at rydde beplantning

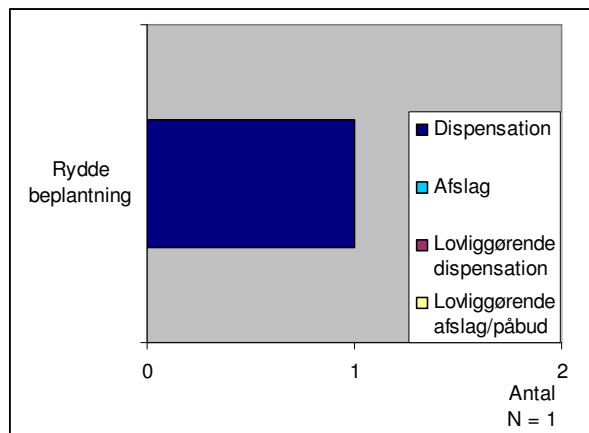
Ansøger til tilstandsændringer i § 3 strandoverdrev

De tre tilstandsændringer i 2006 er alle ansøgt af myndigheder, mens det eneste ansøgte tilstandsændring i 2008 er ansøgt af en virksomhed.

Afgørelser til tilstandsændringer og tilsyn i § 3 strandoverdrev

Figur 2a Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 strandoverdrev i 2006.

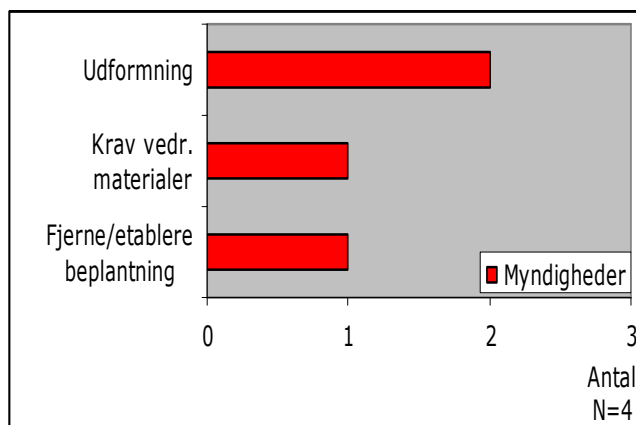

Figur 2b Afgørelser til ansøgte tilstandsændringer og tilsyn i § 3 strandoverdrev i 2008.

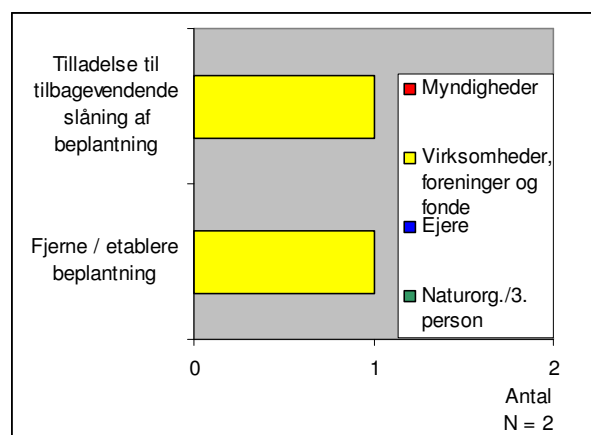
Figur 2 viser, hvilke kategorier af tilstandsændringer, der er givet dispensation eller afslag til, hvilke der er givet efterfølgende lovliggørende dispensation til, og endelig hvem der efterfølgende er givet lovliggørende afslag til og påbud om at genoprette/lovliggøre.

- Der er i både 2006 og 2008 givet dispensation eller lovliggørende dispensation til alle ansøgte tilstandsændringer

Vilkår i forbindelse med dispensation og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 strandoverdrev

Figur 3a Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 strandoverdrev fordelt efter ansøger i 2006.

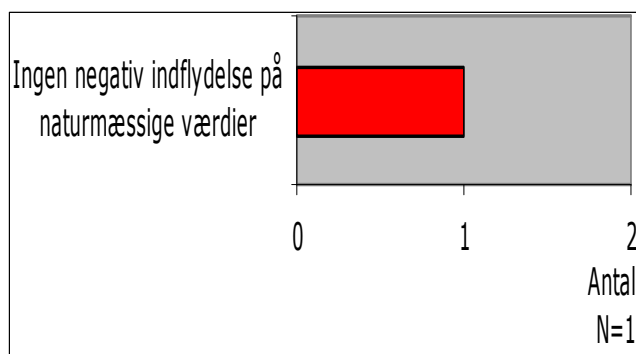

Figur 3b Vilkår for dispensation og lovliggørende dispensation til § 3 strandoverdrev fordelt efter ansøger i 2008.

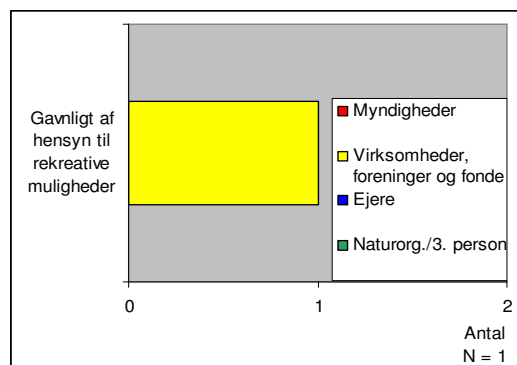
Figur 3 viser, hvilke vilkår der er stillet som betingelse for dispensationer og lovliggørende dispensationer til tilstandsændringer i § 3 strandoverdrev i 2006 og 2008.

- Der er i 2006 stillet vilkår i forbindelse med udformning, materialer og beplantning, mens der i 2008 udelukkende er stillet vilkår i forbindelse med beplantning

Vurdering af dispensationer/lovliggørende dispensationer for § 3 strandoverdrev

Figur 4a Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 strandoverdrev i 2006.

Figur 4b Vurdering af dispensation/lovliggørende dispensation for § 3 strandoverdrev i 2008.

Figur 4 viser, om den dispensationsgivende myndighed har vurderet, om der er tale om tilstandsændringer til fordel for rekreative hensyn, eller om der er tale om, at strandoverdrevet ikke får sin biologiske tilstand forringet.

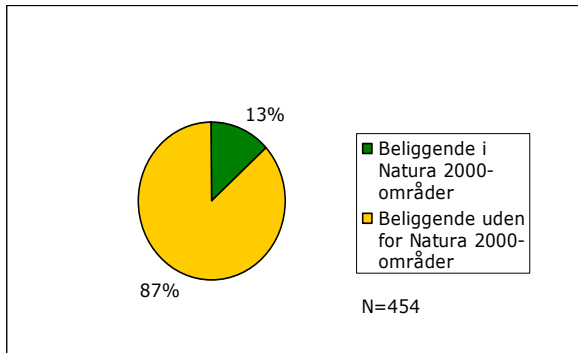
- Der er i såvel 2006 som 2008 registreret 1 vurdering

Resultater for § 3 strandoverdrev

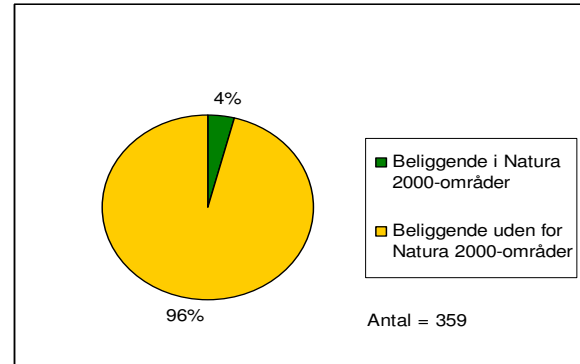
Der er registreret meget få sager om tilstandsændringer i strandoverdrev, og der er derfor ikke grundlag for at diskutere det registrerede data, idet dette data er forbundet med alt for store tilfældigheder.

Naturtyper og Natura 2000

§ 3 søer og Natura 2000

Figur 1a Afgørelser for sager om § 3 søer beliggende i og uden for Natura 2000 i 2006.

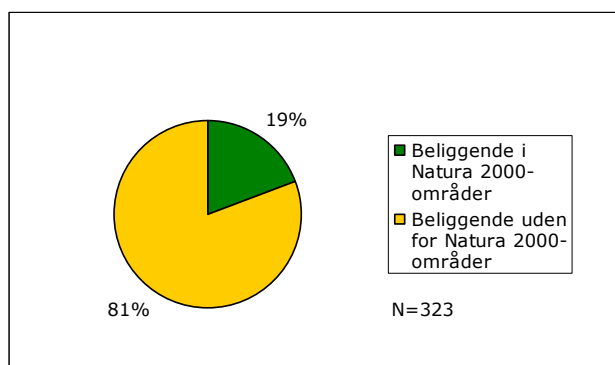

Figur 1b Afgørelser for sager om § 3 søer beliggende i og uden for Natura 2000 i 2008.

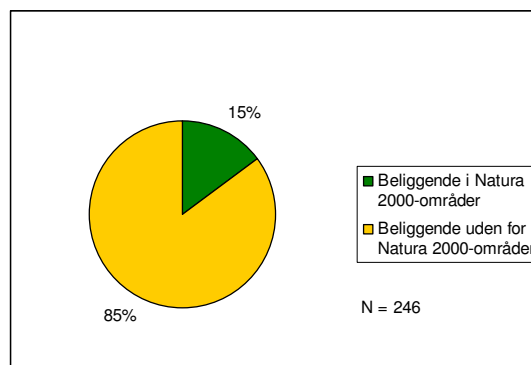
Figur 1 viser fordelingen af ansøgte sager i søer beliggende i eller uden for Natura 2000 for hhv. 2006 og 2008. Figuren er baseret på sagstal.

- Der er registreret færre sager om § 3 søer i 2008 end i 2006
- Andelen af sager om § 3 søer beliggende i Natura 2000-områder falder fra 2006 til 2008

§ 3 enge og Natura 2000

Figur 1a Afgørelser for § 3 enge beliggende i og uden for Natura 2000 i 2006.

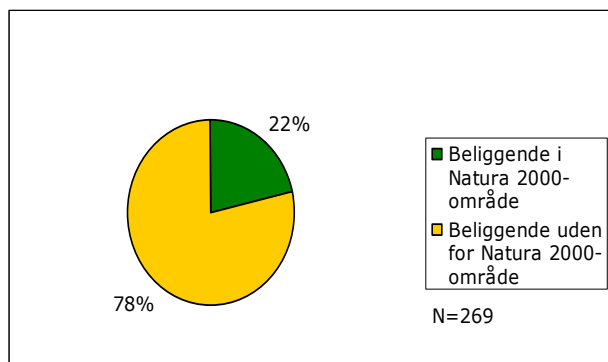
Figur 1b Afgørelser for § 3 enge beliggende i og uden for Natura 2000 i 2008.

Figur 1 viser fordelingen af ansøgte sager i § 3 enge beliggende i eller uden for Natura 2000 for hhv. 2006 og 2008. Figuren er baseret på sagstal.

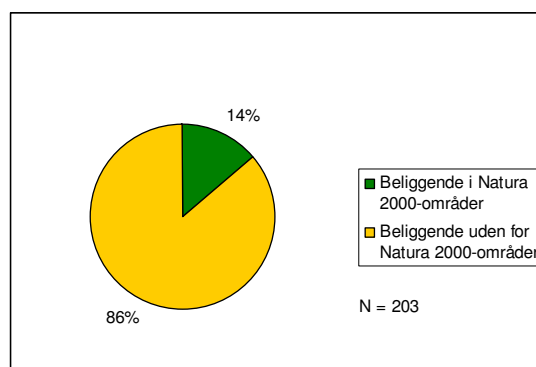
- Der er registreret flest sager i § 3 enge beliggende uden for Natura 2000 i både 2006 og i 2008
- Andelen af sager i § 3 enge i Natura 2000 falder en smule fra 2006 til 2008

§ 3 moser og Natura 2000

Figur 1a. Afgørelser for § 3 moser beliggende i og uden for Natura 2000 i 2006.

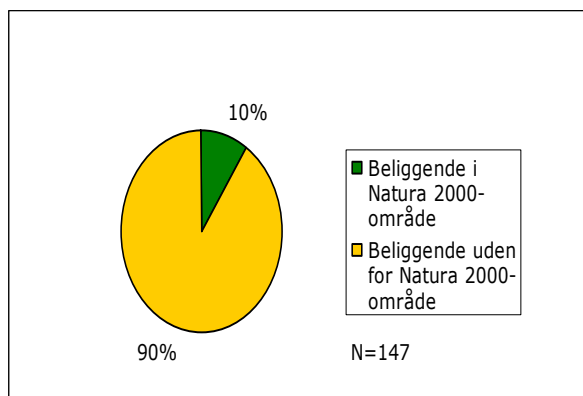

Figur 1b. Afgørelser for § 3 moser beliggende i og uden for Natura 2000 i 2008.

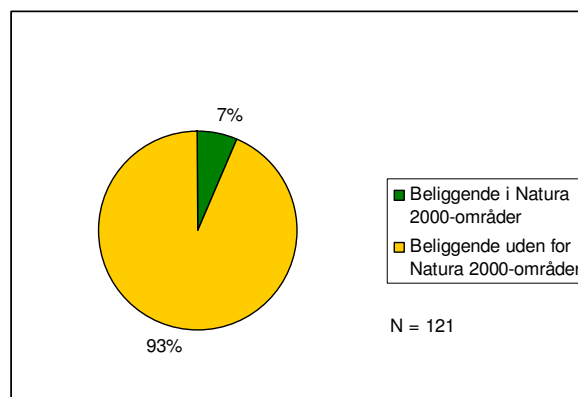
Figur 1 viser fordelingen af ansøgte sager i § 3 moser beliggende i eller uden for Natura 2000 for hhv. 2006 og 2008. Figuren er baseret på sagstal.

- De fleste sager i § 3 moser sker uden for Natura 2000-områder i både 2008 og i 2006
- Andelen af sager i § 3 moser i Natura 2000-områder falder fra 2006 til 2008

§ 3 vandløb og Natura 2000

Figur 1a Afgørelser for § 3 vandløb beliggende i og uden for Natura 2000 i 2006.

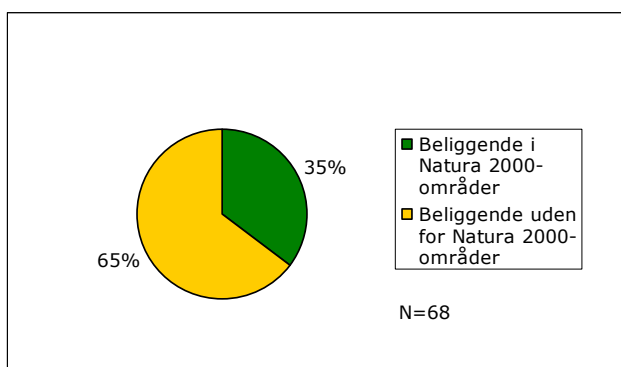

Figur 1b Afgørelser for § 3 vandløb beliggende i og uden for Natura 2000 i 2008.

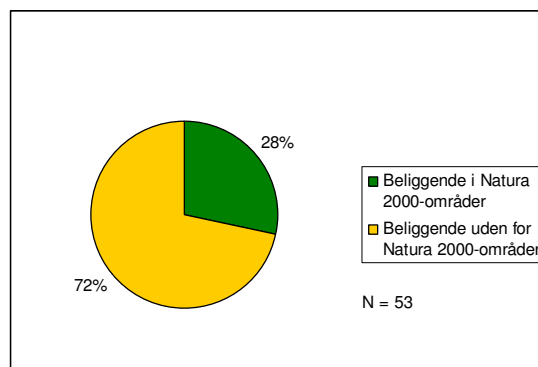
Figur 1 viser fordelingen af ansøgte sager i § 3 vandløb beliggende i eller uden for Natura 2000 for hhv. 2006 og 2008. Figuren er baseret på sagstal.

- Fordelingen af sager om § 3 vandløb beliggende i og uden for Natura 2000 er næsten ens årene i mellem
- De fleste sager om § 3 vandløb relaterer til områder uden for Natura 2000

§ 3 heder og Natura 2000

Figur 1a Afgørelser for § 3 heder beliggende i og uden for Natura 2000 i 2006.

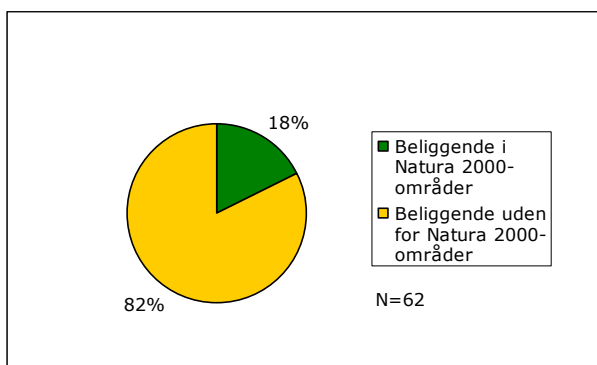

Figur 1b Afgørelser for § 3 heder beliggende i og uden for Natura 2000 i 2008.

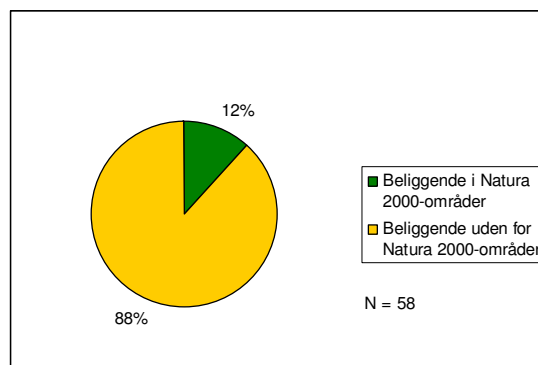
Figur 1 viser fordelingen af ansøgte sager i heder beliggende i eller uden for Natura 2000-områder for hhv. 2006 og 2008. Figuren er baseret på sagstal.

- Andelen af sager om § 3 heder beliggende uden for Natura 2000-områder er større i 2008 end i 2006
- Der er i 2006 flere sager om § 3 heder beliggende i Natura 2000-områder end i 2008

§ 3 overdrev og Natura 2000

Figur 1a. Afgørelser for § 3 overdrev beliggende i og uden for Natura 2000 i 2006.

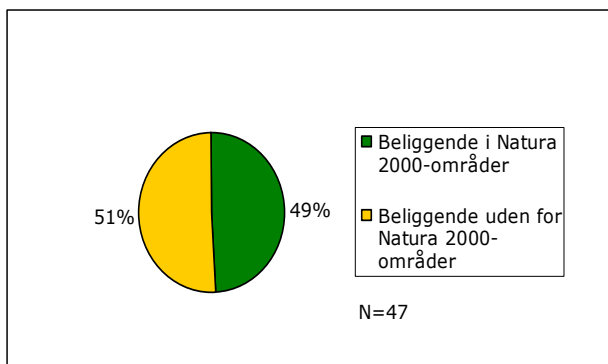

Figur 1b. Afgørelser for § 3 overdrev beliggende i og uden for Natura 2000 i 2008.

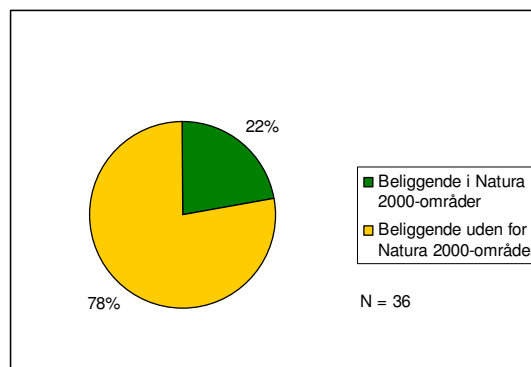
Figur 1 viser fordelingen af ansøgte sager beliggende i eller uden for Natura 2000 for hhv. 2006 og 2008. Figuren er baseret på sagstal.

- De fleste sager i § 3 overdrev relaterer begge år til § overdrev uden for Natura 2000-områder
- Der sker et lille fald i andelen af sager om § 3 overdrev i Natura 2000-områder fra 2006 til 2008

§ 3 strandeng og Natura 2000

Figur 1a Afgørelser for § 3 strandeng beliggende i og uden for Natura 2000 i 2006.

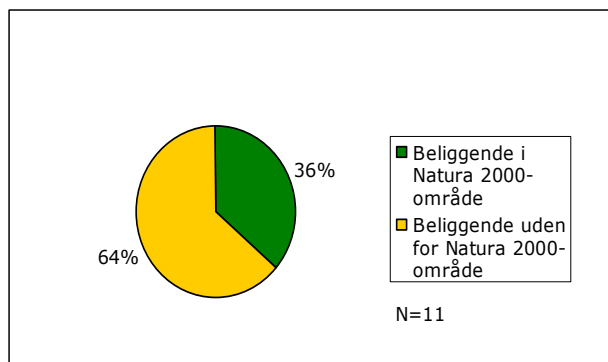

Figur 1b Afgørelser for § 3 strandeng beliggende i og uden for Natura 2000 i 2008.

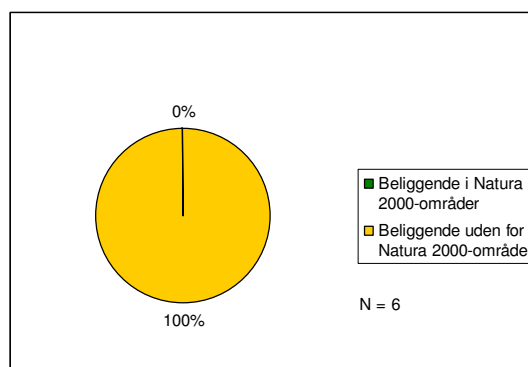
Figur 1 viser fordelingen af ansøgte sager i § 3 strandeng beliggende i eller uden for Natura 2000 for hhv. 2006 og 2008. Figuren er baseret på sagstal.

- Andelen af sager i § 3 strandenge beliggende i Natura 2000 falder fra 2006 til 2008
- Antallet af sager i § 3 strandenge falder i samme periode

§ 3 mosaik og Natura 2000

Figur 1a Afgørelser for § 3 mosaik beliggende i og uden for Natura 2000 i 2006.

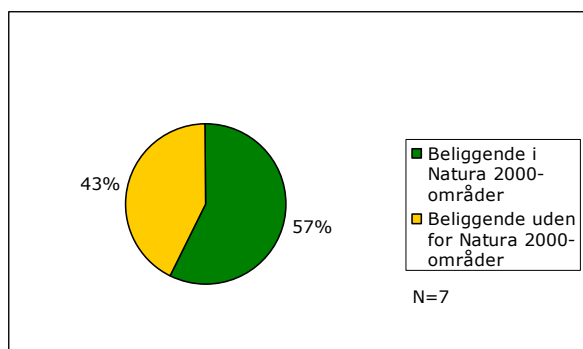

Figur 1.b Afgørelser for § 3 mosaik beliggende i og uden for Natura 2000 i 2008.

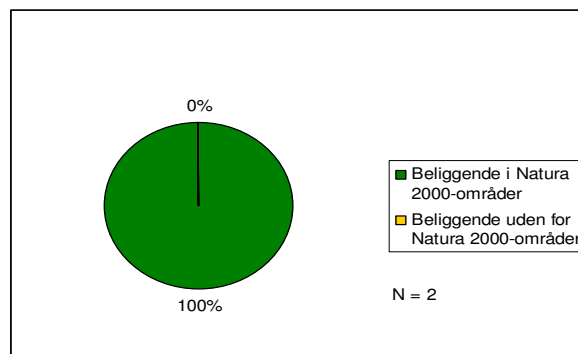
Figur 1 viser fordelingen af ansøgte sager i § 3 mosaik beliggende i eller uden for Natura 2000 for hhv. 2006 og 2008. Figuren er baseret på sagstal.

- Der er registreret færre sager i og uden for Natura 2000-områder i 2008 end i 2006
- Der er i 2008 ikke registreret § 3 mosaik beliggende i Natura 2000-områder, mens disse i 2006 udgør 36 % af sagerne

§ 3 strandsump og Natura 2000

Figur 1a Afgørelser for § 3 strandsump beliggende i og uden for Natura 2000 i 2006.

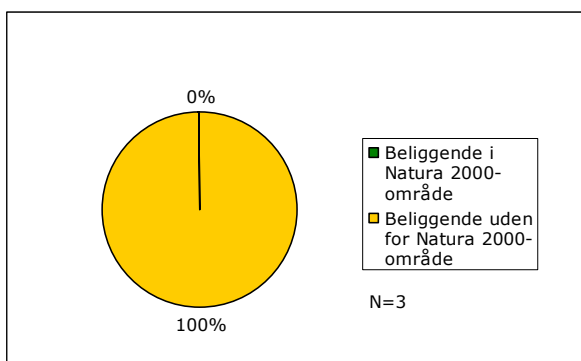

Figur 1b Afgørelser for § 3 strandsump beliggende i og uden for Natura 2000 i 2008.

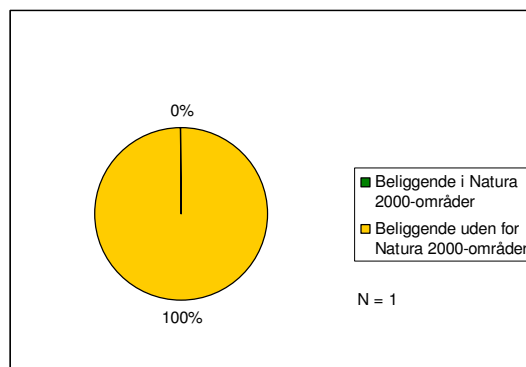
Figur 1 viser fordelingen af ansøgte tilstandsændringer i § 3 strandsump beliggende i eller uden for Natura 2000 for hhv. 2006 og 2008. Figuren er baseret på sagstal.

- Der har begge år været meget få sager om § 3 strandsumpe
- I 2006 er der afgjort sager både i og uden for Natura 2000. I 2008 er der kun afgjort sager i Natura 2000-områder

§ 3 strandoverdrev og Natura 2000

Figur 1a Afgørelser for § 3 strandoverdrev beliggende i og uden for Natura 2000 i 2006.

Figur 1b Afgørelser for § 3 strandoverdrev beliggende i og uden for Natura 2000 i 2008

Figur 1 viser fordelingen af ansøgte sager i § 3 strandoverdrev beliggende i Natura 2000 i 2006. Figuren er baseret på sagstal.

- Der er afgjort meget få sager begge år, og alle sager relateret til § 3 strandoverdrev ligger uden for Natura 2000